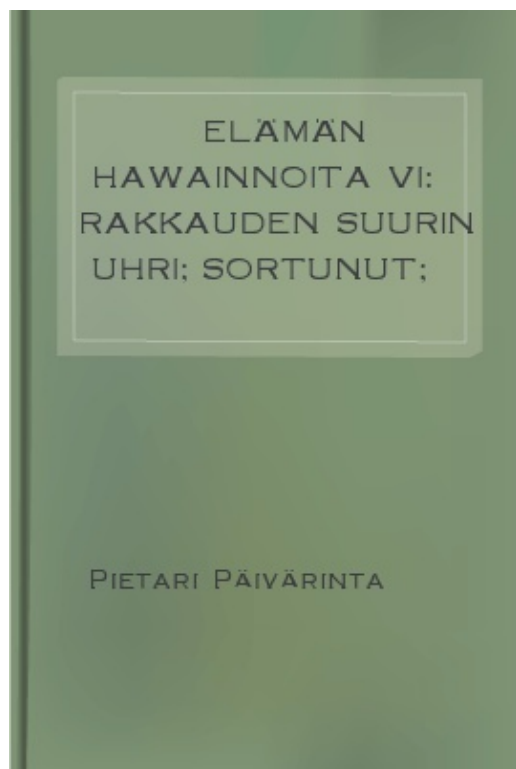

A free download from <http://manybooks.net>

Elämän hawainnoita VI: Rakkauden suurin uhri; Sortunut; Olkkos=Kaisa

The Project Gutenberg EBook of Elämän hawainnoita VI: Rakkauden suurin

uhri; Sortunut; Olkkos=Kaisa, by Pietari Päivärinta This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

Title: Elämän hawainnoita VI: Rakkauden suurin uhri; Sortunut; Olkkos=Kaisa

Author: Pietari Päivärinta

Release Date: February 3, 2005 [EBook #14894]

Language: Finnish

Character set encoding: ISO-8859-1

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK ELÄMÄN HAWAINNOITA VI ***

Produced by Tapio Riikonen

ELÄMÄN HAWAINNOITA VI: Rakkauden suurin uhri; Sortunut; Olkkos=Kaisa

Kirj.

P. Päivärinta

WSOY, Porvoo, 1897.

RAKKAUDEN SUURIN UHRI.

Kun kertomusteni aineet owat useinkin niin ala=arwoisia kuin ne owat, saan minä yhdeltä ja toiselta kuulla mitä kummallisimpia kysymyksiä niiden tosiperäisyydestä. Ei ole pitkä aika siitä, kun eräs iso herra kysyi minulta: "Onko niissä teidän kertomuksissanne mitään perää?"

"On; kuinkas muutoin? perähän niissä on", sanoin hänelle hämmästyksissäni.

"Ei täällä tiedetä mitään semmoisista", sanoi hän ja kääntyi pois.

Niin herra. Mutta tuo lyhyt keskustelu teki minuun niin kummallisen vaikutuksen. Mitäpä siitä tosiaankaan korkeat herrat tietävätkään, mitä mataloissa majoissa saadaan kokea ja kärsiä. Milloin owat kerrankaan kurkistaneet köyhän mökkiin, vaikka tilaisuutta siihen löytyisi kaikkialla niin runsaasti? Milloin owat tutkineet alimman kansankerroksen elämää, milloin tulleet tuntemaan heidän sisällistä ihmistänsä, heidän ilojaan, surujaan ja ponnistuksiaan, niin milloin? Ylellisyydessä kaikkien elämän tarvetten ympäröimänä owat he kaswaneet wieraana kansalle jo pienuudesta pitäen. Sitten mieheksi tultuansa eläwät he puutteetonta elämää ja liikenevän aikansa wiettää monikin heistä loistawissa seuroissa, pysyen wieraana wanhempanakin kaikelle kansan toiminnalle. Eiwät he siis tiedä sen puutoksista ja kärsimisistä tuon taiwaallista; se on waan heille ikäänkuin jotain unennäköä. Minä en suinkaan tahdo ketään sortaa, sillä onhan heilläkin heidän tehtävänsä, ja kaikki owat tarpeellisia, mutta woi, woi! ei pitäisi kuitenkaan sanoa "ei täällä tiedetä mitään semmoisista".--Jos minun pitäisi wälttämättömästi olla warsinainen kirjailija, niin kirjoittaisin silloin unhotettujen, ylenkatsottujen historiaa, sillä kyllähän maailma aina isoisista huolen pitää. Ei tule tämäkään kertomus olemaan ylewistä aineista, sillä tässä kerrotaan enimmästi waan turwe=tuwan asukkaista--seuratkaa minua nyt sinne hetkiseksi.

* * * * *

Ken kerrankaan on matkustanut Pohjanmaalla, lienee kai huomannut teitten warsilla siellä ja täällä turwe=mökkejä. Tiheä asutus ja siitä seuraawa metsän wähyys on ollut syynä niiden syntymiseen. Osa tilattomasta kansasta, tuntien toisen huoneen nurkassa asumisesta alentawaa vaikutusta, on pyrkinyt saamaan omaa asuntoa, sillä onhan oma koti, oma liesi niin rakas, mieluisa ja kodikas, waikkapa se onkin waan tuommoinen turpeista rakennettu mökki. Saatuansa jollain wälipuheella haltuunsa jonkun palasen tuota kiwetöntä ja metsätöntä ketoa, jota Pohjanmaalla niin runsaasti löytyy, kerääwät he siitä säännöllisiä turpeita, joista he sitten jonkunlaisen sawiseoksen kanssa latowat huoneen, ja pian on asunto walmis. Haltuunsa saadun maan muokkaawat he sitten wiljamaaksi, ja niin tulee heistä aiwan wähdässä ajassa sanan täydessä merkityksessä "oman turpeen mies". Usein näkee noiden turwe=mökkien wanhuutensa tähden kallistelleen ja wäyristelleen sinne tänne, ja outo matkustaja pitää niitä suurimpina wiheliäisyyden, siiwottomuuden, siweettömyyden ja ehkäpä ryöwärienkin pesinä; niinpä minään, ennenkun tulin tutustumaan sekä töllien sisäpuolen että itse asukasten kanssa. Tutustumisessani tulin huomaamaan, että useassa niissä wallitsi hywä siiwio ja puhtaus. Eipä ollut mikään harwinainen asia, että turwe=seinät oliwat sisäpuolelta rapatut sileiksi ja siwellyt walkeiksi kuin posliini. Usean lattialla oli siistit, puhtaat matot ja akkunalaudoilla kukkaruukut täynnä mitä ihanimmasti rehoittawia kasweja ja kukkia. Huomasinpa silloin senkin, etteiwät nuot turwe=tupien asukkaat olleetkaan mitään maanalaisia konnia ja ihmiskunnan hylkyjä, waan oikeita, sydämellä ja sielulla warustettuja ihmisiä, jotka woiwat tuntea, iloita, surra ja kärsiä, aiwan niinkuin mitkänkin howien rikkaat asukkaat. Isoja rikkauksia ei heillä tosin löytynyt, mutta tyytywäisyyttä oli heillä paljon runsaammassa määrässä kuin monien onnellisemmalta näyttäwäin seassa.

Minä olin usein heidän kanssaan tekemisissä ja keksin heidät niin rehellisiksikin, että olisin woinut heidän haltuunsa uskoa vaikka kuinka kalliin ja tärkeän asian. Kaikenhaaran kautta tuliwat nuot matalain majain asukkaat niin tutuiksi, että talwipakkasilla ja pyryillä siwu matkustellessani, näytti niiden akkunoista loimottawa walkeakin puhteilla niin ystäwällisesti liekehtiwän ja ikäänkuin wilkuttaen kutsuwan minua huoneeseen. En joutanut joka kerralla käydä heitä terwehtimässä ja melkein pä kadehdin ohi kulkiessani noita onnellisia, jotka pahallakin ilmalla saivat rauhassa istua kotilieden ääressä.

Semmoinen turwe=tuwan asukas oli Kristo Honkanenkin.

Mitä muutoin oli sitten tuo Kristo Honkanen? Ihminen, tawallinen ihminen waan--köyhä mies, ei parempi eikä pahempi, ja kuitenkin on hänestäkin jotain kerrottawaa.

Hän oli syntynyt köyhistä wanhemmista ja siis köyhä jo syntyissäänkin. Aikaisin korjasi kuolema molemmat hänen wanhempansa ja pikku Kristo jäi turwattomana awaraan maailmaan, niinkuin linnun poika, jolta emä on kuoliaaksi ammuttu. Pahaisena paitaressuna oli hän jo pakotettu armoleiwällä henkeänsä elättämään. Tuo oli hänelle kowin raskasta ja waikeata tehtäwää ja usein itki hän kowaa kohtaloansa niin, että oli wedeksi rauweta: niin aikaisin oli hänellä jo itsearwonsa tunto. Ei hän ollut täyttänyt vielä kymmentäkään ikäwuottansa, kun hän jo kaikenlaisilla toimilla ja palweluksilla koki ansaita leipänsä. Ollen siwo, nöyrä ja työteliäs, tuli hän aiwan pian jokapaikkaan halutuksi palkolliseksi, ja sillä tawalla hankki hän itselleen nopeasti sen yhteiskunnallisen aseman, mikä sillä asteella olewalla ihmisellä on saatawissa.

Niin waurastui Kristo wuosi wuodelta mieheksi ja teki työtä wäsymättä niinkuin kone. Mutta ihmisen ei ole yksinänsä hywä olla, niinpä ei Kristommekaan ollut. Kuitenkaan ei hän tuota luonnon suurta kutsumusta noudattanut, ennenkun alun neljännelläkymmenennellä ikäwuodellansa. Silloin nai hän erään kauniin ja siweän piikatytön--kuinkas muutoin: "ihmiset ihmisiä, piikat rengit toisiansa", niinhän on maailman tapa.

Kohta naimisensa jälkeen rupesiwat he perustamaan turwemökkiä erään talon takamaalle. Suurena apuna siihen oli heidän palkkasäästönsä, sillä tarwitaanpa siihenkin aineellisia waroja, waikkei talo tule sen loistawampi. Säästöllään saivat he vielä yhtä ja toista talonkalua, muiden muassa pari lehmääkin, joille myös turpeista rakennettiin nawetta.

Mökkinsä ympärystän muokkasiwat he pelloksi ja ennen pitkää lainehti tuo ennen hyödytön paikka raskastähkäisessä wiljassa. Siistejä ja työteliäitä kun oliwat, laittoiwat he turwe=tupaansa oikein kamarinkin tuwan perälle. Seinät rapattiin ja maalattiin, lattialle laitettiin matot ja akkunoilla törötti kaswiruukut loistawine kasweineen; olisipa siinä saattanut vaikka kuwernööri yötä wiettää. Kamarin perä=akkuna oli etelään päin, sen alle laitettiin siwä, pieni yrttitarha ja sen suojaksi istutettiin tuomi= ja pihlaja=pensaita. Hywällä hoidolla kaswoiwat istutetut pehkot pian isoiksi puiksi. Ja niiden warjokkaaseen siimekseen sai turwepenkki sijansa.

Toisiansa rakastiwat he totisella rakkaudella. Waimon mielestä ei ollut koko maailmassa hänen Kristonsa wertaa, waikkei hänellä ollut tarjota sen loistawampaa suojaa. Kauneutensa ja siweytensä tähden olikin hänellä ollut monenlaisia naimatarjouksia, mutta mikään muu ei ollut hänelle kelwannut. Kristo taasen rakasti ja helli waimoansa kaikella oikean awiomiehen rakkaudella, kaikissa he auttiwat toisiansa ja kantoiwat toinen toisensa kuormaa.

Kristo oli paikkakunnan etewin kirwesmies. Ei sitä rakennusta rakennettu eitä sitä salwosta salwettu, jossa ei hän olisi ollut pälkkimässä, weistämässä ja paikoilleen asettamassa noita kaukaa saloilta tuotuja, noreita ja paksuja honkaisia hirsii. Sentähden käännettiin hänen nimensä kylänkesken edestakaisin ja häntä sanottiin waan: "Honka=Kristoksi".

Kun hän oli noin työteliäs, ja piti maankipeneensä hywässä woimassa ja kaswukunnossa, ei heillä ollut mitään syytä moittia toimeentuloansa. Aina kun Kristo tuli kotiin työstään kesähelteillä, oli hänellä wirwoittawa

siimes palawaansa jähdyttääksensä tuossa turwe=penkillä, tuomi= ja pihlaja=pehkojen juurella. Siinä oli hänen lempipaikkansa ja siihen hän nakkausi pitkälleen, lewäyttämään wäsyneitä raajojansa, lukemaan jotain hyödyllistä kirjaa tahi katselemaan, kuinka hänen ketterä waimonsa ruokkoi, kasteli ja hoiteli heidän pienen puutarhansa kasveja.

Siihen toi waimonsa hänelle wirwoittawaa ja raitista juomaa, kostukkeeksi hänen wäsystä ja helteestä pakahtuwalle kielellensä, ja siinä pyyhki hän waluwän hien miehensä kowasta työstä palawoiwasta otsasta.

"Minun elämäni on semmoinen autuus, semmoista lempeä ja suloa täynnä, etten waihtaisi sitä koko maailman loistoon ja rikkauteen", huudahti Kristo eräänä semmoisena hetkenä.

"Se on sinun syysi, Kristoni, että se niin on", sanoi waimo ja tarttui miestänsä kaulaan.

Useita vuosia kului, eikä perillisestä ollut mitään tietoa. Wihdoin kuitenkin näkyi heidän toiwonsa tulewan täytetyksi. Kaksinkertaisesti rakasti Kristo nyt waimoansa ja helli, hoiteli ja waali häntä niinkuin silmäteräänsä; usein puheliwat he keskenänsä tulewasta onnestansa.

Mutta "ihminen päättää, Jumala säättää". Waimon synnyttämisen hetki lähestyi. Hän lahjoitti Kristollensa kauniin ja terween tytön, mutta itse hän meni pois--meni sinne, josta ei yksikään ole vielä koskaan palanut--meni maan mustiin multiin. Tuo kallis ja suuri=arwoinen lahja wei häneltä itseltään hengen.

Tuo kowan=onnen kohtausta teki Kristoon sywän vaikutuksen. Moneen wuorokauteen ei hän ottanut suuhunsa kuiwaa ei märkää, eikä woinut ryhtyä mihinkään työhön ja toimintaan. Hän itki waan niin paljon, että luuli hänen wedeksi raukeewan, ja wäänteli käsiään epätoiwossaan. Hänen hellä ja tunnokas sydämensä ei saanut mistään lohdutusta ja peljättiinpä hänen menettävän siihen henkensä tahi ainakin järkensä. Hän koetti wietää raskaita hetkiänsä kaswitarhansa turwe=penkilläkin, mutta hänen surunsa kiihtyi waan siellä. Poissa oli nyt lempeä, hento olento, joka niin monta hauskaa hetkeä oli hänelle tuottanut. Poissa oliwat ne toimeliaat kädet, jotka oliwat niin nopeat ja osaawat kaikki asiat säntillensä tekemään ja laittamaan. Surkastunut oli kaswitarha, kun sitä hoitelewa henki oli paennut. Riutuneet oliwat kaikki taloudelliset toimetkin, kun niitä hoitawa käsi oli kylmennyt, ja riutunutpa oli kaikkien noiden tuntijakin tuossa--tuo wahwa mies, jonka surulla ei ollut rajoja.

"Woi, woi! Hän oli liian puhdas, liian hywä minulle, taiwas ei suonut hänen minun kansani olla", waikeroitsi hän waan, kun häntä koetettiin lohduttaa.

Wihdoin tyytyi hän kuitenkin sen werran, että woi kuunnella järkewiä neuvoja.

"Eihän kuollut suremallakaan takaisin tule; turhaa on siis surra itsensä kuoliaaksi. Sinulle on annettu toisia elämän welwollisuuksia, joiden tähden sinun elämäsi on kowin tarpeellinen. Muista tosi, että waimosi lahjoitti sinulle lähteissään lapsen; joka tarwitsee paljon sinun apuasi", puheli eräs ystäwä Kristolle, ja se rupesi waikuttamaan.

"Niin, niin, totta puhut. Minulla on lapsi, jonka eduksi olen welkapää kaiken elämäni uhraamaan", sanoi Kristo, ikäänkuin unesta hawahtuen.

Nyt toipui hän niin paljon, että woi ruweta lasta kasteelle toimittamaan. Kaarinaksi tahtoi hän lapsensa ristittäwän, kaimaksi ja muistoksi poismenneelle äidillensä.

Wireästi ryhtyi hän nyt uudestansa työhön, mutta entistä iloisuuttansa ja hilpeyttänsä ei hän koskaan enään saanut. Mykkänä kuin hauta wyörytteli, nosteli, pälkki ja weisteli hän päiwäkaudet hirsiiä, sanomatta luotuista sanaa, kun waan ei häneltä jotakin kysytty; silloinkin oli hänen wastauksensa waan lyhyt ja asiallinen.

Lapselleen ja pienelle taloudelleen laitti hän niin hywän hoitajan kuin suinkin woi ja itse käwi hän usein

katsomassa pienokaistansa ja silloin ainoastaan sai hän hetkiseksi liewitystä raskaalle murheelleen.

Niin ponnistellen eleli hän eteenpäin, siihen asti kun pieni Kaarina kasvoi jalanjuoksewaksi. Silloin lieweni Kristonkin murhe, sillä hän sai niin sanomattoman paljon lohdutusta ja huwitusta lapsestaan. Pikku Kaarina oli ketterä ja kaunis lapsi, ja isästään ei hän ollut wieraantunut, kun hän hoiteli ja waali lasta niin usein kuin aika ja tila sen salli. Lapsi kiipeili silloin isänsä syliin, siljoitteli hänen päätänsä ja poskiansa ja kiersi pienet kätösensä hänen kaulaansa. Silloin wetäysi wäkisinkin murheen rasittaman isän suu nauruun, ja silloin selweni hänelle selwenemistään, mikä kallis ja suuriarwoinen tehtävä hänellä kuitenkin wielä oli, ja kaksinkertaisella innolla pyhitti hän elämänsä lapsensa kaswatukseen.

Pikku Kaarina kasvoi ja waurastui siihen määrään, että hän woi ruweta pientä taloutta hoitamaan. Yhä enemmän mielistyi isä tyttöön, sillä oli pa hän äitinsä oikea kuwa sekä näöltään että mielensä laadulta. Se wahwisti ja rohkaisi Kristoa, sillä nyt tunki hän lapsessaan löytäneensä toisen rakkautensa esineen. Hän koetti jo aikaisin istuttaa häneen Jumalan pelkoa, ja tuolla tuomi= ja pihlaja=pehkojen siimeksessä, turwe=penkillä, puheli hän usein lapselle äitinsä hyweistä ja hurskaudesta. Pikku Kaarina kuunteli niitä hiewahtamatta, ja eräänä kertana huudahti hän: "Woi kun minulla on ollut hywä äiti, minä tahdon tulla hänen kaltaisekseen".

Niin meni wät asiat eteenpäin. Isä teki työtä ja pikku Kaarina hoiti taloutta; oli pa isä saanut takaisin melkein kaiken entisen iloisuutensa. Kaswitarha rupesi taasen hedelmöimään, sillä pikku Kaarina hoiteli sitäkin kuten äitinsä ennen. Isä ansaitsi työllään hywät palkat, ja heidän elämänsä ja warallisuutensa waurastui päiwä päiwältä; kaikki näytti taasen käywän hywin.

Mutta "Jumalass' on juoksun määrä, waan ei miehen ripeydessä", sanoo sananlasku, ja niinpä tässäkin saatiin nähdä. Eräessä talossa oli iso putinki salwettawana ja Kristo oli siellä parhaana miehenä, kuten tawallista. Rakennus oli jo kohonnut räystimiin saakka ja suuria hirsii wedettiin päälle. Samassa katkesi eräs telinepiitta, wedettävä hirsi pyörähti ympäri ja löi tywellänsä Kristoa rintaan, ja yhtenä hirren kanssa putosi hän alas hirsikokoon. Kaikki salwumiehet päästiwät hätähuudon ja riensiwät auttamaan wahingon saanutta. Tunnottomana makasi Kristo hirsiläjässä, ja kun häntä ruwettiin ylös nostamaan, huomattiin jalan olewan reidestä poikki. Hän kannettiin huoneeseen ja siellä riisuttiin hän, sitten kun oli ensin toipunut tunnottomuudestansa. Silloin huomattiin hänen jalkansa olewan katkeimen paikasta aiwan sämänä. Liha oli murskana ja pirstaantuneet luun päät töröttiwät sieltä täältä esiin. Lääkärit sairashuoneessa, johon hän wiettiin, huomasiwat heti ettei jalasta kalua tule, waan että se on leikattawa kokonaan pois. He ryhtyiwät heti työhön ja pian makasi Kristo jalatonna sairashuoteella. Hän sai kowan haawakuumeen leikkuun ja muun ruhjoontumisensa wuoksi. Monta wiikkoa makasi hän elämän ja kuoleman wälillä; hän houraili ja hourauksensa esineenä oli aina waan pikku Kaarina.

"Woi, woi! Missä pikku Kaarina on, eihän waan hänelle mitään pahaa tapahdu? Täällä on niin paha ja waarallinen--woi, woi, Kaarina, tule tänne, että isä saa sinua auttaa", huuteli hän ehtimiseen ja haparoitsi ympärilleen.

Kun isä ei tullutkaan määrättynä aikana kotiin, oli tyttö tullut kowin lewottomaksi. Hän koetti odottaa, mutta kauwan ei hän woinut sitä tehdä, waan hän lähti tiedustelemaan miten asian laita oli. Kun hän salwupaikalla sai tietää miten isän oli käynyt, rupesi hän niin katkerasti itkemään, että luultiin hänen siihen paikkaan nääntywän. Siitä toinnuttuaan, rupesi hän heti toimittamaan itseänsä kaupunkiin, että woi jollain tawalla olla apuna isälleen. Huolimatta muiden kiellosta ja waroituksista, pitkästä ja waiwaloisesta matkasta ja omasta nuoruudestaan, läksi hän matkalle.

Kun hän perille oli tullut oli hänen isänsä parhaaltansa houriossa, eikä tuntenut lastansa, waikka hän tätä niin hartaasti kaipasi. Yötä päiwää hoiteli Kaarina isäänsä, eikä lähtenyt pois hänen wuoteensa wierestä wahingossakaan; lääkäritkin uskoiwat wihdoin sairaan hoitamisen hänelle.

"Woi, woi, pikku Kaarina, missä sinä olet? Isääsi niin kowin polttaa", huudahti sairas eräänä kertana.

"Tässä on Kaarinasi, rakas isä", sanoi tyttö ja kumartui wuoteen yli.

Sairas awasi silmänsä, tirkisteli eteensä niin kummallisesti ja sanoi wiimein:

"Onko totta? Oletko sinä minun oma Kaarinani, wai onko Jumala enkelinsä hänen haahmossaan tänne minun luokseni lähettänyt?"

"Teidän oma Kaarinanne olen minä, rakas isä", sanoi tyttö ja pyyhki pois hikeä hänen polttawalta otsaltaan.

"Kuinka Herran tähden sinä tänne olet joutunut?" kysyi isä.

"Kuultuani teidän suuren onnettomuutenne, en woinut olla tänne tulematta, liewittelemään tuskianne ja hoitelemaan teitä", sanoi tyttö.

"Woi rakas lapseni! Isäsi on nyt mennyt mies, ei minulla ole enään toista jalkaakaan", waikeroitsi isä ja purskahti kowaan itkuun.

"Tosi kyllä, että teitä ja samalla meitä molempia on kohdannut suuri onnettomuus, mutta älkää toki kowin surko, kyllä Jumala meistä murheen pitää", lohdutteli Kaarina.

Se hetki oli Kriston kuumeen murros; hän oli selwennyt houriosta ja kääntyi paranemaan päin. Kauan makasi hän wielä sairashuoneessa, mutta Kaarina ei lähtenyt hänen wuoteensa wierestä, ennenkun tuo rakas, ruhjottu, jalkansa menettänyt isäkin woi jättää tuskaloisen ja pitkällisen sairashuoneensa. Wihdoin koitti se päiwä, jolloin Kristo kirjoitettiin ulos sairashuoneesta; loppuhoito uskottiin Kaarinalle yksinään. Muistoksi menneistä ajoista sai Kristo lähtiessään puujalan entisen jalkansa sijaan. Kowalta tuntui tuo kauppa, mutta muuta neuwoa ei ollut; täytyi waan nujertua sallimuksen kowan kohtalon alle.

Kristo ei kyennyt nyt enään wieraan työhön, eikä pieni maatilkku woinut heitä elättää; täytyi keksiä joku keino toimeentulon lisäksi. Pian se keksittiinkin, sillä kätewä mies kuin oli, rupesi hän tekemään kaikenlaisia juuriteoksia. Pikku Kaarina oli isällensä alituisena apuna niitä tehdessä ja pienillä kätösillensä näpräsi hän joutuisasti ja siewästi noita kierteisiä punoksia. Ennen pitkää tuliwat he niin taitawiksi tuossa uudessa ammatissaan, että Honka=Kriston juuriteokset oliwat kuuluisia laweissa piireissä; siitä saiwat he runsaasti rahaa ja heidän toimeentulonsa oli turwattu. Sillä tawoin he kowanonnan ajanakin luottiwat omaan itseensä ja luottamus ei pettänyt, sillä eipä heidän tarwinnut armoleipään turwaantua.

Kristolla oli nyt hywä tilaisuus neuwoa ja kaswattaa lastansa, kun työ oli sitä laatua, että hänen täytyi olla aina kotona. Melkeinpä hän piti onnena tuon suuren, wasta kohdanneen onnettomuuden, joka juuri oli hänen siihen tilaan saattanut, että hän sai aina olla lapsensa luona, neuwomassa, ohjaamassa ja rakastamassa häntä. Pikku Kaarina puolestaan rakasti isäänsä kaikella lapsen rakkaudella ja tuo kahdenpuolinen rakkaus teki heidän elämänsä niin iloiseksi ja hauskaksi matalassa majassaan.

Pikku Kaarina kaswoi ja kehittyi vuosien kuluessa ja läheni sitä aikaa, jolloin tyttöjä ruwetaan sanomaan aikaihmisiksi. Kaunis oli pikku Kaarina lapsena ja kaswaessaan, mutta kuta enemmän hän lähestyi kehittymisensä loppua, sitä kauniimmaksi hän muodostui. Rippikoulun ijässä oli hän jo kauneudellansa herättänyt kaikkein huomion ja maailma tarjosi sylintäydeltä silloin jo hänelle niitä iloja ja leikkejä mitä sillä on antaa. Mutta Kaarinalla oli waan yksi tarkoitusperä, yksi pyrintö, nimittäin wanhan isänsä hoitaminen ja iloittaminen, tuon raajarikon--puujalan, joka aina niin ikäwällä odotti hänen kotiintuloansa. Kaikki nuorten ilot, kemut, leikit ja kisat hylkäsi hän ehdottomasti; turwe=tupaan paloi hänen mielensä waan, ja sinne riensikin hän niin pian kun oli saanut wälttämättömimmät tehtäwänsä suoritetuksi.

Kahdeksantoista wuotiaana oli Kaarina täydellisesti kehittynyt ja silloin ei yksikään neito paikkakunnassa wetänyt hänelle wertaa kauneudessa. Kun siihen wielä lisäksi tulee kristillissiweellinen, puhdas elämäntapa ja

sitä seuraava siweä käytös, jotka hänessä oliwat aina nähtäwinä, niin eipä ollut kadehtijoillakaan mitään, minkä olisiwat woineet hänelle moitteeksi lukea. Niin, saattaapa turwe=tuwassakin ruusuja kasvaa.

Ukko wanheni ja alkoi käydä työhön kykenemättömäksi; paljot surut, murheet ja kärsimiset oliwat jouduttaneet sitä melkein ennen aikaansa. heidän wälttämättömimmät elämäntarpeensa alkoiwat käydä niukaksi, ja he rupesiwat pitämään neuwoa tulewasta toimeentulostansa; kauan mieltiwät he sinne tänne, mutta mitään apukeinoa ei keksitty.

"Nyt minä tiedän, isä, mitä on tehtävä, ettemme hätään joutuisi", sanoi Kaarina eräänä kertana hilpeästi.

"No, annas kuulla!" sanoi ukko.

"Minun on meneminen palvelukseen, että vuosipalkallani woisin teidät elättää."

"Kuinka woisin sinut, rakas lapseni, nähdä wieraan työssä minun tähteni ja kuinka woisin sinutta toimeen tulla?" sanoi ukko ikäänkuin säpsähtäin.

"Mutta eihän ole muuta neuwoa, rakas isä. Työtä minä kyllä jaksan tehdä, sillä olenhan minä terwe ja raitis, ja sitä teen ilolla, kun ma tiedän sitä tekewäni teidän hyväksenne. Woinhan käydä teitä sentään katsomassa ja sen teen niin usein kuin aika ja tilaisuus sallii; se on ainoa keino, jolla woin estää teidät puutukseen joutumasta", selwitteli Kaarina.

Wastoin maailman warsinaista tapaa, oli Kaarinan äidin sisar naitu wankkaan taloon, waikka hän oli yhtä köyhä kuin Kaarinan äitikin oli ollut. Tämä Sanna=täti oli usein jo waatinut Kaarinaa palvelukseensa, mutta tyttö ei ollut hennonut hoidotta jättää kiwuloista, wanhaa isäänsä, niin kauan kun he woivat kotona ollen hankkia pienen talouden tarpeet. Tuon äsken tapahtuneen keskustelun perästä tuliwat he nyt siihen päätökseen, että pitäisi tarjota Kaarinan palvelusta Sanna=tädille. Tämä tuuma oli heidän mielestään sitäkin sopiwampi, kun täti tunnettiin yleiseen siiwoksi ja hurskaaksi ihmiseksi ja kun tädin talo oli likellä heidän mökkiänsä, jonka wuoksi Kaarinan sopi käydä usein isäänsä hoitelemassa. Sanna=täti suostui ilolla heidän tarjoukseensa ja ensi muutto=aikana otti hän Kaarinan luoksensa.

Kaarina oli työteliäs tyttö, sillä lapsuudesta saakka oli hän siihen tottunut. Joutuin ja kunnollisesti toimitti hän hänelle uskotut askareet ja sillä woitti hän wapaita hetkiä, joina hän, tätinsä luvalla, käwi isäänsä hoitelemassa. Vuosipalkkansa kulutti hän kaikki isänsä elämän tarpeisiin, mutta yhtäkaikki käweli hän aina puhtaissa, eheissä ja säännöllisissä waatteissa, sillä hän käytti hyväkseen joka=ikisen lomahetken; nähtiinpä hänen usein istuwan rukkinsa tahi kangaspuittensa taa, silloin kun muut jo oliwat maata panneet. Hänellä oli paljon ihailijoita ja imartelijoita, mutta kylmä, wieras oli hän kaikille leperryksille, imarruksille, nuorten huwituksille ja kisoille, ja kylmänä kaikelle sille iloisuudelle, mitä nuoruus tuopi tullessaan, hän eli waan uhraawaista elämäänsä isänsä tähden. Hänen sydämessään ei ollut sijaa kenellekään--siltä ainakin näytti.

Aiwan siinä Sanna=tädin talon wieressä, melkein samassa kartanossa oli toinen, Kowala niminen talo. Se oli rikkain koko paikkakunnassa. Laweat, hywin hoidetut pellot antoiwat vuosittain wiljaa monta aittaa ja salwoa täyteen, ja laweat, heinäwät niityt tuottiwat mehewän rawinnon lukuisalle, kiiltäwälle karjalle. Monta miespolwea oli jo tässä talossa rikkautta koottu ja saatu. Rahoja oli yksi kaappi täynnä, toinen welkikirjoja; oli rikkautta, oli mainetta, oli arwoa ja kunniaa. Wankka oli talo--aiwan toisenlainen kuin Honka=Kriston turwe=mökki.

Kowalassa ei ollut useampia wanhoja weljeksiä, yksin hallitsi ankara Kaaperi wankkaa ja rikasta taloansa. Hänellä oli jo useita aikaisia poikia, joista wanhimmat oliwat jo naineita miehiä. Pulskeita ja noreita oliwat Kowalan nuoret miehet kuin salon hongat, siwoja ja hiljaisia kuin kyyhkuset--kuinkapa se muutoin olisi sopinutkaan, jos mieli oli rikkauksella saatua mainettaan ja arwoaan säilyttää.

Kowalan nuorin, Matti niminen poika oli vielä naimaton. Melkein poikasesta pitäin käwi hän Honka=Kriston turwe=tuwassakin, ja sitä tekoa pitkitti hän aikaisempanakin. Lieneekö hänen mielessään silloin jo jotain liikkunut, sitä ei tietty, mutta summa oli waan se, että köyhälle puujalka=ukolle oli hän nöyrä ja ystäväallinen kuin millekin rikkaalle ja ylhäiselle, ja tuota turwe=tuwan Kaarinaa kohteli hän hellästi kuin sisartaan. Hän ei näyttänyt antawan mitään arwoa rikkaudelle, sillä hänen sydäntänsä ei raskauttanut tämän maailman rikkauten suru; siksi oli hän yhtä ystäväallinen köyhälle kuin rikkaallekin.

Matti oli paikkakunnan uljain ja siiwoin nuorukainen, ja kaikki ympäristön tytöt loiwat häneen halukkaita silmäyksiä. Siiwo ja hiljainen luonteeltansa kun oli, oli hän kaikkien ihmisten kanssa hywässä sowussa ja tuttavuudessa; pidettiin häntä ikäänkuin kunniawieraana, milloin hän waan tuli johonkin taloon.

Hän se jo kauan oli katsonut sydämen silmällä Kaarinan puoleen. En tiedä, mitenkä lieneekin ollut, mutta tämä ei aristellut noita Matin helliä silmäyksiä. Sillä tawoin oliwat he sydänten kielten kautta olleet jo kauan tutut, waikkeiwät he vielä olleet toisilleen wirkanneet asiasta puolellakaan sanalla; ehkäpä siinä oli paljon syytä Kaarinan suoranaiseen ja kylmään, melkein halweksiwaiseen muiden hänen ihailijainsa hylkäämiseen. Mutta kun tuli kerran oli wiritetty, ja liekki ruwennut leimahtamaan, on waikea salata sitä waloa ja lämpöä, mikä liekistä lähtee, ja niinpä oli Matin ja Kaarinankin laita. Heidän tähän asti mykkä sydämen kielensä puhkesi suoraksi tunnustukseksi, ja nyt tunsiwat he todelliseksi sen, mikä heillä ennen oli waan salaisena, toiwowana aawistuksena. Niin. Ensilemmen liekehtiessä eiwät he pitäneet mitään lukua tulewaisuudesta, kaikki hengitti waan sulaa onnea ja autuutta, kaikki muu sai tulla ja mennä, sillä se oli heille yhdentekewä.

"Woi! mitä olenkaan tehnyt, kun olen antanut sydämeni tunteet sanoiksi puhjeta?" sanoi Kaarina eräänä kertana Matille, sillä nyt alkoi tulewaisuus haamoittaa synkkänä hänelle.

"Mitä tarkoitatkaan noilla sanoillasi, rakas Kaarina?" sanoi Matti hämmästyneenä.

"Olethan sinä niin rikas, ja minä olen waan Honka=Kriston--puujalan, turwe=tuwan köyhä ja ylönkatsottu tytär. Mitä sanoisiwat ihmiset yhdistyksestämme?" pitkitti Kaarina pelokkaasti.

"Älä sitä sure yhtään. Mitä huolimme me siitä, mitä ihmiset sanowat ja arwelewat. Tämä on meidän omien sydäntemme asia, ja kun ne kerran yhteen sopiwat, woimme syrjä=asiain antaa mennä", wakuutteli Matti.

"Wanhempasi, kotiwäkesi?" muistutti tyttö umpimielisesti ja suru pakkasi wäkisinkin walloittamaan hänen mieltänsä.

"Niin, sitä en mene takaamaan, etteiwät he woisi katsoa karsain silmin yhtymistämme, mutta en siitäkään huoli. He owat niin kiintyneet tawaraan, ettei muu mitään maksa sen rinnalla heidän mielestänsä mitään. Jos niinkin käwisi, toiwon kuitenkin, että me woitamme senkin eteen, kun waan rakkautemme pysyy wilpittömänä ja puhtaana. Minun wahwa uskoni on, ettei meitä erota mikään, mutta sinut tahdon omakseni elämässä ja kuolemassa", puheli Matti, koettaen poistaa ensimmäisiä huolenpuuskia, joita alkoi kokoontua heidän onnensa aamutaiwaalle.

"Woi, woi! mihin minun isäni sitten joutuisi?" sanoi Kaarina yhä huolehtien.

"Isäsi otamme kotiimme ja sittenpä tuolle hywälle wanhukselle wasta hywät ja murheettomat päiwät tulewat", sanoi Matti hilpeästi.

"En tiedä, mitenkä se on, mutta minun mielessäni pyörii niin kummallisia tunteita, toiwoa ja pelkoa sekaisin; en koskaan ennen ole ollut niin kummallinen", sanoi Kaarina yhä synkästi ja hänen kauneissa silmissään wälähteli kirkkaita kyyneliä.

Matti siwalsi rakastettunsa syliinsä ja pyyhki pois hänen kyyneleensä. Siinä wannoiwat he vielä toisillensa

ikuista rakkautta, käwi vielä miten käwi; sitten he erosivat, mutta kummallakin oli niin paljon ajattelemista.

He kokivat pitää liittoansa muilta salassa niin kauan kuin mahdollista, mutta kauanpa ei se pysynyt huomaamatta, sillä siitä hetkestä, kun he olivat rakkautensa toisilleen tunnustaneet, eivät he voineet tulla toisistaan toimeen. Siitä aiwan helposti seurasi se, että kussa toinen oli, siellä oli myös toinenkin. Tuo toisiensa noudattelemisen ja se erinomaisen ystävällinen kohtelu, mikä heidän välillään nyt oli syntynyt, ilmaisi mitä heidän keskensä oli tapahtunut. Kun joku sitten tahtoi heidän omaa, suullista tunnustustaan siihen, mitä he luulivat hawainneensa, ei kumpikaan heistä kieltänyt, vaan sanoivat totuudessa mitenkä heidän asiansa olivat, ja niin lewisi tieto ympäri kylää.

Mutta auta armias Jumala! kun tuo tieto tuli Kowalaisten korwiin, he nousivat semmoiseen wimmaan, että olisi luullut heidän tulleen pois järjeltänsä. "Tuommoisen köyhän, tyhjän, kelwottoman, ylönkatotun turwe=tuwan asukkaan--puujalan tyttären hän toisi taloon! Se on sula mahdottomuus, häpeä ja synti Jumalan ja ihmisten edessä. Ei suwun kunniaa ja rikkautta kerjäläisillä ja turwe=mökeillä pidetä pystyssä", pauhasivat ja huusivat he yhtenä ja siinä olivat kaikki osallisina, isät, äidit, weljet ja sisaret; olipa heidän teeskennelty siweytensä nyt lopussa.

Matti ei kieltänyt heiltäkään sydämensä asiaa, vaan tunnusti sen julkisesti. Hänelle tuli nyt sängen raskaat ja ikäwät ajat, sillä hän ei kuullut nyt mitään muuta kuin mitä raainta, ilkeintä ja sydämettömintä parjaamista ja haukkumista rakastetustaan ja itsestään. Turhaksi näki hän kaikki puolustuksensa ja vastaanwäittelemisensä semmoista yliwoimaa vastaan; mykkänä kantoi hän raskasta taakkaansa ja kärsi; joskus hän vaan sanoi nämät harwat sanat: "sepähän nähdään", tahi: "meitä ei erota mikään woima tässä maailmassa".

Kowalaiset tulivat hywin häijyiksi Kaarina=raukallekin. He wainosivat, haukkuiwat ja sättiwät häntä miten parhaiten taisivat, ja heillä oli jokapäiwäinen tilaisuus siihen, kun kartanot olivat niin liki toisiansa; menipä raakuus niinkin pitkälle, että kiwittiwät häntä huoneitten ylitse kun näkiwät kulkewan pihalla. Tuo teki tyttö=riewun hellälle luonnolle kowin pahaa. Hän itki ja suri niin, että oli siihen paikkaan nääntyä, mutta Matistaan ei hän woinut luopua enemmin kuin Mattikaan hänestä, waikka vielä mitäkin tulisi.

Eräänä kertana sanoi isä Matille: "Et saa kruunun mynttiä perintöä, jos et vaan luowu tuosta tyttö=luntusta".

"Mitä huolin minä rikkauksista, kun vaan Kaarinan saan omakseni", wastasi Matti lyhyesti.

"Mutta sinun täytyy kuitenkin erota hänestä", pitkitti isä.

"Sepähän nähdään."

"Sepähän kylläkin nähdään, ja jos ei muutoin, niin tawalla semmoisella, joka warmasti woipi teidät erottaa", jatkoi isä uhkaawasti.

"Meitä ei erota mikään woima tässä maailmassa. Parasta on, isä, kun annatte suostumuksenne!" sanoi Matti surumielisesti.

"En, sitä en tee, en koskaan. Mieluummin näkisin sinut jos kuin onnettomana, kuin yhdistettynä kylän heittiön kanssa", sanoi isä lujasti.

Matti näki ettei mikään auttanut ja hän lähti sängen murheellisena pois tiehensä.

Tulipa wihdoin nuot asiat Kaarinan isänkin korwiin. Monta itkua hän itki, monta kyyneltä pudotti tyttärensä kanssa. He itkiwät tämän maailman rakkauten ja loiston wäärää kowuutta, waltaa, tylyyttä ja sortoa, ja köyhän ylönkatsetta, halweksimista, polkemista ja alentamista, jota syyttömästi saa köyhyytensä tähden alituisesti niin runsaassa määrässä kärsiä.

"Woi rakas Kaarinani! Waikeaan asemaan olet joutunut. Tämän maailman rikkaudensuru on kuolettanut sydämen monelta ihmiseltä ja silloin se tulee kowemmaksi kuin kiwi: se ei tunne mitään, siihen ei pysty eikä waikuta mikään, kuollut, kowa on rikkauden sokaisema sydän. Minä en moiti rakastettuasi, päinwastoin kunnioitan häntä tunnollisena ja rehellisenä nuorukaisena. Mutta eiköhän olisi parasta, kun kokisit wierottaa hänet pois mielestäsi, sillä rikkauden wahwa wainoowa walta saapi usein suurta pahaa aikaan", puheli eräänä kertana Honka=Kristo tyttärellensä.

"Woi rakas isä! sitä en woi, Matti on niin hywä", sanoi Kaarina ja purskahti itkuun, ja siinä he sitten yhdessä itkiwät särkyneiden sydänten toiwotonta itkuu.

Kului aikaa, mutta Matin kotiwäen sydänten kowuus ei kulunut; yhtä kowat, yhtä paatuneet, yhtä perään=antamattomat oliwat ne. Kului aikaa, mutta Matin ja Kaarinan murhe ei kulunut, yhtä ankara, yhtä polttawa, yhtä toiwoton oli se.--Kowa on paatunut sydän, rakas on raatelewa murhe--niin on.----

Ei ollut wielä tullut ilmi Matin ja Kaarinan liitto, kun minä ensikerran tutustuin Honka=Kriston kanssa; hänen kuuluisat juuriteoksensa oliwat tämän tuttuuuden aikaansaaneet; Kaarina oli jo silloin Sanna=tädillään palveluksessa. Wanha, harmaapää oli ukko jo ensi tuttuuutemme aikana. Juuriteoksia hän punoi milloin waan wähänkin jaksoi, mutta hän oli jo niin woimaton, että hänen täytyi pitkät ajat lewähdyttää wäsyneitä, wanhentuneita ja runneltuja raajojansa. Eräs pikku tyttönen oli ukkoa myötäensä hoitamassa; hänet oli Kaarina laittanut ja hän antoi ruoan ohessa tytölle waatetta palkaksi. Usein puhui ukko suurella säällillä Kaarinastaan ja hänen suuresta uhraawaisuudestaan, kun hän niin paljon näki waiwaa wanhan ja huonon isänsä elättämisestä ja hoitamisesta. Turwe=tupa oli jo hywin wanhentunut ja seinät oliwat paikottain kallistelleet sinne tänne, mutta hywä siwo ja puhtaus wallitsi kuitenkin kaikkialla; tuwastaan arweli ukko, että se hänen aikansa kestää. Puutarha oli täydessä woimassa ja hywässä ruokossa ja kaswit rehottiwat täydessä kukoistuksessaan: melkeinpä kadehdin sen rehewyyttä ja hywää järjestystä. Tuomi= ja pihlajapehkot oliwat tuuheana, pitkänä ja korkeana riwinä turwepenkin etelänpuolisena suojana, joiden lehtewien oksien siimeksessä sen ruohoinen, wiheriä pinta tarjosi sopiwan ja wiileän lewähdyspaikan wäsyneille raajoille.

"Kuinka te woitte tämän näin hywässä hoidossa ja ruokossa pitää? Tytöstä ei ainakaan suurta apua lähde", kysyin ukolta sinne tultuamme.

"Kaarina tämänkin woimassa pitää, mitäs minä polonen woisin? Hän, raukka, se kaikki töittäensä wälistä tekee ja toimittaa. Itsenäisenä aikana on tämä kaswitarha minulle suurena huwituksena ja tuossa turwepenkillä on niin mieluista oikaista kangistuneita jäseniäni ja wäsyyntä ruumistani. Jumala warjelkoon Kaarinaani!" selitti ukko ja kyyneleet walahtiwat hänen silmistänsä.

Minä mielistyin niin tuohon ukon awo= ja hellämielisyyteen sekä kowaan kohtaloon, että poikkesin usein kulkeissani häntä terwehtimään. Hän otti minut aina vastaan niinkuin wanhan tuttuansa; oli pa niinkuin hän olisi tullut aina silloin hieman nuoremaksi. Noilla käynneilläni oli toinenkin tarkoitus, sillä olisin halunnut nähdä tuon ukon hywän Kaarinan, mutta hän ei sattunut koskaan olemaan isänsä luona silloin kun turwe=mökissä käwin ja niin jäi hän näkemättä.

Eräänä Juhannus=aamuna tai oikeimmin yönä olin taasen asiaini tähden matkustamassa. Olin nytkin sillä tiellä, mikä kulki noiden turwetupien kautta. Waraselta olin jo toiminut niin, että woisin käydä Honka=Kristoa terwehtimässä; oikeinpa sydämeni sykki ilosta, kun tätä ajattelin. Ilma oli lämmin, tyyni ja selkeä, ainoastaan silloin tällöin huhahhti wieno tuulenhenkäys. Maa oli wiheriäisessä juhlapuwussaan ja puut seisoa työhöttiwät kauniine lehewine lehtineen, niinkuin täysissä purjeissa olewat laiwat. Waikkei aurinko ollut wielä noussut, oli niin waloisa, että olisi nähnyt waikka kuinka hienosti painettua kirjaa lukea. Niin, eihän Pohjolan kesä=aurinko olekaan kauan maillaan ja waloisat owat silloin sen ihanat, kirkkahat yöt ja ihana, kaunis on koko luontokin.

Seutu oli tasaista ja aukeata, ja sen wuoksi näkyiwät kaikki esineet jo kauwas. Olin niin waipunut luonnon

ihanuuden nautintoon, etten huomannutkaan, ennenkun Honka=Kristolon kaswitarhan tuomi= ja pihlajapehkokot jo ilmaantuiwat silmiäni eteen. Aurinko juuri kohotteli laitaansa idästä ja se loi ikäänkuin kultauksen muutoinkin ihanan luonnon ylitse. En joutanut paljon muuta katselemaan, sillä warsinaisena silmämääränäni oli waan Honka=Kristolon kaswitarhan tuomi= ja pihlajapehkokot, ja se ajatus, että nyt ainakin saan nähdä ukon hywän Kaarinan. Kehoitin kyytimiestäni, että hän ajaisi nopeammin, niin kiihkeästi paloi halun pian päästä tuon wanhan, raajarikon ystävän luokse. Pian olimme niin likellä, että turwe=tupakin näkyi jo aiwan selwään.

Minä rupesin aina selwemmästi erottamaan kaikki esineet turwe=tuwalla ja sen ympäristöllä. Suureksi ihmeekseni huomasin, että Honka=Kristolon oli jo näin warhain ylhäällä; hän seiso i kaswitarhassaan turwepengin wieressä, päin siihen. Lähemmäksi tultuani huomasin, että ukolla oli mustat housut ja liiwiit päällä ja korkea, wanha, nukkawieru sitkohattu päässä; ennestään jo tuttu puku minulle, sillä hän käytti niitä aina juhlatiloissa; muutoin oli hän paita hihasillaan. Omituisen hauska oli ukkoa kaukaakin katsella tuossa puwussaan: mustat housut ja liiwiit, musta hattu, walkeat hiukset, walkea parta ja walkea, sileäksi kaulattu paita päällä, niin walkea kuin kika--aiwan niin, mustaa ja walkeaa waan sekaisin, eikä mitään muuta. Mitä mieltikään hän nyt tuossa? Oliko hänellä iloa wai murhetta, wai oliko hän kiirehtinyt näin warhain luonnon ihanaan helmaan, nauttimaan sen suloisuutta? oliwat ajatusteni alkuna ja loppuna.

Olin aikonut ukolle jo kaukaa huutaa iloisen hywänhuomenen, mutta niin lähelle tultuani, että woin erottaa kaikki hänen ulkopiirteensä, huomasin kuinka hänen nukkawieru hattunsa liikkui yhtenä tärinä; tuo hawainto waikutti sen, että hywä=huomen jäi sanomatta ja kummallinen, melkein pelon sekainen aawistus walloitti mieleni. Minä kiirehdin kulkuani ja pian olin minä ukon huomaamatta aiwan liki maantietä olewan kaswitarhan kohdalla.

Mitä näin minä nyt? Ukko oli kumarassa turwepengin puoleen ja--itki, itki sydämen pohjasta, ja siitä tuo hänen nukkawierun hattunsa heiluminen, minkä olin jo taempaa huomannut. Tuomi= ja pihlajapehkon lehwät salasiwat minulta kaiken muun näkemisen, enkä minä joutanut pitkin tarkastelemaankaan muita asioita. Minä hypäsin pois kärryistä ja syöksähdin kaswitarhaan. Mahdoton on kenenkään edeltäpäin arwata, mitä siellä näin. Siinä--siinä turwepenkillä itkewän ja tutisewan puujalka=ukon edessä, hänen ja istutuspehkojen välillä, makasi sylitysten--Matti ja Kaarina, kumpikin---hengetönnä! He oliwat köytetyt syliksi toisiinsa pitkällä miehenpuolen willawyöllä, ja ensi silmäys selitti sen tosiasian, että he oliwat tuommoisenaan juuri wasta wedestä nostetut. Nythän näin Kaarinan, jota olin niin kauan halunnut nähdä!

"Herra Jumala! Mitä nyt on tapahtunut?" sanoin minä hätäyksessäni ensi hawaintoni perästä.

Nyt wasta huomasi ukko minun läsnäoloni. Hän käänsi wetistyneet silmänsä, wäyristyneet kaswonsa ja tytisewän otsansa minun puoleeni ja sanoi sydäntä wihlowalla äänellä:

"Woi Herra Jeesus! He owat ottaneet hengen ainoalta, rakkaalta lapseltani ja tuolta jalolta nuorukaiselta, ja samalla ottawat he sen minultakin. Wäärä rikkauden wäkiwalta ja armoton kowuus on heidät murhannut. Rikkaus sorti rakkauden, ja tuossa he nyt makaawat rakkautensa ja wäärän sorron uhreina. Woi maailman sydämettömyyttä, woi maailman kowuutta! Woi katoowan rikkauden sortoa ja julmuutta--woi lastani ja minuakin!"

Nousewa aurinko walaisi nuot tuossa turwe=penkillä. Kumpikin oli kietonut käsiwartensa toisensa ympärille, ja siinä asemassa näyttiwät he innokkaasti syleilewän toisiaan. Matilla oli päällä parhaat waatteet ja Kaarina oli pukeunut lumiwalkoisiin waatteisiin, jommoisia Pohjanmaan neitojen oli tapana pitää kesäisenä aikana juhla= ja häätiloissa. Hänen tuuhea ja kellertävä tukkansa oli hajallaan ja walunut hänen olkapäidensä ja rintansa yli. Kaunis oli hän vielä kuolon kalwistamanakin tuossa. Kaunis, uljas oli kuoloon asti rakastunut nuorukainenkin, mutta olipa kuitenkin niinkuin kuolewainen ihminen olisi saanut kuolemattoman Wellamon neidon syleiltäväksensä. Minä silmäilin heidän kaswoihinsa; ne näyttiwät olewan niin autuaallisessa ja rauhallisessa hymyssä--ja mitenkä lieneekin ollut, mutta heidän suunsa näytti liikkuvan. Silloin tuntui Matti sanoman: "Meitä ei erota mikään woima tässä maailmassa", ja Kaarina oli kuiskiwiinaan: "Matti on niin hywä,

hänestä en woi luopua".

Tuomi= ja pihlajapuskat oliwat täydessä kukoistuksessaan ja lewittiwät ympäristöönsä miellyttävän tuoksun. Paljojen kukkiensa wuoksi oliwat ne walkeita kuin lumipurku ja nuot lehwät oksat kukkaterttuineen riippuiwat Matin ja Kaarinan ylitse, jonka wuoksi he näyttiwät makaawan ikäänkuin kukilla kaunistetussa morsiuswuoteessa. Nousewan auringon kirkkaassa walossa kimelteliwät pensaitten lehdillä ja kukissa päilywät kastepisararat juuri kuin puhtaimmat timantit tahi taiwosen tähdet. Itkiwätkö pensaatkin kukkineen ja kastepisaroineen, wai iloitsiwatko ne? Suriwatko ne Matin ja Kaarinan maallista kowaa kohtaloa, wai iloitsiwatko ne tuon puhtaan ja kuolemaansa asti toisilleen uskollisen parin muuttamisesta sinne, jossa ei tämän maailman wäkiwallalla ja sorrolla ole enään yhtään waltaa? Pitiwätkö Matti ja Kaarina häitään tuossa autuaitten kanssa, wai oliwatko sen surkeina uhreina kammottawalle rikkauden himolle?

Tuon kaiken huomioon saatuani, tunsin niin monenkaltaisia tunteita, etten woi niitä sanoilla selittää. Rakkautta, wihaa, ystäwyyttä, ylönkatsetta, surua, sääliä, kauhistusta, kosta--ja anteeksiantamusta --tahi jotakin semmoista se oli, mikä yhtenäen ankarasti kuohui tunnessani ja se pani joka luusolmuni wapisemaan.

Waikka oman sisällisen tilani laita oli näin huono, en kuitenkaan joutanut joutilaaksi, sillä minua heikompi olento oli lähellä, mikä tarwitsi kaiken huomioni ja apuni. Se oli puujalka=ukko tuossa, joka oli koko ajan itkenyt niin paljon kuin waan sydän jaksoi wuotaa. Hän oli itkenyt itsensä niin heikoksi, että horjui sinne tänne ja oli aiwan kaatumaisillansa; otin siis häntä kädestä kiinni ja talutin hänet turwe=tupaan, missä toimitin hänet wuoteeseen.

"Woi, woi minun lastani, woi minua onnetonta!" waikeroitsi hän tutisten siinäkin, riutuneena ja woimatonna.

Minun sydämeni oli niin täysi, etten woinut häntä yrittääkään lohduttamaan. Muutoin huomasin, ettei sitä olisi woinut tehdäkään, sillä olihan ukolla niin paljon kowaa elämäkokemusta, ja edessään juuri niin tuore ja pätevä todistus maailman tunnottomuudesta ja kylmämielisyydestä, ettei tuota mustaa murhetta woinut millään tekosyyllä poistaa, ja tosisyytä ei ollut, ei löytynyt. Otin siis waan tyrskiwän ukon kädestä kiinni, toiwottaen hänen murheellensa liewitystä ja luwaten laittaa hänelle apua niin pian kuin taisin.

"Woi, woi! Minun murheeni ei lakkaa, ennenkun se saapi minut maan mustaan multa. Ei kestä enään kauwan tämmöistä tuskaa monikertaan rikkiraadeltu sydän. Kiitän teitä kaikesta sydämestäni siitä hywästä, mitä meille olette osoittanut. Minä tiedän, että te pidätte köyhänkin ihmisenä ja tiedätte hänelläkin olewan sydämen, joka woipi tuntea ja kärsiä", sanoi ukko turskien.

Kyyneleet nousiwat wäkisinkin silmiini, ja minä jätin ukon hywästi. Sinne jäi murheellinen ukko, ja häntä hoitelemaan jäi myös koko ajan itkenyt tyttönen.

* * * * *

Palaamme hetkiseksi takaisin, saadaksemme selwille edellisen tapauksen kehittymisen.

Kauwan toiwoiwat ja kärsiwät Matti ja Kaarina. He toiwoiwat wiimeinkin Kowalaisten wäsywän siihen kowaan wastarintaan, jota he katkeamatta sanoilla ja töillä osoittiwat Kaarinan ja Matin yhdistystä vastaan. Mutta mitä enemmän he nöyrinä kärsiwät, sitä rajummaksi ja ankarammaksi käwi wastustus; oliwatpa he huomaawinansa semmoistakin, että wäijyttiin Kaarinan henkeä. Wihdoin lakkasiwat he turhasta toiwostansa, sillä oliwatpa he tulleet tuntemaan kuinka kowa ja perään=antamaton on paatunut ihmissydän. Yleinen mielipidekin kääntyi rakastawien puolelle, sillä Kaarinan kadehtijainkin alkoi käydä sääliksi noiden toiwottomien suuret kärsimiset. Lopulla koettiwat kaikki ihmiset waikuttaa Matin ja Kaarinan eduksi, ja taiwuttaa noita kowia wanhempia, weljiä ja sisaria, mutta turhaan; kowia oliwat Kowalaiset!

Wihdoin teki Matti päätöksensä. Hän aikoi kerrassaan heittää siihen pyrintönsä ja kotiwäkensä luwat sekä

tehdä lopun kauheille kärsimisilleen. Hän meni kirkkoherran luo, pyytämään kuulutusta, mutta sitä ei annettu.--Kowalan Kaaperi--Matin isä oli käynyt jo waralta sen kieltämässä, ja kirkkoherra noudatti tarkoin lain puustawia rikkaan sanankuulijansa käskystä.

Kauhea synkkämielisyys walloitti nyt Matin ja Kaarinan mielen; se oli epätoiwon mustaa ruokaa, joka on niin katkeraa maistella. Kun Kowalaiset hawaitsiwat, että heidän wiimeinen walttinsa teki niin loistawan vaikutuksen, tuli heidän raiwonsa nyt pirulliseksi kostonpyynnön sekaiseksi wainoksi; mutta yhä enemmän synkistyiwät Matti ja Kaarina. Waikka he oliwat noin wainottuina ja sorrettiina, alinomaisen haukkumisen ja parhaamisen alaisina, eiwät he kuitenkaan koskaan antaneet heille ainoatakaan pahaa sanaa, mutta nöyrinä, murheellisina ja hiljaisina kantoiwat he kowaa kohtaloaan.

Sinä wuotena oli Juhannus maanantaina, joten tuli kaksi pyhää peräkkäin. Sunnuntai=aamuna nousi Kaarina tawallista aikaisemmin ylös ja tawallista iloisempi oli hän nyt; Sanna=täti oikein oudoksui tuota äkillistä mielenmuutosta niin raskaan surun aikana. Kaarina teki aamu=asioitaan iloisesti ja joutuisasti; näyttipä siltä kuin hän olisi alkanut uutta, toiwowaa elämää. Kun hän näin liikkui pihalla hilpeänä, kiwittiwät Kowalaiset häntä huonetten ylitse, antaen hänelle samassa riwoja ja häwyttömiä sanoja. Päälliseksi wartoiwat he sitä hetkeä, jolloin he tiesiwät Kaarinan menewän kaiwolle wettä winttaamaan, saadaksensa silloin hänet kiwitetyksi. Mutta ei se onnistunut, sillä eiwät he osanneet satuttaa ainoatakaan kertaa ja terweenä säilyi wainottu Kaarina. Tänä iloisena aamuna naurahti hän waan ja arweli: "turha waiwahan se on teille."

Kun hän oli saanut aamutehtäwänsä toimitetuksi, meni hän waateaittaansa ja puki itsensä walkoisiin juhlawaatteisiin, ja muutoinkin niin juhlallisesti kuin suurimpina juhla= ja kunniapäiwinänsä. Kun hän tuommoisena tuli näköisälle, olipa hän kaunis ja puhdas kuin metsäruusu. Sanna=tädin mielestä oli tuo outo ilmiö ja hän kysyi melkein säpsähtäen Kaarinalta:

"Mihin sinä nyt aijot mennä, kun olet itsesi pukeutunut noin juhlallisesti?"

"Mattihan tuo niin tahtoo", wastasi waan Kaarina lyhyesti. Sen enempää ei puhuttu, ei kysytty eikä koskettu.

Aamukellot soiwat juhlallisesti aamukirkkoon. Niiden kumisewa ääni kajahteli kauwas, halki kaunihin, tyynen kesäisen aamu=ilman, ja ihmiset riensiwät juhlawaatteissaan kirkkoon sowintosanaa kuulemaan. Mattia ei ollut kukaan nähnyt koko aamuna, mutta kun muut meniwät kirkkoon, nähtiin hänen Kaarinan kanssa käsitysten käwelewän wainiolle, toiseen suuntaan kuin kirkkoonmenijät.

Eräällä Matin naineella weljellä oli Kalle niminen poika. Tämä oli Matille rakas, sillä lapsi rakasti häntä enemmän kuin omaa isäänsä. Poika kiipeili aina hänen syliinsä ja siljotteli setänsä päätä ja kaswoja. Poika oli suurena lohdutuksena Matille hänen kowassa murheessaan, sillä olihan lapsi niin wiaton ja rakas: häntä ei wielä wäärä rikkaudenhimo ollut turmellut. Ja palkinnoksi kaikesta hywydestään ja lapsellisesta rakkaudestaan sai poika joka hywäilemisen jälkeen katsella ja kädessään pidellä setänsä taskukelloa; se oli lapsen mielestä warsin erinomainen ja miellyttävä asia.

Tuo poika sattui myös hawaitsemaan Matin ja Kaarinan menon.

"Mihinkä te, setä, menette, mihin te menette Kaarinan kanssa?" huusi poika ja juoksi jälkeen minkä woi.

Menijät seisahtuiwat ja Matti lähti käwelemään poikaa vastaan. Päästyään luokse, hän otti kellon taskustaan, antoi sen pojalle ja sanoi: "Wie tämä sedän kello kotiin".

Poika ei ollut koskaan ennen saanut semmoista luottamustointa, että olisi saanut niin paljon pitää ja kantaa tuota mieluisaa kalua. Hän ihastui kowin tuosta tarjouksesta, otti kellon ja lähti juosta wilistämään kotiansa kohden. Kun poika oli juossut jonkun kymmenen sylvä, huusi Matti hänelle: "Saat sinä, Kalle, pitää kellon omanasi ijänpäiwät".--"Kiitoksia, setä!" sanoi poika ja lähti taasen juosta kapittamaan. Sitten lähtiwät Matti ja

Kaarina käwelemään.

Heidän luultiin menneen kirkkoon jotain toista tietä, mutta muut tulivat kirkosta, eikä Mattia ja Kaarinaa tullutkaan; eipä heitä oltu edes siellä nähtykään. Sitten luultiin, että he owat menneet toiseen kylään nuorten kemuihin, jotka tiettiin siellä olewan, mutta illalla palasi sieltä muita kylän nuoria, waan eiwätpä palanneet Matti ja Kaarina.

Heillä oli toiset tuumat, toiset mietteet ja kirkko ei tuntunut heistä nyt tarpeehiselta, eikä nuorten kemut kylläksi wiehättäwiltä. Puolen wirstan päässä kylältä on jyrkkä=äyräinen ja sywä metsälampi. Sinnepäin piti heidän matkansa; se oli heistä nyt etewämpi kirkkoa, parempi toisien nuorien iloja ja kemuja.

Jotain, ikäänkuin sattumalta aawistaen, oliwat muutamit Matin ja Kaarinan ystäwät, huolehtien heidän tawatonta poissaoloaan, käwelleet Juhannus=yönä tuon metsälammen luo. Sen partaalle tultuansa, löysiwät he lakin ja huiwin; ne merkit ilmoittiwat asian todellisen laidan.

Neuwottomina ja kowan hämmästyksen alaisina seisoiwat nyt ystäwät tuossa. Heidän joka luusolmunsa wapisi eiwätkä he olleet woida ajatella mitä tehdä ja toimia, sillä heidän ajatuksensa oli aiwan sekaisin sen kowan kauhun tähden, jota he tunsiwat. Se oli kai sen tunnon synnyttämä, että tässä on joku wääräys tapahtunut.--Heillä ei ollut mitään asetta, millä olisiwat koettaneet ylös saada noita järwenkuiluun itsensä haudanneita. Wihdoin toipui joku heistä sen werran, että hän wapisewin polwin woi lähteä likimmäisestä talosta keksiä noutamaan, ja kun se joutui paikalle, ei kauwan wiipynyt, ennenkun Matti ja Kaarina oli wedetty järwen pohjasta maalle.

He oliwat köyttäneet itsensä toisiinsa kiinni Matin pitkällä willawyöllä, mikä oli sitäwarten matkaan otettu; asia oli siis edeltäpäin tarkoin mietitty. Näyttipä siltä kuin he olisiwat olleet eläwiä ja olisiwat toisiaan innokkaasti syleilleet, sillä he oliwat kietoneet käsiwärtensä toisiensa ympärille niin lujaan, ettei heitä woi toisistaan eroittaa; luultawasti oliwat he siinä asemassa olleet järween heittäytyessään. Siinä he nyt makasiwat uskollisina toisilleen. He oliwat unhottaneet toiselta puolen wanhempain wihat, toiselta isän werrattoman rakkauden; hyljänneet ystäwät, wiholliset, maailman ja elämän, ikuisiksi liittyäkseen toisiinsa; siinä oli heille kylläksi, kunhan waan ei heitä woi eroittaa. Paljon, paljon oliwat he uhranneet oikeutetulle rakkaudelleen, jopa niin paljon, ettei sen suurempaa uhria woida koskaan rakastetulleen tehdä. Surkeina todistajina makasiwat he nyt tuossa rikkaudenhimon helteessä paatuneen sydämen wäärästä wäkiwahasta, joka saattaa armotta sortaa ja muokata Jumalan pyhittämän alkuperänkin. Kaiken tuon oliwat he kumminkin turhaksi tehneet sekä estäneet kaikki esteet, wainot ja sorrot, sillä todellakaan ei woinut heitä mikään woima tässä maailmassa eroittaa.

Ensimmäisestä hämmästyksestään toinnuttuaan, tekiwät ystäwät nuorteista koiwuista parit, joille he nostiwat tuon kuoltuaankin niin kauniin parin, ja lähtiwät kantamaan sitä Honka=Kriston turwe=mökkiä kohden; sinne päästyään laskiwat he surullisen taakkansa kaswitarhan turwepenkille, siihen jossa minäkin heidät kohtasin, ja silloin kun se tapahtui, oliwat kantajat juuri poistuneet kotiinsa.

* * * * *

Heltyiwätkö Kowalaisten sydämet tuon surullisen tapauksen johdosta? Ei, sitä ne eiwät tehneet. He olisiwat raastaneet heidät wieläkin erilleen ja haudanneet Matin erikseen, mutta yleinen mielipide oli niin jyrkästi sitä vastaan, etteiwät he uskaltaneet niin tehdä. Nuoret pojat tekiwät niin ison ruumisarkun, että wainajat mahtuiwat yhdessä siihen. Nuoret tytöt puettiin ja hankkiwat heidät, seppelöitsiwät heidän otsansa ja koristiwat heidän arkkunsa kukkakiehkuroilla. Paljon oli wäkeä heitä saattamassa wiimeiseen lepokammioonsa, nuoria ja wanhoja, eikä yhdenkään silmä ollut kuiwa, Kowalaiset eiwät olleet surusaatossa, eipä Honka=Kristokaan; edelliset eiwät mahtuneet sinne tulemaan, jälkimäinen ei kyennyt, sillä hän oli kaatunut kowalle tautiwuoteelle. Kowalan pikku Kalle oli kuitenkin tullut wäkisinkin ruumissaattoon ja hän itki että oli wedeksi sulaa, waikka hän sai ijänpäiwän pitää sedän kellon.-- "Parempi se noinkin oli", oliwat

Kowalaiset sanoneet, mutta Honka=Kriston mielestä se ei ollut parempi, sillä kolmen viikon kuluttua laskettiin hänkin maan mustaan multa wäwynsä ja tyttärensä wiereen.

* * * * *

Kymmenen vuotta on kulunut. Kowalan taloa ei ole enään silloin; eikä ole sen asukkaistakaan muita elossa kuin pikku Kalle. Monenkertaiset tulipalot ja wahingot oliwat häwittäneet tawarat, monenlaiset tappawat taudit tuhonneet asukkaat, ja ihmiset sanoiwat: "Se oli Jumalan rangaistus." Kummallista! Miksikä juuri pikku Kallen piti jäädä eloon? --Tutkimattomat owat Jumalan tuomiot.--Laskettiin lukua ja silloin hawaittiin, että Kowalan rikkauksista oli jäänyt jäljelle juuri senwerran, mitä pikku Kallelle olisi osaksi tullut talon rikkaimmallaan ollessa---Kummallista wieläkin! Eikö ole?

SORTUNUT.

Eräällä matkallani pysähdyin asiaini wuoksi useaksi päiwäksi muutamaan maamme isoimpaan kaupunkiin. Kesä oli kauniimmallaan. Pitkäksi tuli aika oudossa paikassa, outojen ihmisten seassa. Ikäwissäni lähdin käwelemään kaupungin hautausmaalle, katsellakseni wainajin wiimeisiä lepokammioita. Siellä wiihdyin aiwan hywin yksinäisessä hiljaisuudessa, sillä ei yksikään elollinen kappale häirinnyt minua enempää kuin noitakaan, mitkä maailman hyöriwästä melskeestä erottuaan oliwat lepoon lasketut tähän rauhan satamaan. Minä waiwuin niin sywiin ajatuksiin elämästä, kuolewaisuudesta ja tulewaisuudesta, etten ulkomaailmasta huomannut mitään muuta, kuin niitä kuolleitten muistomerkkejä, joita jälkeenjääneet oliwat pystyttäneet heidän haudoillensa. Melkein huomaamattani kuljin niiden seassa paikasta toiseen, tarkastellen muistomerkkien erinkaltaisuuksia, ulkopiirteitä, muistokirjoituksia, loistawuutta, loistamattomuutta, ynnä muuta semmoista. Suuria erinkaltaisuuksia oli niissäkin. Siellä löytyi harmaasta kiwestä ja marmorista weistetyitä sekä raudasta waletuita mitä uljaimpia muistopatsaita, kirjaeltuja loistawimmilla kultakirjaimilla, runollisilla lauseilla ja wärssyillä, mitä ikänä maailmassa oli woitu keksiä. Toiset sitäwastaan oliwat paljoa ala=arwoisemman näköiset. Minkä haudalle oli waan turwe=penkereen ympärille ladottu tarha ympyriäisistä pienistä maakiwistä; minkä muistoksi pistetty yksinkertainen puuristi, johon oli weitsen kärjellä leikattu latinalaisilla kirjaimilla wainajan nimi, syntymä= ja kuolemawuosi; mille oli suotu öljymaalilla maalattu lauta, mihin toisenwärisellä maalilla oli samat tempu tehty.--Niin, eroitusta oli sielläkin ja luultawasti oli se eroitusta köyhään ja rikkaitten wälillä; mutta oliwa heillä nyt jotain yhtäläisyyttäkin, se nimittäin, että he oliwat kaikin hiljaa, eikä mitään sortoa kuulunut toisella toistansa vastaan.

Noita kaikkia harkitessani ja miettiessäni olin huomaamattani kulkenut kaukaisempaan sopukkaan hautausmaata. Sattumalta hawaitsin siellä erään lappiollaan makaawan, hakkaamattoman pienenlaisen paaden, joka myös näytti jonkunlaiselta kuolleen hautamerkiltä. Lähenin sitä. Pian huomasin, että asia oli kuten ennustin. Selwästi näki, että kiwi oli aikoinaan ollut jonkunlaisen pengerryksen päällä, mutta ajan hammas oli sen niin rajoittanut, ettei siitä enään paljon jälkiä näkynyt. Muita muistomerkkejä oli pidetty hywässä kunnossa, puhdistettu niiden ympäristöjä, sidelty niihin kukkaseppeleitä, istutettu uusia kukkasia j.n.e. Mutta tälle ei liene tehty mitään sen koommin kun se siihen kerran laskettiin; siltä ainakin näytti. Kiwen peitti melkein kokonaan pitkä heinä ja rikkaruoho, jotka minun täytyi raiwata ensin pois, ennenkun sain sen kokonaisuudessa nähdäkseni. "Mitähän tuossa noin unhoitetussa muistomerkissä mahtanee olla?" ajattelin ja rupesin tarkastelemaan jotenkin tasaiselle kiwen pinnalle latinakirjaimilla hakattua kirjoitusta. Waikka kirjoitus oli roskalla ja mullalla täyttynyt ja osaksi jäkältynyt, oli se pian kuitenkin niin siiwottuna, että edessäni oli selwänä seuraawa kirjoitus:

"Tässä lepää lewottomuuteensa waipunut nuorukainen, Sakari K----n, kuollut 23/6 18..." Wiimeiset numerot vuosiluwusta oliwat niin hämävät, ettei niistä saanut selwää.

Minä oikein säpsähdin, tajuttuani tuon harwinaisen ja salaperäisen hautakirjoituksen. "Lewottomuuteensa waipunut!" ajattelin minä. "Mitähän se mahtanee olla? Lienee wielä mitä lieneekin, mutta jotakin piilee tuon hämärän lauseen alla; jospa saisin siitä selwän".

Tuota ajatellessani selkenin haaweilewista ajatuksistani ja aloin astella takaisin kaupunkiin. Mutta ajatuksiini ei lyönyt eikä laskenut mitään muuta kuin: "Tässä lepää lewottomuuteensa waipunut".

Juuri kaupunkiin saapuessani tuli vastaanani wanha ukko. Hänellä oli päässä leweäpartainen töröhattu, minkä reunat oliwat kääntyneet alaspäin luukalleen. Hänen hiuksensa ja partansa oliwat kikawalkeat ja kädessä oli hänellä paksu nystyräsauwa. Muutoin näytti hän aikoinaan olleen jänterä ja kookas mies, vaikka aika nyt jo oli painanut hänen hartiansa jokseenkin kumaraan. Senkö vaikutuksia lienee ollut sekin, kun ukko oli tawattoman lenkosäärinen.

"Hywää päiwää!" sanoin hänelle, seisahtuen ja lakkiani kohottaen, sillä heti ukon nähtyäni juolahti mieleeni, että hän kenties woisi minulle jotain kertoa tuosta kummallisesta muistokirjoituksesta.

"Päiwää, päiwää!" wastasi hän ja hänkin seisahtui.

"Oletteko tästä kaupungista kotoisin?" kysäisin häneltä.

"Tästhän tuota mukamas olen."

"Taidatte olla jo wanha mies?"

"Onhan tuota jo ikää lähemmäs sata vuotta."

"Te ehkä tietäisitte minulle selwittää erään asian, minkä halulla tahtoisin saada tietooni?"

"Mikä se sitten olisi?"

"Tuolla hautausmaalla, eräässä muistomerkissä, näin kummallisen hautakirjoituksen; siitä tahtoisin tarkempaa tietoa."

"Kuinka se kuuluu?"

"Tässä lepää lewottomuuteensa waipunut nuorukainen."

"Mitä siitä sitten tahdotte?" sanoi ukko, katsoa muljauttaen epäilewästi minua silmiin; näyttipä siltä, kuin olisi hän säpsähtänyt.

"Luulen, että tuon hämärän lauseen alla piilee jotain salaista, tawallista oudompaa", selwitin hänelle.

"Mitä oudompaa? Kuolema kuin kuolema."

"Jospa muistomerkkiin olisi kirjoitettu: Tässä lepää waiwoihinsa waipunut, niin ei olisi siinä uteliaisuudelleni aihetta, sillä tauti, sairaus ja kuolema tuottaa aina waiwoja, mutta lewottomuuteensa waipunut, se on jotakin aiwan toista, Ei, minun täytyy yhdellä tahi toisella tawalla saada siitä selwä", sanoin minä ukolle lujasti.

"Mitä hyötyä luulisitte siitä olewan itsellenne?" kysyi ukko kolkosti.

"Onhan ihmisen aina niin hywä tietää sitä, mitä ei ennestään tiedä, semminkin kun asia on hämärällä werhottu; tiedättehän siitä jotain kertoa?"

"Minä olen wanha mies, muistan ja tiedän paljon."

"Te kerrotte siis minulle, eikö niin?" sanoin hänelle ihastuksissani; olinpa tarttua häneen syliksi.

"En."

"Ja minkätähden ette?" sanoin wuorostani säpsähtäen.

"Sentähden, ettei minua haluta juoruta."

"Juoruta! Ei suinkaan se juoruamista ole, jos puhun sen, minkä tietää todeksi."

"Ja kuitenkin ei ole missään juoruttu enempää, kuin juuri teidän utelemassanne asiassa", sanoi ukko tylästi, ja katsoa muljautti taasenkin minua silmiin.

"Kuinka se niin on?"

"Niinpä se on. Kukin kertoo asian oman makunsa ja aistinsa mukaan, ja viimein tulee siitä semmoinen soppa, ettei siinä ole totuutta nimeksikään."

"Ette lupaa minulle kertoa, vaikka asian tunnutte hywin tuntewan?"

"En, niinkuin olen jo sanonut, en mistään hinnasta", sanoi ukko puoliwihastuneen tawalla. Samassa alkoi hän mennä lenkuttaa wäärine säärineen katua myöten aika wauhtia, ja paksu nystyräsauwa kolisi katuun semmoisella woimalla, että olisi luullut kuulewansa tampin petkeleiden jyrinän.

"Kuulkaa, kuulkaa! Ettekö woisi minua ohjata jonkun toisen luo, joka minulle woisi jotain siitä kertoa?" huusin hänen jälkeensä, mutta hän ei näyttänyt kuulewan ei näkewän, mennä weiwasi waan eteenpäin, mutisten itseksensä minulle kuulumattomia sanoja.

Minusta tuntui ukon käytös hywin kummalliselta. Kauan seisoin siinä katsellen hänen jälkeensä, käsittämättä kuitenkin hänen umpimielistä jylhyttään.

Wihdoin lähdin käwelemään majapaikkaani. Heti sinne tultuani rupesin kyselemään asian perustuksia, ja silloin sain tietää, että waskiseppä Kilanderin leski woisi siitä kenties antaa joitakin tietoja.

Suoraa päätä ohjasin askeleeni mainitun lesken asuntoa kohden. Sinne tultuani huomasin, että porwarioikeuden saaneet talon asukkaat oliwat osanneet oikein käyttää aikansa, sillä warallisuus, hywä järjestys ja puhtaus wallitsi kaikkialla. Mieheensä kuoleman jälkeen harjoitti leski hänen ammattiaan, ja kaikki käwi hywin.

Kysytyäni emäntää, osoitettiin minulle eräs kamari missä sanottiin "matammin" olewan.

Huoneeseen astuttuani oli edessäni arwokkaan näköinen wanha nainen, hiukset lumiwalkeina. Hän oli rukkinsa takana kehräämässä pellowaisia ja polki työ=asettansa niin kiiwaasti, että ratas meni yhtenä sawuna. Hywänpäiwän sanottuani lakkasi hän työstänsä, ja katsoi pellowakuontalonsa ylitse minua pyöreäsilmäisten, messinkisangoilla warustettuun silmälasiansa läwitse. Terwehdykseeni wastattuaan, kehoitti hän minua istumaan huoneessa olewalle maalatululle lawitsalle.

Minä esittelin hänelle asiani, ja hän kuunteli sitä suurella tarkkuudella. Sitten hän siirsi rukkinsa syrjään, istui tuolille, otti ison nuuskarasian lakkaristaan, pudisteli sitä miettiwäisennäköisenä hywän aikaa, ja sitä tehdessään katseli hän kaikkiin muihin paikkoihin, mutta ei waan wahingossakaan minuun. Näyttipä siltä, että hän kokoili ajatuksiansa, koska hän katseli kattoon kaikkiaan enimmäen. Wihdoin weti hän nuuskaa nenäänsä ja joku päätös näkyi syntyneen.

"Niin. Luultawasti te olette tawannut Sakari K----n hautakiwen, ja tahtoisitte kai tietää syytä tuohon

mielestänne kummalliseen kirjoitukseen", alkoi hän.

"Niin, niin, sitä juuri tahtoisin", sanoin puoli=iloisesti.

"Mutta teillä täytyy olla aikaa ja malttia, sillä kertomus ei ole pian lopussa."

"Oh! Älkää antako sen itseänne ensinkään estää, kyllä minulla on aikaa sekä malttia", koin hänelle sanoa.

"Niin", alkoi hän. "Minä olen wanha ihminen, ja olen paljon nähnyt ja kokenut tässä maailmassa. Minä olen nähnyt monta, monta turhaa surua, monta wäärää iloa, paljon ansaitsematonta kunniaa, paljon syytöntä sortumista, kärsimystä ja kukistumista. Olen nähnyt monta oikeana pidettyä wääryyttä, monta wääryytenä pidettyä oikeutta, paljon wääryydestä iloitewia ja paljon tunnottomia sydämiä. Olen nähnyt monta leppymätöntä wihaa, monta kukistamatonta ylpeyttä, monta sywää lankeemusta. Mutta harwoin olen nähnyt niitä, jotka surewat silloin kuin wääryys iloitsee. Niitä minä olen kokenut, nähnyt ja kuullut ja ne owat suuresti vaikuttaneet minunkin elämäni juoksuun.--Ja waikka maailma näin mylleehtii ja kuohuu, juuri kuin kiehuwa poropata, yksi on kuitenkin, joka aina waan pysyy päällä ja joka selwittelee tuota sekasäyriäistä maailman kuplehtimista. Sortuneen näköisenä se useinkin häwiää näkymättömiin tuossa ankarassa sekamelskassa, mutta jälleen se ilmestyy sieltä voitollisena, ilmestyy ankarana tuomarina ja mittaa usein jo täällä ajassa itse kullekin hänen töittensä ansion mukaan. Tuon mahtawan woiman nimi on *totuus*, ja se se on, joka maailman pystyssä pitää, waikka se monen mielestä näyttää niin wäähäpätöiseltä."

"No mutta herran tähden! Eihän tämä kuulu asiaan ensinkään", ehätin hänelle sanomaan.

"Johan edeltäpäin sanoin, että teillä täytyy olla aikaa ja malttia, jos mielitte kuulla haluamaanne kertomusta, ja kuitenkin olette jo kerran keskeyttänyt minut. Kaikilla kertomuksilla täytyy olla alustawa pohja ja sitä paitsi koskee kertomus hiukan minua itseänikin", sanoi hän melkein tuimasti, katsoen samassa kiinteästi silmiini ja pyöritellen isoa nuuskarasiaansa.

Minä pyysin anteeksi liian kiihkeän uteliaisuuteni, ja samassa rukoilin hartaasti, että hän alkaisi kertomuksensa.

"Silloin kun olin vielä nuori", alkoi hän taas, "tuli kaupunkiimme tehtailija L---r. Ollen kookas, komea ja kaikin puolin lahjakas mies, weti hän kohta kaikkien huomion puoleensa. Hän oli nainut wähää ennen tänne muuttoansa, mutta yhtään lasta ei heillä vielä ollut. Toimella ja innolla ryhtyi hän perustamaan tehdasliikettensä. Rahoja, tahtoa ja halua ei näyttänyt puuttuwan, eikä taitoakaan, ja ennen pitkää oli hän ammatissaan etewin liikkeen harjoittaja kaupungissamme. Asuntonsa laitti hän niin loistawaksi ja komeaksi, että se woi parhaimmille kaupungissamme wetää wertoja. Hän oli erinomaisen kohtelias ja wieraswarainen kaikille, ja nepä awut lienewät vaikuttaneet sen, että hänen komeissa huoneissaan oli runsaasti tyytywäisiä wieraita. Ei kulunut kowin pitkiä aikoja, ennenkun ehtimiseen ruwettiin pitämään oikein loistawia kemuja tehtailijan kodissa. Sinne kutsuttiin kaikki kaupungin rikkaimmat, ylhäisimmät ja kuuluisimmat henkilöt, ja harwoin kutsutut oliwat niistä poissa. Isäntä osasi pitää wieraansa tyytywäisinä ja iloisella tuulella, hywällä, sujuwalla ja miellyttäwällä käytöksellään sekä runsaalla wieraswaraisuudellaan; se tapa kiinnitti häneen yhä uusia ystäwiä. Kun useinkin niin on, että welka welkaa waatii, pidettiin noita kestejä wuoroon kunkin seurustelijan luona, ja pian oli semmoinen seura=elämä wireillä, ettei mointa oltu ennen nähty kaupungissamme. Niissä tanssittiin, syötiin, juotiin, mässättiin sekä puhuttiin hauskoja juttuja, ja kaikissa niissä oli tehtailija johtawana henkilönä, päänä, kätenä ja sydämenä.

Näin sai hän aina enemmän ja enemmän arwoa ja kunniaa, ja wiimein ei ollut muusta puhettakaan kuin tehtailija L---stä. Pian tulikin asia siksi, että hän kohosi johtawaksi henkilöksi kaikissa yhteiskunnallisissakin toimissa, ja ytimeksi kaikissa niitä koskewissa päätöksissä, sillä eipä ollut sitä asiaa, jossa ei kysytty hänen mieltään ja seurattu hänen neuwoaan. Asiain näin ollessa, eipä kummakaan, jos jokaisen mielestä tuntui siltä, ettei yhteiskunta woisi hänettä tulla toimeen.

Waikka kaikki oli näin hywin, waikka tehtailijalla oli kunniaa, mainetta, menestystä pyrinnoissa, luottamusta asioissa, hyviä ystäviä, waltaa ja woimaa yhteiskunnassa, ei kuitenkaan hänen nuori waimonsa näyttänyt iloiselta. Harwoin nähtiin häntä kotoisissakaan kemuissa, sitä vähemmin kyläisissä. Jos hän jolloinkin jonkun wälttämättömyyden wuoksi ilmautuikein muiden seuraan, oli hän aina suru= ja umpimielisen näköinen, eikä puhunut monta sanaa. Se seikka kummastutti kaikkia talon tuttavია, ja oli wähällä, ettei se häwittänyt sitä hilpeää iloisuutta, minkä he oliwat saaneet seurustellessaan tuossa mainehikkaassa kodissa.

"Kuinka se on sinun waimosi laita, weli L---r?" kysyi arwoisa pormestari eräissä kesteissä tehtailijalta.

"Kuinka? Mitä häneltä mielestäsi puuttuu?" kysyi tehtailija häneltä wuorostaan, wähän säpsähtäneen ja loukatun tawalla.

"Minua hieman oudostuttaa, kun ei häntä näy koskaan seurassamme", selitti pormestari.

"Oh! Sitäkö tarkoitat? Hän on enemmän hiljainen luonteeltansa, ja sen wuoksi pitää hän enemmän yksinäisyydestä kuin seura=elämästä. Älkää hywät ystäwät antako sen seikan häiritä iloanne, minä vastaan kaikesta", sanoi iloisa isäntä, ja sen erän perästä ei siitä asiasta puhuttu enää mitään.

Kului wähän aikaa ja tehtailijan waimo synnytti terween ja kauniin tyttölapsen, waan yhä harwemmin nähtiin häntä muiden ihmisten seurassa. Alkoipa ajan pitkään kuulua kuiskeita tuossa seura=elämällisessä hienossa maailmassa, ettei tehtailijan waimo ollut oikein--wiisas, eikä siis mahdollinen esiintymään heidän seurassaan. Sentähden puhui tehtailija hänestä niin wähän, kokien siten peittää hänen heikkouttaan ja kantaa mykkänä raskasta taakkaansa.

Waikka tehtailija oli näin wälttämätön henkilö kaikissa, oli kuitenkin yksi, joka ei woinut häntä kärsiä, ja se oli minun mieswainajani. Jotain käsittämätöntä kammaa ja inhoa tunsu hän alati tehtailijan parhaimpiakin pyrinnoita ja toimia vastaan, waikkei hän woinut selwää tehdä itselleen eikä muille, minkätähden se niin oli. Yleisen kunnioituksen wuoksi salasi hän ajatuksensa kaikilta muilta ihmisiltä, paitsi minulta. Minä suutuin ja kummaksuin kowasti, kuullessani ensikerran noita arweluita, ja pidin ne suorastaan wäärinä. Mekin kutsuttiin poikkeuksetta hänen alinomaisiin kemuihinsa, ja harwapa se kerta lienee ollut, jolloin olisimme niistä olleet poissa. Minä käsitin asian siltä kannalta kuin muutkin ihmiset, ettei hienompaa, siwistyneempää, järkewämpää ja tarpeellisempää ihmistä woi löytyä koko maailmassa; tunsinpa sydämessäni halua kiitellä Jumalaa, kun hän oli ohjannut hänet meille. Kun mielipiteemme oliwat niin erinkaltaiset siinä asiassa, siitä aiwan helposti seurasi suuttumukseni. Kuitenkin pysyi tämä yhtä salassa yleisöltä kuin miehenikin eriäwät ajatukset, ja niin riensi aika eteenpäin yhä kunniakkaampana kuin koskaan ennen.

Sillä wälin hoiteli tehtailijan waimo pienokaistansa kaikella äidin helleydellä ja rakkaudella, huolimatta wähääkään piirimme hienosta seurustelemisesta, ja niistä kuiskeista, mitä hänestä niissä tiloissa kuiskaeltiin. Yötä päiwää oli hän sydämensä syrjän luona, ja kaikkina wuoden ja wuorokausien aikoina oli hän walmis kuulemaan armahaisensa pienimmänkin kirahduksen ja puutteen. Useinkin kun yön pimeinä aikoina talon awarasta ja waloisasta salista kuului soittokoneitten räikäisewä ääni, ryhdikkään tanssin innokkaat ja tahdilliset askelet ja puolihumaltuneiden imartelewat puheet, istui tuo hiljainen ja umpimielinen nainen syrjäisessä suojassa lapsensa luona, soudatellen, tuuditellen ja waalien häntä. Wäliski katsoi hän pitkät ajat liikkumatonna lastansa silmiin ja liioin saattoi hän niin wiehkeästi hymyilläkin, waikkei hänen oltu koskaan nähty sitä tekewän niillä harwoilla kerroilla, milloin hän ilmestyi muiden ihmisten seuraan. Niin teki äiti; kenties ei se ollut oikein, mutta wika oli kai siinä, ettei hän ollut oikein--wiisas.

Tarkalla asioitsijan aistilla huomasi tehtailija, ettei hän ajanpitkään woi yksin hoitaa yhä suuremmaksi kaswawaa liikettänsä. Sentähden rupesi hän jo aikaisin katsomaan etuansa siinäkin suhteessa. Hän otti huostaansa erään köyhän, mutta teräwäpäisen pojan, jota hän jo alusta pitäin kaswatti perinpohjaiseen ammattinsa tuntemiseen, ja ulkoakinpäin hankki hän pojalle ne tiedot, mitä tämä wälttämättömästi tuli hänen palweluksessansa tarwitsemaan.

Ajanjuoksu sattui niin että talon tytär oli samanikäinen kuin tuo poikakin taloon tullessansa. Yhdessä nämät lapset sitten kasvoivat ja warttuivat, niinkuin kaksi nuortea wesaa, hywästi istutettuna hywään ja tuoreesen maahan. Poika oli siiwo ja hiljaisen luontoinen sekä nöyrä ja tottelewainen kaikille ihmisille, mutta erinomattain isäntäwäelleen; sentähden rakastivat häntä kaikki ihmiset. Hän oli niin teräwäpäinen, että oppi melkein itsestään kaikki mitä hänelle opittawaksi annettiin. Tyttö myös warttui ja kaswoi, mutta hänen piirinsä oli wielä niin pieni, ettei hänestä tietty sanoa hywää eikä pahaa.

Näitä molempia lapsia rakasti tehtailijan waimo, niinkuin molemmat olisivat olleet hänen omansa. Poika perehtyikin aiwan pian uuteen äitiinsä, niin että kun hän wähänkään sai tilaa hänelle määrättyiltä tehtäwiltään, oli hän aina emäntänsä ja hänen tyttärensä parissa. Siellä hän wiihtyi, siellä halutti hänen olla ja siellä otettiin hän mieluisesti vastaan; oli pa rouwallakin nyt seuraa, eikä hän muuta kaiwannut kowemmin kuin ennenkään.

Pian kuitenkin muuttui asia toiseksi. Poika oli kypsynyt siihen määrään, että häntä tarwittiin myötäänsä liikkeen hoitamisessa. Aamusta iltaan asti hääri hän, milloin istuen konttorissa kirjanpitoa hoitamassa, kulloin kulkien warastopaikoissa, joko antamassa niistä tahi ottamassa niihin liikkeessä kulkewia tawaroita. Tämä waikutti sen, että hän aina wähemmin sai tilaisuutta seurustelemaan tuossa pienessä seurassaan.

Samaan aikaan tehtailijan tytär alkoi ilmetä muiden ihmisten pariin. Kun hän melkein muiden huomaamatta oli kaswanut, kummastuttiin suuresti, kun tyttö esiintyi puhtaissa, säännöllisissä, siisteissä waatteissa, niin nuorena ja kehkeentyneenä, hienolla, miellyttäwällä ja kainolla käytöksellä, waikkei hän ollut saanut muuta kaswatusta kuin sen, minkä äiti antoi. Pian kuitenkin selwittiin asiasta, sillä älyttiin, että kaikki tyttären ihmisellisyys oli siwistyneen, hienon ja seura=elämällisen isän ansiota.

Sillä tawalla tuli tehtailijan waimolta pois se wähäinenkin seura, mikä hänellä oli ollut ja yhä synkempään yksinäisyyteen waipui hän; sillä eipä suotu hänelle toista lastakaan, josta hän olisi saanut hetkellistä seuraa ja iloa. Ei koskaan ollut kukaan nähnyt eikä kuullut, että tehtailija olisi wiime aikoina kertaakaan puhunut waimollensa luotuista sanaa ja jos joku wieraista rupesi waimosta jotain hänelle puhumaan, waikeni hän puhumattomaksi kuin muuri; mutta yleiseen sanottiin, ettei waimo ollut parempaa ansainnutkaan, koska ei hän ollut oikein wisaas.

Yhtä rintaa kehkeentyiwät poika ja tyttö aikaihmisiksi. Pojasta tuli solakka ja pulskea nuorukainen, eikä hänessä ollut mitään semmoista, mikä olisi tuntunut wastenmieliseltä. Edelleenkin oli hän nöyrä, siiwo ja ahkera kaikissa toimissaan. Nämät awut tuliwat jo aikaisin yleisen huomion esineeksi, ja se seikka tuotti hänelle arwoa. Wielä enemmän sai hän sitä, kun tehtailijakin rupesi seurapaikoissa julkisesti kiittämään toimeliasta ja kykenewää konttoristiaan. Pian häntäkin ruwettiin kutsumaan noihin ainasiin kemuihin; sillä olihan aiwan mahdoton olla toisin tekemättä, kun seura=elämän pää ja ydin oli hänestä niin kunnioittawasti puhunut.--Tytöstä oli tullut hento ja solakka olento. Kaunottareksi ei häntä tosin woinut sanoa, mutta sangen miellyttäwä hän oli. Kun siihen lisäksi tuli hänen arwokkaan hieno käytöksensä ja arkamainen, kaino ujoutensa, niin ei ollut yhtään ihmistä, joka ei olisi häneen mieltynyt.

Seura=elämällinen piiri iloitsi, sillä heistä tuntui siltä, kuin siihen olisi uutta henkeä ja elämää puhallettu; eipä kummakaan, sillä olihan itse yhteiskunnan sydän lahjoittanut heille kaksi niin arwokasta jäsentä. Pian kuitenkin saatiin toisenlaisia mielipiteitä. Poika oli näet tuiki harwapuheinen, melkein jörömäinen. Jos joku lähenei häntä liehakoiden ja koetti saada jotain iloista puhetta aikaan, wastasi hän waan: on tahi ei ja siihen se puhe loppui; sitten koki hän päästä erilleen puhuttelijasta ja jos se onnistui, haki hän yksinäisyyttä. Eipä paljoa paremmasti ollut tytönkään laita. Sillä waikka parwittain kierteli hänen ympärillään imartelijoita ja liehakoitsijoita, pyrkien itse kukin kohdastansa hänen suosioonsa ja tuttuwuteensa, teki hän kumminkin kaikki heidän kokeensa turhaksi hurskaalla ujoudellansa ja waiteliasuudellansa, wetäytyen pois heidän paristaan.

Tehtailija huomasi oitis kaiken tuon, ja hän katseli sitä enenewällä ylpeydellä, sillä asian oiwalsi hän siltä kannalta, että semmoinen käytös enentää waan heidän arwoansa ja että se samassa ylentää hänen omaakin

kunniaansa. Muut sitä vastaan eiwät tieneet mitä ajatella ja tunsivat pettyneensä toiweissansa.

Tämä kaikki ei kuitenkaan vähentänyt yleistä kunnioitusta kunnollista konttoristia kohtaan, eikä imartelijoita tytöltä; päinwastoin kiihoitti se jälkimmäisiä koettamaan yhä uudestansa onneansa; todellakin oliwat tyttö ja poika käytöksellään woittaneet itselleen enemmän arwoa-- tehtailija oli ollut oikeassa.

Tuonlaista menoa kesti jonkun ajan, eikä minkäänlaista muutosta näyttänyt tapahtuwan. Seuraawa seikka teki kuitenkin asialle wiimein käänteän. Kaupunkimme pormestari oli yleisesti arwossa pidettävä mies ja hywissä waroissa. Hänellä oli hienosti kaswatettu pulskea poika, nuorison johtaja kaikissa, missä sitä tarwittiin. Hän se toimitti, laitti ja johti nuorten leikit ja kisat, ja mitä ikinä hän käski, se empimättä kohta täytettiin. Ollen liukaskäytöksinen, sulawalla, sointuwalla, melkein pilkallisella kokkapuheen=lahjalla warustettu, oli hän saanut semmoisen wallan nuorison yli, että hän oli ikäänkuin Unkarin Helluntai= kuningas heidän seassansa. Tämä kunnian kukkula ei ollut suinkaan pojalta itseltäänkään salassa, ja sen arwonsa nojalla tarjosi hän ujostelematta tehtailijan tyttärelle, Elsalle kätensä. Mutta säikähtäin kuin käärmeen pistoa, hylkäsi tämä tuon kaikkein mielestä edullisen ja loistawan tarjouksen; wieläpä pani hän sen niin pahakseen, että wetäysi pois seura=elämän piiristä kauwaksi aikaa.

Tämäkös nosti ihmisissä monenkaltaista melua. Mikä piti sitä tytön puolesta suorana tyhmyytenä, ja semmoiset ihmetelijät päätteliwät, että tuommoisen typeryyden oli Elsa warmaankin äidiltänsä perinyt. Kuka piti tytön teon warsin oikeana, koska hän muka oli wielä liian nuori mennäksensä miehelään, jos kohtakin tarjous oli edullinen! nuot arwostelijat oliwat niitä, mitkä toiwoiwat tuon tarjouksen tulewan joko suorastansa heille itsellensä tahi heidän sydänkäwyillensä osaksi.

Niin kului aika mitään erinomaista tapahtumatta. Wähitellen unohtui kaikki, ainakin näennäisesti, ja Elsa rupesi taas ottamaan osaa seura=elämään. Yhtä ujo ja kaino, ja yhtä wiehättävä oli hän nyt kuin ennenkin, mutta taipuisa karttamaan ryöppyisempiä ja ilosta meluawia ryhmiä; syrjästä katseleminen tahi pelkkä yksinäisyys näytti häntä nytkin enimmään miellyttävän.

Eräänä kertana hawaittiin, että konttoristi ja Elsa puheliwat kahdenkesken, etehisessä. Ensimmältä ei tuota pidetty suurta lukua, koska kohtausta luultiin waan satunnaiseksi. Mutta nuot kohtaukset tiheniwät tihenemistään, ja silloin oiwallettiin asian oikea laita. Ei woitu kyllin ihmetellä eikä kummastella sitä luonnottomuutta, että semmoinen mies, mikä ei ollut kuin waan konttoristi, rohkeni niin korkealle kurkoitella ja nostaa silmänsä niin siwistyneen, warakkaan ja arwokkaan miehen tyttären puoleen. Wielä enemmän kummailtiin Elsaa, kun hän antoi itsensä niin alas, että katsoikaan tuommoisen nuoren miehen puoleen, koska hänellä oli ollut muka niin paljon edullisempiakin tarjouksia.

Tämä ei woinut pysyä tehtailijaltakaan salassa. Hän ei ollut osannut aawistaakaan, että asiat niin päin oliwat, eikä hän olisi uskonut mahdolliseksi waikka sata suuta olisi sanonut, että kummankaan mieleen woisi joutua niin suuri luonnottomuus. Wihasta waahtoawin suin käski hän sekä konttoristin että Elsan eteensä ja kähisewällä äänellä luki hän heille tuomionsa. Tyttärensä aikoi hän toimittaa jonkun linnan murien sisälle tahi hulluin huoneeseen, jos hän waan wielä rohkenisi niin sukua ja mainetta alentawaa ajatellakaan, sitä vähemmin yrittää jotain semmoista tekemään. Konttoristille polkea tömistä hän jalkaa ja käski hänen pötkiä paikalla pois talosta, koska hän muka ei tiennyt mikä hän oli ja mihin säätyyn hän oikeastaan kuului. Samassa sanoi hän lujasti, ettei sitä päiwää walkene, jolloin he toisensa saisiwat.

Nuorikot seisoiwat siinä kuolon kalpeina ja wawisten. Kumpikaan heistä ei lausunut halkaistua sanaa; he eiwät uskaltaneet, niin ankara ja tulinen oli tehtailijan wiha. Päälliseksi oli heissä kowa häpeän tunne, kun heidän kauwan salassa ollut rakkautensa oli tullut ilmi, toisaalta taasen pelko, että se nyt oli turhaksi raukeawa.

Konttoristin olisi luullut nyt kiireenkynttä lähtewän talosta, mutta niin ei käynyt. Päinwastoin pyysi hän nöyrästi ja hiljaisesti, ettei hänen tarwitsisi lähteä pois, waan että hän saisi jäädä taloon. Ensin ei tehtailija

ottanut korwiinsakaan tätä pyyntöä. Mutta kun hänen enin wihansa lauhtui, myöntyi hän konttoristin yhä uudistettuihin pyyntöihin, kuitenkin sillä nimenomaisella ehdolla, että tämä heittää pois mielestensä kaiken likemmän tuttavuudenkin Elsan kanssa. Jos hän kuitenkin hawaitsi wiwahduksenkaan sinne päin, oli konttoristin matkapassi kohta olewa walmis. Siihen ehtoon täytyi konttoristin tyytyä. Kowa ehto, kowa alennus, mutta hän ei huolinut mistään: ei surrut alennuksestaan, ei kunniastaan, kunhan hän waan sai olla rakastettunsa lähellä ja nähdäkään häntä wälistä. Mykkänä kuin hauta istui hän nyt konttorissa warhaisesta aamusta myöhäiseen yöhön ja päiwätyön päätyttyä meni hän yksinäiseen, syrjäiseen kamariinsa. Siellä nakkautti hän puku päällä pitkäksensä sänkyyn ja silloin kuultiin hänen rinnastaan nousewan sywiä, kumisewia huokauksia. Usein tapasi aamu hänet puku päällä tuossa sängyssä mihin hän wihdoin oli uupunut unen horrokseen. Niin teki hän toiwotonna työtä, sillä totinen rakkaus kestää waikka mitä.

Siihen aikaan nähtiin tehtailijan waimon itkewän enemmän kuin koskaan ennen.

* * * * *

Oli kulunut joku vuosi. Kaikenlaisia huhuja alkoi liikkua tehtailijasta, waikkei suinkaan hänen ulkonaisessa elämässään ja toiminnassaan minkäänlaista muutosta huomattu. Huhuttiin, näet, ettei hänen raha=asiansa olleet juuri niin hywällä kannalla. Sen huhun muassa tuli paljon muitakin huhuja. Tiedettiin, että tehtailijan waimo kärsi hirweästi. Sekin oli urkittu selwille, että hän oli erään papin hywästi kaswatettu tytär. Hän ei ollut hywäksynyt eräitä miehensä wääriä mielipiteitä ja niistä oli hän hiljaisesti ja siweästi muistuttanut. Mutta se waikutti aiwan päinwastaiseen suuntaan kuin mitä hän oli toiwonut. Tuo toimelias ja kunniakas mies ei kärsinytkään, että hänen waimonsa häntä nuhteli--jopa kaiketi, sillä hän oli oppinut kuulemaan kaikilta ihmisiltä imartelewaa kunnioitusta ja ylistystä. Hän wihastui siitä niin kowasti, että katkaisi kaiken awiollisen yhteyden hänen kanssaan. Siweä waimo kukistui peräti ja kantoi mykkänä raskasta, kuolettawaa taakkaansa, täyttäen kuitenkin tarkasti elämänwelwollisuuksiaan, ainoan lapsensa äitinä ja talouden hoitajana. Piika Maija, joka oli kauan talossa palwellut, mutta nyt pois lähtenyt, wakuutti kunniasanallansa asian niin olewan. Wieläpä tiesi hän lisätä senkin, ettei sen wiisaampaa ja parempaa ihmistä löytynyt koko maan päällä, kuin hänen hywä emäntänsä.

Semmoisia sitä huhuttiin ja tiedettiin, ja samassa ruwettiin waimon surullista tilaa säälimään, samoin konttoristin ja Elsan kowaa kohtaloa. Kuitenkin oliwat nämät alimmaisen kansan kerrosten hokuja, kuiskeita ja säälejä; ylhäisien keskessä ei liene mitään semmoista ollut, eikä heistä kukaan olisi senlaisia uskonutkaan.

Joku sana minun nyt täytyy puhua meidän omasta elämästämmekin, koska se on tawallaan yhteydessä tämän kertomuksen kanssa. Me aloitimme elämämme aiwan tyhjin käsin, sillä molemmat olimme naimisiin mennessämme köyhät kuin taiwaan linnut. Mutta kun käytimme aikamme oikein, noudatimme ahkeruutta, säästäwäisyyttä ja rehellisyyttä kaikissa toimissamme, siunasi Jumala kättemme työt, niin että ennen pitkää olimme hywissä waroissa. Itsestään seurasi siitä, että saimme luottamuksen pankeissa, kauppahuoneissa ja kaikilta ihmisiltä. Tämä kaikki tuotti meille arwoa ja kunnioitusta kaikilta ihmisiltä.

Waikka olimmekin olleet, ainakin näennäisessä hywässä tuttavuudessa tehtailijan kanssa, emme kuitenkaan wiimeaikoina käyneet hänellä wieraina. Miten lienee hänen korwilleen tullut mieheni wastenmielisyyss häneen, ja sen erän perästä ei kutsuttu meitä enään koskaan hänen kesteihinsä, eikä pä juuri monesti muuallekaan; sillä tawalla jouduimme melkein tykkänään ulkopuolelle kaikesta seuraelämästä. Mieheni oli siitä paremmin iloissaan kuin suruissaan, mutta minun kunnialleni koski kowan kowasti semmoinen alennus. Kun mieheni kuuli noita huhuja tehtailijan huonoista raha=asioista, sanoi hän tyynesti: "sitä olen odottanutkin, ja minä odotan wielä pahempaa perästä; semmoinen elämä ei woi hywään loppua."

Semmoisenaan kului joku aika. Eräänä päiwänä osoitettiin isosummainen wekseli mieheni lunastettawaksi; se oli niin suuri, että sen maksamiseen olisi mennyt elo elämämme. Mieheni säikähti niin kowan tuota odottamatonta asiaa, ettei hän kyennyt pariin wuorokauteen asiaa tarkemmin miettimään. Hän tiesi, ettei hän ollut mennyt semmoiseen sitoumukseen, waan että tässä oli joku wääryys; silti koski se niin kowasti.

Kun hän tointui enimmästä hämmingistään meni hän tarkastelemaan wekselin allekirjoitusta. Towin aikaa sitä tehtyänsä, huomasi hän, että siinä oli huolellisesti koetettu jäljitellä hänen käsialaansa, mutta samassa älysi hän, että vielä selvemmin pilkisteli siitä esiin tehtailijan käsiala. Mieheni otsa oli kirkastuneena, kun hän sieltä palasi. "Se ei ole kenenkään muun kuin tuon konnan työtä, mutta sen hän saa vielä katkerasti katua", sanoi hän.

Sillä mielenousemalla meni hän ja haastatti tehtailijan oikeuteen wekselin wäärentämisestä. Tehtailijalle tuli nyt paha hätä. Hän ei tiennyt ensimmältä mihin hän turwaisi, sillä tunto tunnusti että hänen asiansa oli wäärä. Hän ajatteli ja mietti sinne tänne, mutta tukewaa pohjaa ei hän waan löytänyt. Wihdoin muisti hän konttoristinsa toiwottoman ja tulisen rakkauden tytärtänsä kohtaan, ja toiwon säde wälkähti hänen mustan mielensä läwitse, Tätä wahwisti vielä tunto ja tieto siitä, millä alttiudella ja lämpymyödyllä hänen tyttärensä oli wastarakkautensa lahjoittanut konttoristille. Sydämessään iloiten siitä kun hän oli ollut niin wiisas, että oli älynnyt heidän toiwensa turhaksi tehdä tähän saakka, tarttui hän nyt tähän hätäkapulaan. Hän toiwoi, että konttoristi tekisi sydämensä asian tähden mitä tahansa, waikkapa wäärän walan, kun hän waan lupaisi tyttärensä hänelle. Muussa tapauksessa olisi konttoristi waarallinen mies, koska hän tiesi asian alusta loppuun asti. Mutta jos hywin onnistuisi, olisi kunnia ja tawara kaikki pelastettu.

Mitä mietti ja ajatteli tehtailija. Hän esitteli asiansa konttoristille, mutta tämä kauhistui ja pani jyrkästi vastaan.

"Mutta ajatteles: tämä on ainoa keino, millä voit päästä toiwosi perille. Sinä tiedät, kuinka sattumus on tehnyt sen, että asiani owat nykyään huonolla kannalla, jonka tähden jouduin tuohon hankalaan juttuun ryhtymään; sinä yksin voit ne jälleen hywäksi tehdä. Pari kolme sanaa waan, joista ei ole wahinkoa kenellekään muulle, jos ei waan tuolle suulaalle ja kitsaalle kultasepälle. Ne sanat woiwat saattaa sinut toiwottuun satamaan, samalla kuin ne perustawat omasi sekä minun onneni. Ajatteles, sanon vieläkin, ja niin pian kun saan lupauksesi, on tyttö sinun ja me kaikin pelastetut; minä luotan sinuun, minkä wastauksen nyt annat? kaikki riippuu siitä", liwerteli tehtailija.

Konttoristi parka joutui nyt kahden tulen wäliin. Hän oli köyhästä kodista lähtenyt ja tiesi warsin hywin, minkälainen aste ylhäisien ja hänen wälillänsä oli. Se myötäkäyminen, mikä häntä oli tähän asti seurannut, saatti hänet korkealle kurkottamaan. Hän oli rakastunut isäntänsä tyttäreeseen ja saanut wastarakkautta. Sen oli kuitenkin turhaksi tehnyt tämän maailman rikkaus, arwo, kunnia ja kiilto; ja sitä oli hän surrut, miettinyt ja ajatellut yöt ja päiwät. Nyt oli tilaisuus käsissä, jonka awulla hän woi tarkoituksensa perille päästä; jos hän sen käsistään päästi, oli hänen hartain halunsa, hänen rakkautensa toiwoksi päiwäksi rauwennut. Tämä aate waiwasi häntä hirweästi. Hän oli kauan ollut poissa kristillisten wanhempiensa parista. Heidän waroittawat neuwonsa ja ohjeensa eiwät olleet enään walwomassa poikansa sisällistä ihmistä. Wieläpä oli hän elämän hyöriän tähden wieraantunut toisesta äidistäänkin, nykyisestä emännästään, joka hänelle oli niin monta hywää neuwoa ja opetusta antanut. Kaikkien tämmöisten elämän ohjeitten puutteessa, wiskattuna alttiiksi kaikenlaisille kiusauksille, ja hurmaantuneena tulewaisuutensa loistawasta suuruudesta, waiensi hän wiimeinkin omantuntonsa. Wuorokauden kuluttua lupasi konttoristi tehtailijalle ojennetulla kädellä mitä tämä oli pyytännyt. Ei tarwinne mainitakaan, minkä ilon tämä myönnytys tehtailijalle tuotti.--

Saman päiwän illalla tuli tehtailijan kodissa iloiset ajat, sillä isännässä oli tapahtunut äkillinen suuri muutos. Hän oli erinomaisen hywällä tuulella ja waimoansakin puhutteli ja kohteli hän kaikella awiomiehen helleydellä ja rakkaudella, jota ei ollut tapahtunut kaukaan aikaan. Illemmällä ilmoitti hän juhlallisesti perheensä läsnäollessa, ettei hän nyt ole enään tyttärensä ja konttoristin yhdistymistä vastaan, jos waan he itse niin tahtowat. Kyllä sen arwaa, minkä wikutuksen tämä odottamaton ilosanoma teki tehtailijan waimoon ja tyttäreeseen. Rouwa itki ilosta niinkuin pieni lapsi. Elsa kawahti isänsä kaulaan, syleili wawisten häntä ja tuhansin kiitoksia lausuen suuteli hän ehtimiseen hänen kaswojaan ja käsiään. Konttoristiin ei tämä ilmoitus tehnyt niin sywää wikutusta kuin luullut olisi, mutta yhtäkaikki hänkin kylmäkiskoisesti kiitteli muodon wuoksi tehtailijaa, ikäänkuin jostain tutun=omaisesta ja liian kalliisti ostetusta asiasta.

Oikeuspäivä tuli ja kaikki ihmiset odottivat utelijaisuudella, kuinka tuo kamala juttu olisi päättyvä. Odotettu hetki löi ja asianomaiset astuivat sisään. Mieheni oli haastattanut konttoristin todistajaksi, koska hän oli tunnettu rehelliseksi mieheksi ja tunsu paremmin kuin kukaan muu isäntänsä asiat; häneen pani mieheni kaiken toivonsa. Oikeuden tutkinnossa wäitti tehtailija kiwen kowaan, ettei hän ole kirjoittanut puheen=alaista wekseliä, eikä ottanut sillä rahoja; kaikki riippui nyt todistajasta. Kun tämä astui kutsuttuna sisälle, todisti hän walan tehtyään, wawisten ja waaleana kuin haamu, ettei wekseli ollut hänen isäntänsä kirjoittama ja ettei hän sillä ole ottanut rahoja; wielä lisäsi hän wekselin kirjoituksen olewan selwästi mieheni käsialaa.

Useampia todistajia ei ollut ja oikeus teki päätöksensä, kylläpä arwaatte minkälainen siitä tuli. Wekseli tuomittiin mieheni maksettawaksi ja wieläpä tuli lisäksi suuri sakkokin wäärästä syytöksestä. Pirullinen ilo loisti tehtailijan kaswoista, kun hän tuli lakituwasta ulos. Päätäpuhkaa samosi hän konttoristin kanssa kotiinsa; tämäkin näytti nyt iloiselta ja tyytywäiseltä.

Aiwan toisellainen oli minun mieheni kotiintulo. Hän oli walju kuin palttina ja horjui niin, ettei ollut pystyssä pysyä. Heti nakkausi hän sanaa lausumatta wuoteelle. Siinä hän makasi liikkumatta, syömättä, juomatta ja nukkumatta kokonaisen wuorokauden, eikä puhunut sillä ajalla yhtä ainoata sanaa. Minä en hennonut häntä häiritä, sillä käsitin, kuinka suuri sisällinen tuska hänellä oli; tarkastelin waan kauempaa hänen toiwotonta tilaansa. Hän ei ummistanut kertaakaan silmiänsä sillä ajalla, mutta rinta aaltoili ja lainehti lakkaamatta, ja wäliin puhkesi sieltä kohisewa huokaus. Wihdoin hypähti hän ylös ja wirkahti: "mutta eläähän Jumala wieläkin". Sen lauseen sanottuaan lähti hän wetoamaan asiaansa. Siellä oli hän saanut tietoonsa toisenkin todistajan, jonka kirjallisen todistuksen hän liitti asiapapereihin. Sitten eli, oli ja toimi hän niinkuin ei mitään olisi tapahtunut.

Tehtailijan kodissa wietettiin sillä wälin iloisia aikoja. Isäntä oli pelastunut kunnialla pahasta pulastansa, konttoristi saanut sen, jonkatähden hän niin paljon oli mustaa murhetta kantanut ja niin monta lewotonta yötä walwonut; emäntä tyttärineen sai nauttia elämänsä ensimmäisiä ilon ja onnen päiwä, tietämättä kuitenkaan, mistä pohjasta tämä onni oli heille wuotanut.--

Tuli ensimmäinen sunnuntai oikeuspäiwän jälkeen. Tehtailijan kotona oli laitettu niin komea puolinen, ettei mointa oltu usein nähty, waikkei yhtään wieraitakaan oltu kutsuttu.

Iloisena istui tehtailija tulewan wäwynsä ja tyttärensä kanssa puolispöydässä. Rattoisasti haasteltiin iloisia asioita. Talon nykyään niin onnellinen emäntä oli kyökissä jälkiruokia walmistamassa, sillä hän tahtoi itse, kuten ennenkin, kaikki walmistaa, semminkin tässä autuuden kajastuksessa. Paljon puheliwat isäntä ja wäwy semmoista umpikuljuista, jota Elsa ei ymmärtänyt, mutta hän ei tahtonutkaan niitä ymmärtää. Tehtailija ja konttoristi oliwat laskunsa laskeneet ja pitiwät lopputulokset oikeina. Sentähden oli heidän puheensa wapaata, sentähden eiwät he osanneet olla warowia, eiwät mitään peitellä; mitä tähän asti oli salassa heidän nykyisistä aatteistaan, se oli sattumalta niin jäänyt; he luuliwat naiswäkensä sydämiä ja tunteita samanlaisiksi kuin heidän omansakin oliwat--he mittasiwat itsellänsä heitä.

"Käwihän se wekselijuttu warsin hywin", sanoi isäntä muun muassa iloisesti.

"Käwihän se, warsin hywinhän se käwi", wastasi konttoristi wähän umpimielisesti.

"Rohkeimmankin toiwon yli."

"Niinhän sitä tarkoitettiin, luullakseni."

"Aiwan niin, hah, hah, haa! ja kunniamme sekä maineemme on pelastunut."

"Entä warallisuutemme?"

"Niin, niin; aiwan oikein, mutta eikö se ollut sinulle tuiki tukala tehtävä? Siltä minusta ainakin näytti."

"Eipä juuri niinkään, sillä oikein asiaa mietittyäni, huomasin palkinnon olewan niin suuren, että sen tähden olisin woinut uhrata vaikka mitä."

Nyt ymmärsi Elsa. Hän ja hänen äitinsä oliwat kyllä tienneet, että tehtailijaa oli waiwattu oikeuteen jossain wekselijutussa, mutta he eiwät osanneet aawistaakaan asian oikeaa laitaa. Silmänräpäyksessä käsitti Elsa nyt asian kaikessa walossaan ja hirmuisuudessaan.

"Herra Jesus! Hän on wannonut wäärän walan!" kiljahti hän sydäntä wihlowalla äänellä ja kaatui tiedottomana lattialle.

Samassa silmänräpäyksessä astui äiti sisään: hän oli kuullut tyttärensä huudahduksen; hän parahti kipeästi ja seisoi sitten sanatonna, hurjasti tuijotellen eteensä.

Kyllä sen arwaa minkälainen hätä nyt asianomaisille tuli. Konttoristi hyppäsi rakastettunsa luo, nosti hänet lattialta ylös, kantoi saliin ja laski siellä olewalle sohwalle. Siinä waloi hän tytön päähän mitä wirwoittawaa waan suinkin käsiinsä sai. Tehtailija kiireesti haetti lääkäriä.

Elsa tointui wiimein. Hän aukaisi silmänsä ja loi surullisen tuomitsewan katseen wieressään hätäilewään sulhaseensa. Tämä wapisi niinkuin haawanlehti tuon heikon naisen nuhtelewan katseen edessä.

"Woi, Sakari, mitä sinä olet tehnyt! Sinä, josta minä olen niin paljon hywää ajatellut ja toiwonut ja jota olen niin werrattomasti rakastanut, sinä teit tuommoisen työn! Sinä koetit kauhealla rikoksella pelastaa meidän luultua kunniamme, mutta sillä sinä waan syöksit itsesi ja meidät ikuiseen perikatoon. Woi, Sakari, sinä olet murhannut minut", puheli sairas heikolla äänellä.

"Eläthän toki wielä! Kyllä sinä, armaani, siitä pian paranet ja kun se on tapahtunut, yhdistymme ainiaaksi, ja sitten tulee kaikki taas hywäksi", koetti änkyttää wapisewa nuorukainen.

"Suuri Jumala! Mitä puhut, Sakari?--Ei koskaan wäärän todistajan kanssa", sanoi sairas, ja taas meni hän tainnoksiin.

Ne sanat järähtiwät Sakarin sydämmeen, niinkuin ukkonen olisi nuolensa siihen ampunut. Hän wapisi niin kowin, että olisi jokaisen luusolmun luullut toisistansa irtaantuwan; hän horjui ja olisi kaatunut, mutta hän tuki itseänsä sohwan päätä vastaan.

Silläwälin tuli lääkäri. Huolellisesti tutki hän sairasten tilaa. Surumielin selitti hän, että tytär oli saanut waarallisen paranemattoman kaatumawian, ja että äiti oli kadottanut ymmärryksensä.

Tieto tuosta surullisesta tapauksesta lewisi pian ympäri kaupunkia. Monenlaisia mietteitä ja päätelmiä tehtiin sen johdosta ylhäisissä piireissä, sillä asian todellinen laita oli heille tuntematon. Wihdoin tultiin siihen johtawaan päätökseen, ettei asia, oikein harkittuna, ollut niinkään odottamaton, sillä tunnettu asiahan oli, ettei tehtailijan waimo ollut enenkään ollut oikein wiisas: hän oli waan kadottanut wiimeisenkin järkensä. Tytär oli warmaan perinyt äitinsä; olihan hänessä näkynyt merkkejä siihen suuntaan jo ennenkin--siinä kaikki. Sitä waan kowin surkuteltiin, kun tehtailija oli joutunut niin kowa=onniseen naimiseen, josta hänellä oli raskasta ristiä, kenties koko elämänsä ajaksi. Tehtailija olikin surun ja umpimielisen näköinen, ei seurustellut kenenkään kanssa, päiwitteli waan kowaa kohtaloansa ja sitä enemmän oli ylhäisillä syytä päätelmiänsä.

Kauan ei kuitenkaan nuot tehtailijan luullut kärsimiset ja ristit kokonaisuudessaan kestäneet. Tyttären tauti kiihtyi kiihtymistään ja pian oli se siinä määrässä, ettei hän ollut toimellaan paljon koskaan. Niillä harwoilla kerroilla, jolloin hän woi puhua, oli hänen alituisina sanoinaan: "woi, woi sinua Sakari!" Muutaman ajan

kestettyään tuommoista hirweää sielua ja ruumista kuluttawaa tuskaa, heitti hän henkensä, edellä kerrotut sanat huulillaan.

Nyt tuli konttoristille toiset tuumat. Jo ensimmäisen tapauksen aikanakin oli hän ollut kowin hätäyksissään. Sittemmin oli hän koko ajan wawisten seisonut sairaan wuoteen wieressä yötä ja päiwää, toiwomassa wielä ja hoitelemassa sairasta. Mutta nyt hän makasi tuossa hänen edessänsä kalpeana ja kylmänä, ankarana päällekantajana. Hän oli kuoltuaankin wielä kaunis, mutta kun onneton nuorukainen loi katseensa hänen kaswoihinsa, oli niinkuin hänen huulensa olisiwat liikkuneet ja sieltä olisi kuulunut kuiske; "Woi, woi, Sakari, sinä olet murhannut minut---ei koskaan wäärän walan tekijän kanssa." Nyt särki kauwan nukuksissa ollut omatunto wiimeisenkin sulkunsa ja ryntäsi kaikkine kauhistuksineen ja tuomioineen onnettoman nuorukaisen kimppuun. Hän ei woinut kestää tuon ankaran kantajan tuomion edessä. Hän purskahti waltawaan itkuun ja itki niin kauan kuin hänellä oli pisarakaan kyyneliä ja hitunenkaan woimia. Sen jälkeen waipui hän niin ankaraan surumielisyyteen, ettei syönyt eikä juonut moneen wuorokauteen, itki waan wäliin, milloin wähänkin jaksoi. Hän ei kuunnellut ketään, ei totellut ketään, ei nähnyt ketään; häntä ei hywittänyt mikään; hän oli kuollut maailmalta ja eli waan suruillensa.--

Kaikella on kuitenkin aikansa. Wähitellen haihtui Sakarinkin enin suru, mutta nyt oli hän kokonaan toinen mies kuin ennen. Hän ei woinut enään tehdä eikä toimia mitään ja ennen niin toimeliaasta, kykenewästä ja työteliästä nuorukaisesta oli yhtäkkiä tullut hautaan kaatuwa warjo.

"Woi minua minkä minä olen tehnyt! Minä olen murhannut kaksi jalointa ihmistä ja puhtainta olentoa mitä tässä turhassa maailmassa woi löytyä. Minä olen wäärässä kunnian himossa unhottanut wanhempieni neuwot ja hylännyt Jumalani, mutta hänen kostawa kätensä on jo rangaissut kauhean wäärän tekoni. Pimeässä sokeudessa ja jumalattomuudessa arwostelin minä wäärin ihmissydämiä ja mittasin heitä oman pimeän mieleni mitalla. Totta kyllä on, että isäntä wietтели minut tuohon wäärään ja kauheaan tekoon. Hän lupasi minulle suurimman palkinnon, mitä koskaan on woitu wäärästä teosta tarjota, mutta liian korkea, jalo ja pyhä oli Elsa niin saastaisen työn palkinnoksi. Se oli niinkuin saastainen so'aistus hänen puhtaalle sydämelleen, se ei kestänyt sitä, se katkesi ja lakastui. Miksei häntä oikealla hetkellä suotu minulle? Miksi minut pakoitettiin häntä tuolla tawalla ansaitsemaan?--Wietelty, wietelty minä olen, julmasti wietelty ja petetty--mutta miksi minä annoin itseni wietellä? Miks'en totellut sitä wienoa ääntä, mikä tuntui aina sydämessäni ja sanoi asian wääräksi? Miksi koetin waientaa ja nukuttaa sitä?--ei se ole muiden syy, oma wikani se on--nyt sen tunnen ja tiedän, mutta nyt on jo myöhäinen. Woi minua onnetonta! minä en woi kestää tätä kauheaa tuskaa."

Tuolla tawalla puhui ja waikeroitsi lyöty nuorukainen ehtimiseen, kuljeskellen huoneesta huoneeseen ja wäännellen käsiään ja ruumistaan.

Tämmöinen menettelytapa teki tehtailijalle kowin pahaa. Hän koki kaikin tawoin hillitä ja waientaa Sakaria, sillä selwähän oli, että jos asia todellisuudessaan tuli hänen kauttansa julki, oli hän mennyt mies. Sentähden koki hän Sakarille esitellä ja luwata jos jonkunlaisia etuja, ja ehtoja, muun muassa kauppakumppaniudenkin, kun ei hän waan ilmi saattaisi, miten asia oikeastaan oli. Mutta mitä huoli Sakari mistään eduista ja kauppakumppanuuksista. Mitä huoli hän koko maailman rikkauksista ja aarteista, sillä hänen powessaan oli ankara tuomari walweella, joka ei lahjoista huolinut mitään; oikeutta se waan waali. Seuraus tuosta tehtailijan wiimeisestä hätäyrytyksestä olikin waan, se, että jota enemmän hän esteli Sakaria puhumasta sitä enemmän hän puhui.

Tieto nykyisistä tapahtumista, Sakari rukan tuskasta ja tunnustuksesta lewisi hiljalleen ympäriinsä. Samaan aikaan palasi mieheni wetoama wekseli=juttu takaisin ylioikeudesta. Siellä oli asia lykätty uuteen tutkintoon. Sakari kutsuttiin nyt toistamiseen todistajaksi. Lisäksi tuli wielä tuo tehtailijan talosta lähtenyt piika Maija. Tehtailija koetti kaikki woimansa ponnistaa oikeuden edessä, saadaksensa Sakarin pois todistamasta, wäittäen hänet mielenwikaiseksi ja muutoinkin kelpaamattomaksi, mutta mikään ei auttanut, sillä ei hän woinut syytöksiiän tukea.

Sakari todisti nyt, että edellisellä kerralla tätä asiaa käsiteltäessä, oli hän, isännän wiettelemänä, todistanut wäärin ja tahtoi sen nyt oikaista. Sitten selitti hän, ettei puheen alainen wekseli ollut waskiseppä Kilander'in allekirjoittama, waan tehtailija L---n jäljistelemä.

"Riiwattu, hullu!--Uskallatko isännästäsi semmoista walehdella?" ärjäsi tehtailija Sakarin todistuksen kuultuansa.

"En minä ole riiwattu enkä hullu, mutta minun omatuntoni on walweella ja sentähden uskallan totuutta puhua", sanoi Sakari kalpeana, mutta hän ei wawissut.

Piika Maija todisti, että hän eräänä kertana sattumalta oli tehtailijan kyökissä, johon hän katkonaisesti kuuli kuinka tehtailija parilla kolmella sanalla pyysi konttoristin auttamaan häntä ja lupasi tyttärensä hänelle palkkioksi noista parista kolmesta sanasta. Wielä sanoi hän kuulleensa tehtailijan wakuuttaneen, ettei niistä ole kenellekään wahinkoa, jos ei tuolle suulaalle ja kitsaalle waskiseppälle; mitä kaikki ne tarkoittiwat, sitä hän ei tiennyt. Asia oli nyt selwä ja oikeus tuomitsi tehtailijan maksamaan wekselin, wieläpä kunniansakin menettämään.

Tämä teki lopun tehtailijasta. Kaikki muutkin welkojat ryhtyiwät hakemaan saatawiaan ja hänen omaisuutensa myötiin niin tarkkaan, ettei kiweä kiwen päälle jäänyt. Hänen rajattomaksi luultu rikkautensa raukesi tuokiossa niinkuin tina tukikaan. Keppikerjäläisenä seisoi hän nyt yksin maailmassa, ylönkatsottuna yhteiskunnan hylkynä.--

Tämä kaikki ei kuitenkaan aikaansaanut minkäänlaista mielenmuutosta hänessä. Waimonsa wähämielisyyys, tyttärensä surullinen kuolema, konttoristin kurja tila, ja oma onnettomuutensa, joihin kaikkiin hän itse oli syyllinen, kaikki, kaikki oliwat järkähyttämään kowaksi paatunutta sydäntä. Hän ei nähnyt itsessään pienintäkään wikaa, mutta kaikki kohdanneet onnettomuudet oliwat konttoristin, tuon siwistymättömän hölmön syy, joka ei woinut kielensä alla mitään pitää ja joka haaweili tyhjiä, olemattomia asioita, eikä ansainnut muuta kuin suurinta ylönkatsetta.

Sakarikin joutui nyt mierolle. Hän ei kyennyt mitään tekemään tahi toimimaan. Hän kulkea huupotteli waan ympäri kaupunkia lakkaamatta päiwitellen wäärää tekoansa ja omaa kurjaa tilaansa. Ei hän syönyt eikä juonut juuri mitään, ja tuo ankara sekä sielun että ruumiin alituinen pinnistys rupesi aiwan pian waikuttamaan hänen elimiinsä. Siitä aiwan luonnollisesti seurasi se, että hän yhä laihtui ja kalweni, ja wiimein käyskeli hän niinkuin joku haamu tahi warjo, wältellen muiden ihmisten seuraa niin paljon kuin suinkin mahdollista. Kaikki kunnolliset ihmiset sääliitteliwät kowin Sakari=paran onnetonta tilaa. He kokiwat tarjoella hänelle ruokaa ja lohdutella häntä kuten parhaiten taisiwat, mutta mikään ei auttanut; sama kujerrus oli waan hänen alin=omaisena työnään.

Kaupungin läheisyydessä, metsän keskellä, on eräs luonnon=ihana peltowainio. Wiimeisinä terweinä aikoinaan oli Elsa siellä yksinään oleskellut. Minun mieheni huomasi Sakarin nyt joka päiwä käywän siellä. Eräänä päiwänä ei hän kuitenkaan nähnyt häntä sinne tulewaksi, waikka aika oli kulunut tawallisen rajan siwu. Mieheni meni wainiolle tarkastelemaan likemmin, mitenkä asiat oikeastaan oliwat. Siellä tapasi hän Sakarin pellon pientareella--kuolleena. Siinä makasi hän ihan suorana, oikea käsi pään alla; siinä paikalla oli Elsakin usein istuskellut.

Kun mieheni tuli kotiin, ei hän ollut woida saada sanotuksi mitä hän oli löytänyt. Toinnuttuansa nouti hän hewosella ruumiin kotiin, teetti sille arkun, ja toimitti sen hautaan. Myöhemmin hankki hän myös hautakiwen, ja hakkautti siihen tuon muistokirjoituksen, mikä teissä on niin suurta uteliaisuutta herättänyt.

Tehtailijan waimo laitettiin houruin=huoneeseen, missä hän muutaman wuoden kuluttua kuoli. Itse tehtailija elää wieläkin ja on nykyään kaupungin köyhäinhoidon huostassa, mutta yhtä murtumaton on hän kuin ennenkin; hän on ainoa, joka kiroaa sortuneen nuorukaisen muistoa."

Minä olin ahmimalla kuunnellut ja kätkenyt joka ikisen sanan eukon kertomuksesta. Mutta kun hän kertoi viimeisiä lauseita heräsi mieleeni joku waistomainen aawistus, ja melkein huomaamattani kysäisin: "Minkä näköinen on tehtailija?"

"Kumarahartiainen, lenkosäärinen, isonlainen wanha mies. Hänellä on lumiwalkoiset hiwukset; päässään pitää hän leweäwieristä hattua ja kädessään nystyräsauwaa; hatunpartaat owat aiwan alaspäin luukallaan. Jos hän sattuu jotain kuulemaan Sakarista, tulee hän silloin erinomaisen pahalle tuulelle", selitti eukko.

Silmänräpäyksessä selweni minulle asia ja minä sanoin puoli=ääneen: "minä olen nähnyt hänet ja puhutellut häntä."

OLKKOS=KAISA.

I---n pitäjässä, Pohjois-Sawossa, soiwat kirkon kellot melkein lakkaamatta; ne owat tehneet sitä kohta ummelleen kaksi wuorokautta. Se oli oikein hätäkellon soittoa. Arpakapulaa hyppyytettiin kylästä kylään, talosta taloon. Ihmisiä riensi idästä ja lännestä ja kaikilta ilman suunnilta syrjäiseen Olkkosen taloon. Tuon talon ympäristöllä on omituinen liike; toisia tulee taloon, toisia lähtee talosta. Toiset tulewat metsästä, toiset menewät metsään, heitä menee kotiinsa, mutta toisia tulee sijaan. Toiset makaawat talossa raukeina, wäsyneinä ja uupuneina, mutta toiset wasta tulleet, owat wirkeät ja toimeliaat, ja näyttäwät jaksawan niin paljon; jos heitä wertaili noihin wasta metsästä tulleisiin ja uupuneisiin, luulipa etteiwät he wäsyisi koskaan. Kun tarkemmin silmäili tuota noin woipaa joukkoa huomasi aiwan helposti, että siinä oli semmoisiakin, jotka osoittiwat kylmää yhtäkaikkisuutta koko hädän suhteen; ainoastaan ulkonainen pakko oli häätänyt heidät yhteiseen osan=ottoon. Toiset taas oliwat hätäiset ja miettiwäiset, näyttäen wirkeää halua toimimaan viimeiseen woimiensa uupumiseen saakka. He oliwat niitä, joilla on sääliwä sydän, joihin koski kipeästi, waikkei hätä ollut heidän omansa ja jotka tunsiwat aiwan samaa mitä hädänalainenkin tunsi.

Suurella muuripadalla keitettiin talossa ruokaa, aika leipärykkiöitä kannettiin pöydälle ja nälkäiset, wäsyneet miehet työntäysiwät isoissa parwissa pöydän ympärille kiihkeää nälkänsä sammuttamaan, sillä heidän omat ewaswaransa oliwat loppuneet.

Mikä nyt sitten oli hätänä, kun tuommainen melu oli nostettu? Olipahan waan, ei pienen pieni, eikä suuren suuri, pieni yhteiskunnan jäsen pikkuinen wiidennellä wuodella olewa tyttönen oli juossut metsään ja sinne eksynyt. Sentähden soitettiin hätäkelloja ja hyppyytettiin arpakapulaa, sentähden meuhuttiin ja touhuttiin.

Lapsen hakemista oli pitkitetty jo lähes pari wuorokautta, mutta turhaan. Häntä oli haettu läheltä ja kaukaa, kontattu kaikki wuoren winkalot ja korwen loukerot, nuuskittu joka luola ja kolo, samottu metsät ja salot pitkin ja poikki, melkein mies miehessä kiinni, eikä sillä oltu muuta saatu kuin ankaraa uupumusta ja wäsymystä, sekä uutta epätoiwoa ja pelkoa.

Waikka melkein kaikki hakijat oliwat täydestä mielestä ja suurella uutteruudella tehneet tehtäwäänsä, ei heistä kukaan kuitenkaan wetänyt wertoja lapsen äidille ja isälle. Koko ajan oliwat he wäsymättä, silmiään ummistamatta, jäseniään lewäyttämättä, hakeneet lastansa. Kaikkialla oliwat he ohjaamassa hakumiehiä sinne ja tänne, missä heidän mielestään mahdollisesti olisi pitänyt lapsen löytyä. Moni hakija oli moneen kertaan wäsynyt, moneen kertaan lewähtänyt, ainoastaan wanhemmat oliwat myötäänsä jaksaneet.--Woi kuinka rakas on lapsi wanhemmalle.

Mutta luonto waatii welkansa rakastawimmaltakin. Wanhemmat uupuiwat nyt, ei tahdon, halun ja rakkauden puolesta, mutta ruumiin woimat pettiwät. He uupuiwat niin, etteiwät woineet silmiänsäkään liikuttaa, mutta sydän, se waan woi elehtiä ja se toi tuntoon kauhean tuskan lapsen tähden ja ainoa mikä wielä antoi hiukan toiwoa heidän murheelliseen sieluunsa, oli se, että ehkä muut hakijat lapsen löytäwät.

Noin oli haettu jo toisen päivän illalle ja ainoa toivo oli waan nyt niissä, jotka vielä oliwat yhä metsässä. Pelko ja toivo sanomattoman tuskan kanssa sekaisin kuohui vanhempien sydämissä, noin odottiwat he viimeisiä wiestejä illalla kotiin palaawalta wäeltä.

Ilta tuli, ja hakijat tuliwat, mutta kukaan ei tuonut lasta. Yhtä tyhjänä he palasiwat ja yhtä toiwoton oli tila kuin ennenkin. Wanhempain sydämelle se oli melkein kuolon isku. He wapisiwat kuin haawan lehti, woiwotteliwat ja wäänteliwät käsiänsä, he oliwat jo senwerran woimistuneet, että woivat sitä tehdä. Yhdenlainen tuska, yhdenlainen huoli oli molemmilla, mutta erilaisen vaikutuksen se kuitenkin teki heihin: äiti suri woimistuakseen, isä nääntyäkseen; heikompi astia oli wäkewämpi. Isä nääntyi toiwottomuuden helteessä, äiti kärsi myös yhtä paljon, kenties enemmänkin, mutta hänellä oli enemmän uhraawaisuutta, enemmän rakkautta ja hän ei heittänyt toiwonsa silloinkaan vielä, kun kaikki näkyiwät sen kadottaneen. Hän hyppäsi ylös ja alkoi pukea päälleen. Mihin lähteäkseen? Pimeään syys=yöhön, kolkkoon metsään, yksinänsä hakemaan lastansa. Häntä ei pidättäneet pyytämiset, rukoukset, turhaksi tekemiset, eikä mitkään estelemiset, sillä yksi oli, joka pakotti kiiruhtamaan tälle waiwaloiselle retkelle ja se oli hänen poissa olewa lapsensa, jota hän niin werrattomasti rakasti.

Talossa oli muiden lasten joukossa kymmenennellä wuodella olewa poika. Kun hän huomasi äitinsä lujan päätöksen lähteä yön selkään, käwi hänen kowin sääliksi ja hän rupesi pyrkimään kumppaniksi. Siinä ei auttanut äidin eikä muiden kiellot taikka käskyt, mutta poika oli waan lujasti päättänyt lähteä, käwi vielä miten käwi--!

Niin lähtiwät he, mutta kummallisia ja monenkaltaisia tunteita oli siinä isossa ja wäsyneessä ihmisjoukossa, joka tuota lähtöä oli katsomassa.

"Pyydän vielä kerran, ettet lähde yötä wasten synkkään metsään, sillä helposti woipi tapahtua, että sinäkin vielä jäät sinne ja silloin en minä enään woi elää", pyyteli woimaton isä uhraawaista waimoan.

"Lapseni, lapseni!--Jumala kyllä meistä huolen pitää", sanoi rakastawa äiti ja syöksyi pojan kanssa yön pimeyteen.

Ensimmäisen salon halki kuljettuaan, tuliwat he suurelle awonaiselle niitylle. Sitä samosiwat ja kulkiwat he ristiinrastiin, tarkastellen joka pensasta ja mättäänkoloa. Kauwan eiwät he sitä kuitenkaan woineet tehdä, sillä heikon, huolehtiwan äidin woimat uupuuiwat nyt peräti. He istuiwat muutamalle mättäälle niityllä, sydän täynnä sanomatonta surua ja tuskaa.

"Woi minun lastani, woi minun lastani!" huudahteli ahdistettu äiti ehtimiseen ja wäänteli käsiään tuskissaan. Sitten hän laskeusi polwillensa mättäälle, kohotti kätensä ja silmänsä taiwasta kohden ja rukoili Jumalaa, että hän johdattaisi vielä viimeisessä hädässä heidät oikeaan paikkaan ja että hän warjेलisi lapsen kaikesta. Hädestä ja waarasta!

Se oli äidin rukous ja se ei ollut tuommoinen ulkokultainen, tawanmukainen huulten höpinä, mutta se oli rakastawan äidin sydäimestä lähtenyt hätähuuto, joka yön hiljaisuudessa kohosi tyynen ja sekeen syyskuun yö=ilman halki korkeuteen; tuntuipa siltä kuin tuo heikon äidin heikko rukous olisi todellakin ylettynyt taiwaaseen.

Kun hän nousi ylös rukoilemasta, selweni taiwas entistä selwemmäksi, tähdet tuikkiwat taiwaalla niin ystävällisesti ja olipa niinkuin ilma olisi tullut hieman waloisammaksi. Ja mitenkä lienee ollutkin, mutta äiti tunsu sydämessään tapahtuneen suuren muutoksen; raskas murhe oli ainakin osaksi poistunut ja lapsellisella turwalla ja luottamuksella uskoi hän asiansa hänen haltuunsa, jolle hän oli juuri wasta hätänsä ilmoittanut.

Juuri kun he taasen istuiwat mättäälle, hawaitsi poika aiwan likellä kiiltomadon.

"Woi, woi, äiti! Katsokaapa! Tähti on pudonnut maahan", sanoi poika ihastuen, ja osoittaen samassa sormellansa matoa.

"Ei se ole tähti, tähti ei woi pudota", sanoi äiti.

"Mutta mikä se sitten on? Sanokaa! Woi, woi kuinka kaunis ja loistawa se on", sanoi poika läheten samassa matoa.

"Ota se waan käteesi ja tuo tänne, ei se mitään pahaa sinulle tee", kehoitti äiti.

Poika otti nyt madon käteensä pelkäämättä ja toi sen äidilleen. Tämä, pitäen matoa kämmenellensä pyöritteli, käänteli, ja katseli sitä. "Woi jospa sinä maan tähtönen woisit ohjata meidät kadonneen lapseni luo; sinä olet niin loistawa!" sanoi äiti puoli=surullisesti.

"Antakaa, äiti, kun minäkin katselen vielä kädestäni tuota kaunista matoa!" pyyteli poika, kohottaen kättänsä sitä vastaan ottamaan.

Äiti antoi. Poika käänteli ja pyöritteli sitä kädesssä ja yhdessä ihasteliwat he sen walaisewaa loistoa, ja heidän surunsa oli haihtunut siihen paikkaan, tuon pikku matosen loisteessa. Kuinka lieneekin niin sattunut, mutta mato putosi yhtäkkiä pojan kädestä maahan. Hän tapaili sitä hätäisesti kiinni, mutta se meni piiloon niin sukkelasti, että se katosi kuin kaste maahan. Poika hätäili ja pyöri ympäri, katsoakseen, mihinkä se olisi joutunut. Tuossa pyöriessään sattui hän luomaan silmänsä ulommaksi ja woi ihmettä! Siellä loisti toinen vielä kirikkaampi kiiltomato.

"Täällä on toinen kiiltomato", sanoi poika ja juoksi jo ihmettensä kohden. "Woi, woi! täällä kaksi--kolme, neljä--paljon, lukemattomia ja tuolla kaukana on oikein iso ja loistawa, sen menen ottamaan ja tuon sitten äidille", jatkoi hän ja juosta wilisti pitkin niittyä, ennenkun äiti kerkesi mitään sanoa.

Kun poika pääsi tuon etimpänä olewan loistawimman kiiltomadon luo, hawaitsi hän sen olewan ison pehon keskellä. Hän kurkistelee sinne, löytääksensä pääsöpaikkaa madon luo. Hän katsoo ja katsoo mitenkä onkaan? Siellähän näyttää olewan jotain--ihmisen kaswojen muotoista, jotka hämärästi haamoittawat kiiltomadon loisteessa. Poika hämmästyty ensin, tarkastaa kuitenkin tuota ihmisen näköistä pelon sekaisella kammolla, mutta jota enemmän hän katselee sitä, sen enemmän näyttävät ne ihmisen kaswoilta. Hän tunkeusi pehon sisään ja kyykistyi esineen yli, ja nyt hawaitsi hän, ett'ei se ollut mikään erhetys, waan että pikku sisko oli todellakin siinä wieläpä ihka eläwänä, sillä lapsi hengitti wapaasti ja selwästi. Hän hawaitsi siskon nukkuwan niin rauhallisesti kuin ei olisi mitään waaraa tahi hätää ollut.

"Kaisa", sanoi weli ja kohotti hiljaa häntä.

"Esa! missä äiti on?" sanoi lapsi heti hawahtuen.

"Äiti on tässä aiwan likellä, lähdetään äidin luo", kehoitti poika.

"Lähdetään äidin luo, täällä on niin pimeä ja kylmä", sanoi lapsi myöntywästi.

Poika sieppasi siskonsa syliinsä ja lähti häntä wiedä kiidättämään. Ei hän ollut vielä puoliwälissäkään, kun jo huusi:

"Äiti, äiti! Täällä on pikku Kaisa."

"Herra Jumala! mitä puhut, mitä sanot?" sanoi äiti ja syöksähti ylös. Melkein samassa oli poikakin jo perillä ja hän sai sulkea kadonneen lapsensa syliinsä.

Äidin mielenliikutus oli niin suuri, ettei hän woinut seisoa, waan istui lapsensa kanssa mättäälle. Siinä hän likisti häntä, sanaa sanomatta, sydäntänsä wasten. Lapsi ei wirkannut muuta kuin: "äiti", mutta se sana sisälsi niin paljon, sillä nyt hän tiesi olewansa tallessa, semmoisessa tallessa, jossa oli niin turwallinen ja hywä olla, tallessa, jossa niin paljon rakastettiin häntä.

Kun äiti toipui sen werran mielenliikutuksestansa, että hän woi puhua, sanoi hän hiljaa: "Jumala on kuullut rukoukseni, lapseni."

Esa=poika juoksi nyt sille pensaalle, josta pikku sisko löytyi ja jossa tuo loistawin kiiltomato oli. Kun hän katseli loistokohtaa tarkemmin, hawaitsi hän ettei siinä ollutkaan yksi, waan kokonaista kolme matoa. Ne oliwat aiwan yhdessä ryhmässä, siltä näyttiwät ne niin suurilta, siltä loistiwat ne niin isosti, ja nyt ne näyttiwät pojan mielestä loistawan entistä kirkkaammasti, oikein wilkuttamalla: niin ainakin hän wäitti--olipa todellakin niinkuin korkein kaitselmus olisi ne siihen asettanut.

Nyt lähdettiin kotia kohden. Wäsyksissä oli tuo paljon waiwaa nähnyt, paljon walwonut ja paljon rakastawa äiti, waan paljon jaksoi hän wieläkin, sillä olihan hänellä nyt sylissä rakas lapsensa. Niin mentiin, ponnistettiin eteenpäin ja kun äiti uupui, kantoi Esa=poika pikku siskoaan.

Ei ollut wielä aamu waljennut, kun he tuliwat kotiin. Siellä ei ollut yksikään silmä ummistunut, niin sywästi oliwat he huolehtineet uhraawaisen äidin ja häntä sääliwän pojan yöllistä matkaa.

Ei tarwinne kertoa, minkä hämmästyksen sekaisen ilon waikutti näiden hakijain palaaminen ja lapsen löytäminen. Erittäinkin pelosta puolikuollut isä ilostui niin, että oli siihen läikähtymäisillänsä.

Paljon oli äiti jaksanut rakastetun lapsensa tähden, mutta nyt hänen woimansa uupuiwat. Hän kaatui kowalle tautiwuoteelle ja taisteli kauwan elämän ja kuoleman wälissä. Usein juoksi lapsi äitinsä sairastuoteen luo ja silitteli hänen kuihtuneita kaswojansa. Silloin awasi äiti riutuneet silmänsä ja katsoi lastaan. "Lapseni", kuiskasi hän silloin ja painoi taas silmänsä umpeen. Wihdoin parani äiti, mutta olisikohan niin käynyt, jos ei tuo pelastettu lapsi olisi ollut hänen silmänsä edessä?

* * * * *

Wuosia kului ja pikku Kaisa kaswoi ja wahwistui. Hän waurastui pian ketteräksi ja wilkkaaksi ja sentähden oli hän kaikkien lemmikki. Erittäinkin oli hänen lapsellinen mielikuwituksensa tawattoman wilkas ja sattuwa. Se nosti jo aikaisin kaikkien huomiota ja sen wuoksi sai hän aiwan nuorena puhuttelijoita ja kysymyksien tekijöitä, wanhoja ja nuoria, eikä kukaan katsonut arwonsa alenewan, jos puheli tuon lapsen kanssa. Tuommoisissa tilaisuuksissa antoi hän niin sukkeloita ja asiaan kuuluwia, ytimekkäitä ja selittäwiä wastauksia, että olisi luullut hänen olewan suuren, wanhan ja kokoneen wiisaustieteilijän; sepä seikka se juuri olikin, joka hänelle niin paljon ystäwiä toimitti, sillä hänessä oli totuus kätkeynä ikäänkuin itsestänsä.

Kaikkein noiden hyvien ominaisuuksien ohessa, oli hänellä oikkujakin, sillä hän oli oikein aika wiiripää. Hän ei pelännyt mitään waaraa ja wanhempien alin=omaisena pelkona oli, että tyttö jonakin kertana taittaisi niskansa. Hän kiipeili korkeille huoneiden katoille ja pitkiin puihin ja kun sitten ruwettiin hätäilemään ja ehynnä häntä alas neuwottelemaan, oli hän jo maassa, ennenkun ennätettiin mitään yrittääkään hänen auttamiseksensa. Kuinka hän niin joutuin itsensä alas toimitti, usein hywinkin waarallisilta paikoilta, sen ties taiwas; mutta summa waan oli se, että tyttö jo juosta wilisti tuotakin tuokempana, niin että kangas kopisi ja wirsut jaloista sinkoiliwat, iloisesti samalla nauraa heläyttäen. Hän oli ensimmäinen syksyisellä ja wiimeinen kewäisellä heikolla jäällä. Siellä hän keikkui ja leiskui kaikkien muiden ihmisten suureksi kauhuksi, mutta mitään wahinkoa ei waan hänelle tullut, sillä aina hän pelastui ikäänkuin ihmeen kautta.

Waikka tyttö olikin tuommoinen heisakka ja wiiripää, oli hän wanhemmillensa kuitenkin nöyrä, kuuliainen ja tottelewainen kuin lammas, milloin waan hän oli heidän käskettäwillään, mutta omassa olossaan tahtoi hän

waan elää omaa, wapaata ja huimaa elämäänsä. Wanhempiaan rakasti hän kaikella lapsen rakkaudella, eikä rikkonut heitä vastaan leikilläänkään. Wanhemmat rakastivat myös sanomattomalla rakkaudella tuota pikku huimapäätänsä, ja he waroittelivat ehtimiseen häntä wälttämään noita alituisia waaroja, joita tyttö näytti ikäänkuin etsiwän, mutta hän wastasi waan: "mitä joutawia, eihän waaraa koskaan tule, kun waan eteensä katsoo."

Siinä hänen kotonansa oli eräs wanha talon sukulainen mieliwikainen mies, mikä perintönsä kautta oli saanut eläkkeen talosta. Tuo puutteellinen mies oli suuressa määrässä kummallinen. Hän ei tehnyt eikä toiminut mitään warsinaista talon työtä. Päiwäkaudet istui hän waan uunin pankolla, pidellen kädessänsä seipään tywipuolen paksuista sauwaa. Sitä hän kolkutteli ja naputteli yhtenä lattiaan, myristen itseksensä oudonperäisillä äänteillä jotain, mikä ei ollut mitään, tahi oli jotain semmoista salaperäistä, jota ei ymmärretty. Sauwastansa piti hän semmoisen huolen, että joka wiikon päiwälle leikkasi siihen weitsellensä erityisen kummallisen lowen. Kun wiikon päiwät oliwat noin lowitetut, siirsi hän ne kuukausloweihin ja kun kuukauslowet tuliwat täyteen, saiwat ne siirtyä vuoden loweihin. Hän oli siinä niin tarkka, että oitis huomasi niissä pienimmänkin wirheen ja muutoksen. Wälästi koetettiin eksyttää häntä, wuolemalla entisiä lowia pois ja leikkaamalla uusia, eksyttäwiä sijaan. Turhaan kaikki, sillä ensi silmäyksellä hawaitsi hän missä wika oli ja ensimmäinen työ oli sen oikaiseminen. Se oli hänen annakkansa ja historiansa, ja ei sitä vuoden päiwää eikä tapahtumaa ollut, jota ei hän täsmällensä tiennyt sanoa, missä ja milloin sekin ja sekin seikka oli tapahtunut.

Yleiseen pidettiin Pankko=Tuomasta--sillä se oli ukon nimi--pilkan ja kiusan esineenä ja poikawiikarit tekiwät hänelle minkä mitäkin kummellusta. He nykiwät ja repi wät häntä milloin mistäkin nutun ja ryysyn liepeestä, wuoliwat hänen riimusauwastaan pois lowia ja koloja ja tekiwät uusia sijaan, milloin waan ukon silmä wähänkään wälttyi. Kaiken tuon wuoksi tulistui ukko tawasta tulihinsa, tauloihinsa ja huimi poikawiikareita sauwallansa kelpo lailla, milloin waan hän heidät saawutti. Tuotapa he juuri oliwat tarkoittaneetkin ja se oli heidän suurin ilonsa kun he saiwat ukon suuttumaan ja jälestä ajamaan. Huutain, hoilaten lähti wät he silloin hyppyyn ja huusi wät: "Pankko=Tuppu tulee, Pankko=Tuppu tulee!" Mutta kun Tuppu waan saawutti jonkun heistä ja sai kolhaista riimusauwallansa, tuli toinen ääni kelloon ja kinttujaan pidellen huusi wät he että salot kajahteli wät.

Kun Kaisa tuli ymmärtäwäisemmäksi, ei hän koskaan mielistynyt tuohon toisien ylimieliseen kiusaamiseen. Päinwastoin esti hän jo sen alussa pelkällä läsnä=olollaan, sen yliwaltansa woimalla, minkä hän oli toisten lasten kesken saanut. Jos joku rupesi jotain semmoista yrittämäänkään, sai hän kohta Kaisa tytöltä löylytyksen ja nuhde=saarnan, ettei suinkaan hänen tehnyt mieli toista kertaa sitä yrittämään, ja sen johdosta oli mieliwaiwaisella aina hywä rauha tytön saapuwilla ollessa.

Kaisa oli muutoinkin ystäwällinen tuolle kummalliselle ukolle. Hän ei pelännyt häntä wähintäkään, waan istui usein hänen polwellaan, siljoitteli hänen rypistyneitä ja kulmikkaita kaswojansa, sekä takkuista ja pörröistä partaansa ja imekkeisin punoontunutta tukkaansa. Usein kantoi tyttö ukolle hänen ruokansa ja eipä aiwan harwoin tapahtunut, että hän toi itselleenkin lusikan ja söi ukon kanssa yhtenä tämän warsinaisesta pahkakupista.

Kaiken tuon lapsen suwaitsewaisuuden ja ystäwyyden wuoksi perehtyi ukko häneen niin, että hän katsoi tyttöön niin hartaasti missä hän wielä liikkui ja elähti, eikä näyttänyt saawan rauhaa missään, kun ei waan Kaisa ollut hänen näössänsä. Jos sitten tytölle tuli mikä wahinko, oli hän aina ensimmäinen tätä auttamaan ja osoittipa hän silloin semmoista ketteryyttä, notkeutta, joutuisuutta ja woimaa, että sitä oikein ihmeteltiin, sillä senkaltaista ei hänessä oltu ennen hawaittu.

Eräänä kertana tuli Kaisa sairaaksi ja makasi useita wiikkoja hywin heikkona. Mutta Tuppu istui yötä päiwää hänen wuoteensa wieressä, eikä lähtenyt siitä pois wahingossakaan; koko aikana ei hänen nähty silmiänsä ummistawan. Siinä ollessaan tuli hän paljon ahkerammaksi tuon kummallisen sauwansa pykälöimisessä. Hän rakensi siihen erityisen osaston, jota siinä tähän asti ei oltu wielä nähty. Siihen leikkeli, kaiweli ja piirusteli hän kummallisia koukeroita, loppisia, piiruja, koloja ja merkkejä, ja sitä tehdessään katsoi hän wälästi

wuoroon sairaaseen lapseen ja sauwansa uuteen osastoon. Kun häneltä kysyttiin, mitä hän tarkoitti noilla aiwan oudoilla merkeillensä, wastasi Tuppu: "tämä on ennustus=osasto". Eräänä kertana hän näin tarkasteli hywin wilkkaasti, melkeinpä kiihon tapaisella lewottomuudella riimusauwaansa. Wihdoin oikaisi hän itsensä suoraksi, pisti weitsensä kärjen erääseen keskellä ennutusosastoa olewaan, monisoppeloiseen koloon ja sanoi: "tuossa se on". Sitten hän nousi ylös ja lähti pois, meni entiselle sijallensa, pankolle istumaan ja oli niinkuin ei mitään olisi tapahtunut, eikä mitään sairasta olisi ollut.

Melkein samana tuokiona kun Tuppu lähti pois sairaswuoteen wierestä, rupesi tyttö nukkumaan ja nukkui yhteen puhkuun kokonaisen wuorokauden. Se oli taudin käännekohta ja siitä hetkestä pitäin alkoi tyttö parantua.

Kun hän jälleen oli tullut terweeksi, ei hän ollut kadottanut rahtuakaan entisestä hilpeydestään. Hän sai waan enemmän kaswaneena ja kehittyneempänä yhä uusia temppuja. Hänestä tuli nyt semmoinen uimari ja luistelija ettei yksikään kylän saman=ikäisistä pojista wetänyt hänelle wertoja. Mäen laskija oli hän semmoinen, ettei löytynyt paikkakunnassa sitä waaraa, jyrkännettä, wuorta ja ahdetta, josta ei hän olisi suksilla lankeamatta laskea suhautellut, niin keweästi ja luontewasti kuin siiwillä pyyhkien. Kesäinnä aikoina oli Kaisalla järwillä oikea elementtinsä. Siellä hän souteli ja purjehti, milloin waan tilaisuutta siihen oli. Hän ei kaiwannut järwiretkilleen kumppania eikä seuraa, mutta yksin hän salaa hiipi walkamalle, työnsi wenheen wesille ja alkoi, joko purjeilla tahi soutamalla, kulkea selälle päin. Kuta kowempi myrsky oli, sitä hauskempi oli Kaisalla. Silloin lewitti hän purjeet, ja niinkuin joutsen kiiti hän rauhattomien ja waahtoawien aaltojen harjoilla, niin että keltaisena kohisi wesi purren keulan edessä; eheänä palasi hän kumminkin noilta hurjilta retkiltänsä, useinkin läpimärkänä, mutta iloisempänä ja reippaampana entistänsä.

Kaisa kehittyi erinomaisen pian ruumiillisessakin suhteessa. Wiisitoista=wuotiaana oli hän kookkaimpia tyttöjä mitä olla saattaa. Eipä siinä wielä kyllä, että hän oli pitkä ja solakka, mutta hänellä oli runsaassa määrässä sitä, mikä juuri korkeimman painon antaa kauniille sukupuolelle: hän oli tawattoman kaunis. Notkea kuin nuori wesa, keweä kuin aamusumu, kirkas kuin nousewa aamunkoi ja lempeä kuin kesäkuun tuulosen hengähdys, oli hän; oli pa niinkuin hän olisii ollut yli kaikkien kuolewaisien.

Moinen heilakka, nenäkäs, wiisas ja riehakka kun oli, oli hän kaikissa nuorten kisoissa ja leikeissä ylimyksenä ja johtawana henkilönä, joissa kaikki käwi hänen tahtonsa mukaan; kaikki katsoiwat häneen ja hän kaikkiin.

Oikeuden tunto oli hänellä niin ankara, ettei hän kärsinyt mitään wääryyttä ja sortoa kenellekään tehtäwän, ei minkään nimen ja warjon alla. Jos nuorien joukosa joskus tapahtui jotain, mikä ei ollut oikein omantunnon mukaista, rankaisi ja nuhteli Kaisa wääryyden tekijää, eikä yksikään pannut hänen päätelmiään ja tuomioitaan vastaan, sillä ne oliwät niin totuuteen perustettuja, ettei niitä vastaan woinut ponnistella.

Kaiken muun ohessa muodostui hänelle mitä ihanin ja woimakkain ääni. Kun hän iltamilla laulaa heläytteli joko kotikankahilla, tahi marja= ja niittytiloissa, taikka paimenessa ollessaan, kajahteliwät pa wuoret ja korwet sadoilla kumauksilla ja liwerryksillä vastaan. Kaikki, jotka sen kuuliwät, heittiwät käwelemisen, jos liikkeellä oliwät, tahi työaseet pois käsistänsä ja rupesiwät hiljaa, hengittämättä kuuntelemaan tuota tuttua ja luihin sekä ytimiin käywää säweltä.

Paimenessa hän kulki mielellään. Se oli hänen lempi= ja mielityötänsä; sinne paloi hänen mielensä, sillä olihan hän siellä omassa wapaudessansa, jossa ei kukaan ollut pelkäämässä hänen niskansa taittumista. Siellä sai hän mielinmäärin kiipeillä salojen pitkiin honkiin, siellä hypellä wuorien sywien kuilujen ylitse ja kiwilohkareelta kiwilohkareelle; siellä peilikirkkaissa metsälammissa uida pulikoida mielensä mukaan ja sitten laulaa heläytellä, tahi toittottaa paimentorweensa että wuoret kajahteliwät.--Oli Kaisalla iloa ja riemua; mikäs ollessa, kun on nuori ja riehakas.

Otso on Sawon karjan pahin wihollinen. Säälimättä käypi se karjan kimppuun ja kaataa uhrinsa, katsomatta wähääkään, onko karjan omistajan mieli musta tai walkea. Niiden wuoksi siellä pidetään paimenia ja usein

pelastawat heikotkin kaitsijat karjansa metsän kultaisen kuninkaan ahneudelta, sillä kammoopa otso kuitenkin jalointa Luojan luodusta-- ihmistä. Monta karhujuttua, toinen toistaan kummallisempaa oli Kaisankin paimen=ajalla liikkeellä, joita iltamilla kertoiltiin wäkijoukossa. Niitä kuuntelemassa tawallisesti oli tyttökin, mutta siitä huoli hän wähän, sen ilon ja hauskuuden rinnalla, mikä hänellä oli metsässä ollessaan, hänen mieleensä ei juhtunut mitään pelon tapaista.

Eräänä päivänä oli hän taasen paimenessa. Aamusta alkaen oli Pankko=Tuppu ollut hywin lewoton ja tarkastellut suurella tarkkuudella riimusauwansa ennustus=osastoa; sitä ei hän ollut tehnyt sittenkuin tytön sairaana ollessa. Puolen päivän rintamassa oli hän pistänyt weitsensä tutkaimen erääseen loween ja sanonut taasen: "tuossa se on". Sitten hän oli hiipinyt kenenkään tietämättä huoneesta ulos ja mikä kumminta oli, hawaittiin hänen ottaneen kirween mukaansa, jota ei hänen oltu ennen nähty tekewän.

Ilta tuli ja karja tuli, mutta eipä Kaisaa tullutkaan--eipä Pankko=Tuppuakaan. Kun vielä päälliseksi huomattiin erään nuoren karjasta olewan poissa, alkoiwat miehet käydä hywin lewottomiksi. Mitä nyt tehdä? Hakemaanko? Sehän oli ainoa järjellinen keino mitä semmoisissa tapauksissa saattoi keksiä. Mutta pimeä, tuo luonnon woima, joka kaiken tarkan liikkumisen ulkona tekee mahdottomaksi? Lyhdyt? Mitä warten ne olisimat, jollei juuri sen wuoksi, että niillä walaistaisiin yön kolkkoutta.

Päätetty ja tehty. Sytytettiin kaikki lyhdyt mitä talossa löytyi ja naapurista haettiin lisää; sitten lähettiin joukon miehissä hakemaan Kaisaa ja samassa Pankko=Tuppuakin.

Mutta mihin mennä, mihin ohjata askeleensa?

Metsä on laaja, wäljät owat salot, korkeat ja monet owat waarat ja wuoret, monisoppiset owat wuorten winkalot, kohisewat, synkät owat korpien komerot. No mutta Sywännyslammen korpi, tuo kolkko seutu, jossa ei ihmisjalka usein käy, jonka lammen sywyyttä ei vielä kukaan ole woinut mitata?--Siellähän on kuultu kontion nykyään elämöiwän--sinne ohjataan matka.

Niin arweliwat, niin harkitsiwat Olkkosen wäki tuona yleisen hädän aikana. Kiireesti he sytyttiwät lyhtynsä ja lähtiwät sorkkeloimaan Sywännyslammen korpea kohden.

Pimeä oli syys=yö, kolkot oliwat korkeat korwet samotessa eteenpäin. Pitkät, naawaiset ja luppaiset korpien kuuset näyttiwät lyhtyjen walaisemina yön tummassa walossa hirmuisilta jättiläisiltä. Ne näyttiwät ojennettuine käsiwarsineen tahtowan musertaa jokaisen, joka rohkeni lähestyä heitä tänä synkkänä wuorokauden hetkenä, jolloin heillä oli lupa ja oikeus wallita ja tenhowoimallaan ylläpitää sitä yliwaltaa, mikä heillä oli niin monen wuosituhanen kuluessa ollut Suomen saloilla. Näyttipä siltä kuin ne olisimat oikein uhalla waatineet sitä pyhää, pelon sekaista kammoa, ja kunnioitusta ihmisiltä, jota he niin pitkän ajan kuluessa oliwat oppineet saamaan. Nuot maahan asti ylöttywät naawat oliwat ikäänkuin kauan eläneiden ja käskemään tottuneiden wanhuksien parta olisi lainehtimalla antanut kaksinkerroin woimaa ja arwoa tuolle jylhälle, mutta kauniille luonnon esineelle. Kaksinkerroin tulikin niille arwoa sen tummenewan warjon seassa minkä heikko walo loi salaperäisesti haaweilewaan laajaan korpeen.

Petäjät näyttiwät niinkuin ne olisimat olleet wankkoja, kukistumattomia maan wartijoita, jotka jokaisen sille tulleen wamman ja wastuksen woisiwat turhaksi ja mitättömäksi tehdä. Jokainen iso kiwi näytti niinkuin niiden takana olisi Tapio, itse metsän halliparta kuningas, kykkinyt piilossa ja tarkastellut: mitä nyt ihmislapset etsiwät ja haapuroiwat. Sywät kallion kuilut ammittiwat pohjattomia kitojansa, uhaten niellä jokaisen uhkarohkean, joka waan läpipäässeensä muiden etuwartijain siwutse oli onnistunut pääsemään tänne asti.----

Niin oli: suuri oli luonnon lumouswoima, mahtawa sen waikutus, mutta eteenpäin pyrkiwät kulkijat lyhtyjensä walossa, vaikka kohtakin arkuus mielessä, sillä olihan heillä vielä jotain jalompaa mielessä, semmoista joka woittaa itse luonnonkin, sen pyhyden ja jylhyden. Se oli ihmislapsi, tuo luonnon herra, joka woittaa kaikki,

hallitsee kaikki, allensa kaataa kaikki ja alamaiseksensa saattoi itse luonnon woimatkin, murtaen, tasaten ja kaataen kaikki kallion kielekkeet, kaikki korwen luppoiset kuuset ja salojen sywäjuuriset hongat, tehden ne siten ihanoiksi wilja= ja kaswiwainioiksi ja poistaen pyhän, kammoittawan jylhyiden wähitellen, jossa hän siten polwi polwelta iloitsee voitostaan.

Kun etsijät saapuiwat Sywännyskorpeen, alkoiwat he sen laitoja kiertää ympäri. Kappaleen aikaa waroen ja hiipien kuljettuansa, hawaitsiwat he muutaman kallion kielekkeen lomassa walkean. Hakijat säikähtiwät ensin tuota outoa ilmiötä, mutta päättiwät kumminkin ottaa selwän asiasta. He peittiwät lyhtynsä ja läheniwät warowasti paikkaa. Lähelle tultua huomattiin Pankko=Tupun istuwan nuotion wieressä ja katsowan wärwähtämättä yhteen paikkaan; hän oli riisunut takin yltään ja käärinyt siihen jotain, ja sitä hän katsoi. Kun hakijat tuliwat lähemmäksi, ei Tuppu kääntänyt päätänsäkään, mutta pani kätensä eteen, ikäänkuin estääksensä muiden lähestymistä ja waatiaksensa hiljaisuutta. Tarkemmin katsottua hawaittiin kuitenkin, että Kaisa siinä nukkui rauhallisesti ja turwallisesti, käärittynä Pankko=Tupun takkiin. Wieressä oli werinen kirweswarsi, mutta kirwestä ei näkynyt ensinkään; riimusauwa oli myös werissä.

Tuppu ei kärsinyt, että joku olin lähestynyt ryysyisessä takissa nukkuwaa tyttöä. Jos joku yritti sitä tekemään, nousi hän heti ylös ja asettui pyrkijän ja tytön wäliin, eikä yksikään rohjennut murtaa tuota eläwää muuria paksuine riimusauwoineen. Mutta kun Kaisan isä pyrki lapsensa luo, oli Tuppu kuin lammas eikä estellyt häntä pääsemästä tytön luokse; lieneeko Tupulla ollut jonkunlainen aawistus, että tällä on suurempi oikeus lapseensa kuin kenelläkään muulla.

Isä läheni lastansa. Hän käänsi syrjään sen osan takkikulusta, joka peitti tytön wienoja kaswoja, ja kuiskasi tuskin kuuluwalla äänellä: "Kaisa". Tyttö awasi silmänsä ja loi ne ylitsensä kykkiwän isänsä kaswoihtn. Huomattuaan, että isä se oli, joka häiritsti hänen lewollista untansa, sanoi hän kuiskaamalla: "isä".

"Mitenkäs nyt owat asiasi, lapseni?" kysyi isä huolehtien.

"Hywästi, isä, ei muuta wikaa kuin wähän wäsymystä ja woimattomuutta waan", sanoi tyttö ja nousi istumaan.

"Kuinka sinä jäit pois karjasta? Meillä on ollut iso suru sinun kotiin tulewattomuutesi tähden", sanoi isä.

"Sen tahdon teille kertoa, mutta nyt olen niin kowin uuwuksissa, etten woi sitä tehdä ja semmoinen pelonsekainen kammo painaa mieltäni.-- Tuppu! hänkin on vielä täällä, hänen läsnä=ollessaan en pelkää mitään", sanoi tyttö, silmäten ympärillensä.

Hänelle annettiin mukaan otettua lämmintä maitoa, rieskaa ja woita; niitä tyttö söi ahnaasti muutamia paloja ja joi maitoa päälle. Osaksi siitä, kun näki itsensä noin hywästi ja moninkertaisesti turwattuna, alkoi hän kertoa:

"Olin karjan kanssa tullut tähän Sywännyskorpeen. Karja hajousi heti ympäri korpea, syömään sitä mehewää ruohoa, jota tässä niin wiljalta löytyy. Se ei näyttänyt mieliwän ensinkään lähteä pois täältä, ja minä nousin tuonne wuorelle leikkimään. Siellä hyppelin niiden isojen, sywien ja ammoittawien kuilujen yli, joista wuori on niin rikas. Kun siihen kyllästyin, kiipesin waaran harjalla olewaan ja jokaiselle tuttuun, kauhean suureen risti=honkaan ja katselin sieltä ympäriinsä maailman awaruutta.

"Seis! Kuinka voit kiiwetä risti=honkaan, sillä ei yksikään kuolewainen ole vielä koskaan woinut sen monikymmensyltäistä, oksatonta, paksua tyweä silwota latwaan asti", kesdeytti hänet useampi ääni yht'aikaa.

"Eipä sinne päästessä ollut suurta waiwaakaan, semminkään kun sain aiwan wapaasti ja kenenkään häiritsemättä yrittää. Sen näkö=alan edestä, joka tuolta tuhatwuotisen petäjän latwasta eteeni aukeni, kannattikin nähdä wähän waiwaa. Monta peninkulmaa ympäriinsä näki sieltä. Satoja paljaslakisia wuoria,

waaroja, mäkiä ja kukkuloita näkyi ylt'ympäriinsä, jotka toinen toisensa kanssa näyttivät kilpailewan korkeudessa. Ihanat laaksot oliwat ikäänkuin poimutellen kätkeytyneet noiden ikuisien, wahwojen wartioidensa syliin, joita wuoret ja kukkulat näyttiwät syleilewän kuni rakkaita lempilapsiaan. Laaksojen pohjukoissa kierteliwät järwien lahdemat peilikirkkaina wuorien, korpjen ja hongistojen suojaamina, niin rauhallisina ja tyyninä, kuwastaen itseensä kaikki ympäristöllään olewat esineet. Siellä ja täällä waarojen rinteillä, laaksojen pohjukoissa ja lahdelmien rannoilla näkyi itmis=asunnoita, joiden, joko walkeiksi kalkitut tornit tahi honkaiset sawutorwet tupruuttiwat sawua korkealle ilmaan.

Kyllikseni ihailtuani tuota luonnon kauneutta, rupesin hinaamaan itseäni alas. Nyt wasta huomasin, että minulla oli ollut waikea tehtävä, sillä räjäyttävässä kesälämpymässä oli minulle tullut hirmuinen palawa, hinatessani itseäni edestakaisin tuohon jättiläispuuhun. Allani kiilui Sywänteenlammen tyyni pinta. Samassa tehty kuin päätettykin, minä syöksähdin järwen rannalle, riisuin waatteet yltäni ja menin uimaan, wiillyttäkseni palawaani. Siellä pulikoitsin sen lyhyttä, tämän pitkää, aiwan niinkuin itseni halutti.

Wihdoin nousin maalle ja rupesin pukemaan waatteita päälleni. En ollut wielä päässyt täysiin pukineisiini, kun kuulin, että karjalla on joku hätä. Kello roikkasi, että korpi kajahteli, ja elikot mylwiwät oudoilla äänillä. Tuon kaiken kuultuani, juoksi heti mieleeni, että nyt on karhu karjassa. Kylmä wäre käwi ruumiini läwitse, mutta muutoin en tuntenut mitään pelkoa.

Kiireesti puin päälleni ja hain käteeni lujimman puun mitä hädässäni woin löytää. Se kädessä syöksyin alas waaralta, sinne päin missä lehmikarja meuhasi.

Kun pääsin elikkojen näkywiin, huomasin, että ne oliwat joksikin aawalla rämeellä. Siinä he hyppäsiwät sinne tänne, häntä torwessa ja mylwähteliwät oudosti.

Minä koetin lukea kaikki eläimet, ja ne oliwat niin tarkoin tallella, ettei ollut kuin yksi nuori näkymättömissä. Minä katselin missä karhu tai tuo kaiwattu nuori olisi. Wihdoin huomasin nuoren lehmän keskellä rämettä. Se näytti sinne wajauneen, sillä sen pää keikkasi ylös ja alas; se näytti pyrkiwän ylös, mutta ei päässyt. Minä ohjasin askeleeni sinne ja tarkastelin seutua suurella tarkkuudella, olisiko nuoren kimpussa karhu, mutta waiikka kuinkakin olisin näköäni teroittanut, en mitään semmoista nähnyt. Päätin wihdoin mielessäni, ettei siellä mitään semmoista ollutkaan ja kiiruhdin kulkuani.

Aiwan likelle tultuani huomasin, että nuori lehmä rehki kahden ison rahkamättään wälissä. Minä kiiruhdin hänelle awuksi, mutta woi kauhua! Eiwätpä ne olleetkaan rahkamättäitä, waan kaksi isoa karhua, jotka kynsin hampain oliwat iskeneet kiinni nuori parkaan, ja söiwät häntä siinä eläwänä. En joutanut pitkin ajattelemaan, waan siwalsin likimmäistä koukoa puullani päähän minkä jaksoin. Tämä ärtyi siitä, leuhahti ylös, otti minut niinkuin tappurakuontalon kämmenelleen, ja nakkasi kauwas rämeelle; sitten se taaseen ryhtyi entiseen työhönsä. Kun ei minulle senkään pahemmin käynyt, hain minä puun, joka oli minun kädestäni singannut tuotakin tuokemmaksi, ja menin taaskin kolhimaan sillä otsoa otsaan. Taaseenkin tuimistui tämä, ja nyt otti hän minut haltuunsa ja wei wähän syrjään, johon kaiwoi ison kuopan. Siihen sowitti otso minut, ruopi ja möyrästi päälleni ison tunkion märkää rahkaa. Sitten lähti se taaseen pois entiseen ammattiinsa. Minä en tuntenut mitään pelkoa, waiikka kyllä salaista kammoa. Kuultuani että karhu ulkoontui, nousin ylös, hain puuni, menin ja huimin kontioa puullani otsaan niin paljon kuin kerkesin.

Nyt tuli uusi tanssi eteen. Kontio ärtyi tuosta niin kowasti että se kawahti pahalla kahdelle jalalle. Se pöyristi karwansa, niin että se näytti kahta wertaa suuremmalta kuin ennen. Kauhean kitansa awasi se ammollensa, josta weripunainen kieli leksotti pitkällä ulkona. Molemmat etukäpäälänsä lewitti se leweälle, ikäänkuin olisi tahtonut sulkea koko maailman syliinsä. Wahwat, pitkät kynnet oliwat leweissä kämmenissä niin siirillänsä, että ne oliwat juuriansa myöten näköisällä joten kämmenet näyttiwät pitkäpiiseltä karhilta.

Kaikesta tuosta huomasin, että nyt wasta otso oikein suuttui, ja ettei hänen kanssaan ollut hywä leikitellä. Kowa pelon wälähdyks käwi nyt sydämeni läwitse, ja minä peräydpin ehdottomasti jonkun askeleen taakse

päin, sillä en tahtonut joutua tuon tarjotun syleilyn alaiseksi. Minä kaaduin perääntyessäni seljälleni isoon wesirapaksoon, sillä takanani oli eräs poikkipäin kaatunut lieko, jota en hädissäni ensinkään huomannut ja johon jalkani sekaantuiwat. Minä näin karhun tulipunaisen, ammottawan kidan, hirmuisine hampaineen ja siirillään, ulos kämmenistä hajoitetut, kammottawat kynnet, mitkä kaikki oliwat laukeamassa minun waiwaisen ruumiiseeni.

Ensikerran eläessäni tunsin pelkoa ja kauhua ja joka silmänräpäys odotin loppuani. Minun korwani rupesiwat kummallisesti suhisemaan ja sydämeni tykki, että luulin rämeen siitä woimasta ympärilläni lekahtelewan. Mitä sitten tapahtui en tiedä, sillä minä menin tainnuksiin. Siitä toinnuin sen kautta, että joku nosti minua ylös wesirapakosta. Tuskin tohdin hengittää tai silmiäni aukaista, sillä luulin kontion itseäni laahaawan. Kun ei se tuntunut armottomasti minua pitelewän, rohkenin awata silmäni ja silloin huomasin, ettei se ollutkaan karhu, waan Tuppu, joka minua koki hellästi ja huolellisesti ylösauttaa. Minä koetin nousta, mutta polwissani ja muussa ruumiissani oli semmoinen woimattomuus, etten woinut. Sen huomattuaan otti Tuppu minut syliinsä ja kantoi tähän. Hänen sylissään ollessani katselin ympärilläni; karhuja ei enään ollut näkywissä, mutta Kiplo makasi samassa paikassa. Päänpuoli oli hänellä wieläkin wirkku, waikka pedot oliwat sen takaraajat pahoin raadelleet. Kiplo=rukka koetti pyrkiä ylös, waikka lonkkaluut puljahteliwat raadelluista paikoista esiin ja siihen hänen täytyi lykistyä. Minun käwi tuo näky niin sydämelleni, että pyysin Tuppuu menemään ja lopettamaan eläin raukan waiwat. Mutta hän ei ollut kuulewinaan ei näkewinään mitään koko jutusta, myrisihän waan jotakin ymmärtämättömiä sanoja ja kantoi minua. Kun tähän paikkaan tultiin, laski hän minut maahan, kokoili kuiwia sammalia, kääri minut takkiinsa ja laitti maata sammalten päälle. Tuon kaiken tapahtuessa oli tullut jo jotenkin pimeä, mutta Tuppu haki kuiwia puita ja teki nuotion. Sen ääressä istui hän sitten itsekin, eikä puhunut koko ajalla luotuista sanaa: tarkasteli waan wälästi sauwaansa ja wälästi minua. Minua rupesi sitten kowasti wäsyttämään, minä nukuin ja olen nukkunut tässä niin rauhallisesti kuin kotiwuoteessa; isän äänestä wasta heräsin, ja nyt tunnun wirkulta, woimistuneelta ja aiwan terweeltä."

Kun Kaisa oli kertomuksensa lopettanut alkoi päivä sarastaa, sillä kaikenlaisissa toimissa ja selwityksissä oli kulunut melkoisesti aikaa. Päälliseksi oli kynttilät lyhdyissä palaneet loppuun ja sentähden päätettiin odottaa päivän walkenemista, ennenkun paluumatkalle lähdetäisiin. Kun tuli siksi waloisaksi, että kaikki esineet woi eroittaa, mentiin hakemaan tuota raadeltua elikkoa. Pian löytyikin se ja oli wielä elossa, kärsien hirmuisesti. Sen tuskat lopetettiin ja siitä korjattiin mitä korjattawissa oli. Sen tehtyä aljettiin tarkastella seutua, näkyisikö missään jälkiä Tupun ja otson temmellyksestä, sillä kaikillehan oli selwä, että tämä oli kontiot häätänyt. Ei kaukana siitä hawaittiinkin suuren kontion makaawan weressään kuolleena. Sen otsassa oli ammottawa kirween haawa ja lanteisiin oli Tupun kirwes silmää myöten iskettynä. Luultawasti oli Tuppu joutunut paikalle juuri siinä tuokiossa, kun Kaisa kaatui ja pyörtyi. Hän lienee ensin siwaltanut kirweellään otsoa otsaan, joka semmoiset terweiset saatuaan lienee nähnyt parhaaksi lähteä kápälämäkeen. Tuppu ei liene hywäksynyt niin lyhyttä tuttuwutta ja luultawasti lasketti kirweensä kontion lanteisiin silloin kun tämä kääntyi pakoon. Tietysti siinä sitten tuli kahtaanne wetäminen, sillä Tuppu ei tahtonut heittää kirwestänsä ja kontio tahtoi paeta. Selwä oli, että asia päättyi siten, että kirwes lähti päästään ja niin sai otso terän ja Tupulle jäi warsi.--

Sitten lähdettiin pyrkimään kotiin päin. Kaisakin kulki omin jaloin, waikka heikko hän oli. Tuppu talutti häntä toisesta käsipuolesta, eikä antanut sitä kunniasijaa ottaa itseltään pois minkään tekosyn nojalla. Pahimmissakin ojissa, kuiluissa ja rapakoissa hän joko käsipuolesta kannatti ja ohjasi häntä, tai kun ei muutoin sopinut, otti tytön syliinsä ja kantoi hänet pahojen paikkojen ylitse. Sillä tawalla tultiin wihdoin kotiin eikä tarwinne kertoakaan, mikä ilo kotiwäessä syntyi, kun Kaisakin oli ihka eläwänä hakijain joukossa.

Kauwan aikaa oli tyttö alakuloinen tuon tapauksen jälkeen. Kaikki ylimielisyydet jäiwät pois ja hänen elämässään tuli semmoinen muutos, että se kummastutti kaikkia ihmisiä. Hän tuli miettiwäksi ja ajattelewaiseksi, ja useinkin toi hän ilmi semmoisia totuuksia, että niitä oikeen ihmeteltiin. Siinä aukeni hänelle uusi ala entisien uhkarohkeain leikkien sijaan. Pian kuului ympäristöön se elämän muutos, mikä Kaisassa oli tapahtunut ja se pani ihmiset kummastelemaan; näyttipä siltä, että Kaisassa oli jotain jaloa olipa hän sitten millä elämäkohdalla hywänsä ja että ihmiset odottiwat aina häneltä erinomaisempaa.

Kaikkien noiden awujensa wuoksi oli hänellä kosijoita kaikenkaltaisia, rikkaita ja köyhiä, waan kylmä ja yhtäkaikkinen oli hän kaikkia muita paitsi Louhen Erkkiä, tuota köyhää, mutta solakkaa ja raitista uudistalon poikaa kohtaan. Hän se oli Kaisan kaswikumppani ja hän se oli, joka wähänkin kykeni kilpailemaan tytön kanssa tämän hurjissa leikeissä. Aika=ihmiseksi tultuaankaan ei Kaisa katsonut ylön Erkkiä, waan salli hänen seurustella kanssaan, sanoivatpa ihmiset siitä mitä wielä sanoivatkin. Ei kukaan saanut tulla hänen kanssaan wenheretkillekään järwelle, joita hän yhä wielä harjoitteli, mutta Erkillä oli waan useammasti kuin yhden kerran se onni. Ihmiset kuiskailiivat jo keskenänsä, että Louhen Erkistä ja Kaisasta tulee awiopari kun joutuu, ja moni poika kadehti noita kiihkeitä ja Erkin nykyistä asemaa.

En tiedä kuinka tuon rakkausjutun laita lienee ollutkaan, mutta kowan kowasti koski Kaisaan, kun Erkki kääntyi kuumeautiin ja kuoli muutaman wiikon sairastettuaan. Sen tapauksen perästä tuli Kaisa wähäpuheiseksi ja wältti muiden ihmisten seuraa niin paljon kuin woi. Minkäänlaisista kosijoista ei hän kärsinyt sen koommin puhuttawankaan, sitä wähemmin heitä itseänsä.

Järwi ja Pankko=Tuppu tuliwat nyt, lähinnä vanhempiansa, Kaisan mieli=esineiksi. Hän rupesi Tuppuu hoitelemaan niinkuin pientä lasta. Hänen ruoastaan, juomastaan, puhtaudesta ja makuusijastaan piti hän semmoisen huolen, ettei Tupulla liene ennen ollut semmoista elämää. Ukko olikin jo wanhentunut, eikä päässyt pankoltaan juuri kauwas liikkumaan. Hänen päänsä siiwosi Kaisa ja kampasi hänen hiuksensa ja partansa sileiksi kuin muna; näyttipä siltä kuin Tuppu olisi hieman nuorennut tuon siiwoamisen jälkeen.

Yhä enemmän mielistyi ukko tuohon awuliaaseen tyttöön. Suurilla, harmailla ja riutuneilla silmillään katsoi hän Kaisaa missä tämä waan liikkui. Waikka Tuppu oli jo wähäwäkinen, piti hän riimusauwansa kuitenkin täydessä woimassa. Ja kun Kaisa waan oli enemmän aikaa poissa kotoa, tuli Tuppu tawallista wilkkaammaksi tuon ihmeellisen sauwansa tutkimisessa; erittäinkin ennustus=osastoa hän silloin kiihkeästi tarkasteli.

Kun Kaisalla oli wähänkään lomahetkiä, meni hän silloin järwelle, joko soutelemaan tahi purjehtimaan. Kuta myrskyisempi ilma oli, sitä parempi Kaisalle. Tuo ainoa hänelle pysyiwistä lapsuutensa hurjista leikeistä oli herännyt uuteen eloon, olipa käynyt wielä rajummaksikin ja rohkeammaksi. Oliko se sentähden, että Kaisan powessa oli jotain hehkua ja paloa, jota hän tahtoi myrskyn wihurissa jäähdyttää ja haihduttaa-- sen ties taiwas, sillä kukaan ei kuullut hänen siitä puolellakaan sanalla mainitsewan. Summa waan oli se, että yksin meni Kaisa järwelle ja yksin palasi hän sieltä, sillä ei yksikään saanut sitä kunniaa, että olisi päässyt hänelle kumppaniksi wenheretkille sitten Erkin kuoleman.

Oli paahtawan kuuma kesäpäiwä; niin tyynikin ettei haawan lehtikään wärähtänyt. Tuntui siltä kuin ilma olisi ollut täynnä jotain ummehtunutta ja tukehduwan raskasta; oikein henkeä ahdisti. Mustia ukkosen pilwi=jykyjä kokoontui wuorien ja waarojen takaa peilikirkkaalle selkeälle taiwaalle. Salama wälhteli tawasta synkkien pilvien laidoista ja kowa jyrähdys seurasi niitä. Kuului kummallinen tohina ja suhina ilmassa, ja silloin tällöin ilmestyi tuuliaispää, mikä hurjassa tanssissa nosti kaikki keweämmät esineet kohtisuoraan taiwaalle; muuten oli wielä raswatyyini. Kaikista enteistä näkyi, että kowa myrsky oli tulossa.

Kaisa teki askareitaan niin paljon kuin ennätti, mutta Tuppu tarkasteli hätäisesti sauwansa ennustus=osastoa. Kaisan wanhemmat kun huomasiwat tämän kiireisen askaroitsemisen, älysiwät aiwan hywin mitä se merkitsi.

"Älä lähde nyt, Kaisa, järwelle, nyt on kowa myrsky tulossa", pyyteli äiti tytärtänsä.

"En woi olla poissa, äiti, siellä on niin jaloa ja ihanaa", sanoi Kaisa.

Ja järwelle hän waan lähti. Mutta melkein samassa pisti Tuppu taasen weitsensä tutkaimen erääseen sauwansa ennustus=osaston koloon ja lausui nuot ennestään tutut sanat: "tuossa se nyt on"; sitten hän käwi aiwan rauhalliseksi.

Ilma yltyi. Salamet wälhteliwät tiheämmästi, paukaukset jyrähteliwät taajemmasti, tuulipäät yhtyiwät

yhdeksi mylläkäksi, pilwet maatuiwat yhdeksi synkeäksi taiwaan katoksi ja wettä rupesi tulemaan niinkuin saawista kaatain. Järwen tyyni pinta lekahteli ensin salamain kowasta paukahtelemisesta, mutta sitten kun tuulispäät rupesiwat toisiinsa sekaantuneina yksissä neuwoin puskemaan, rupesi järwi kuohumaan kuin kiehuwa pata; näyttipä siltä kuin se olisi tahtonut hypätä äyrästensä yli.

Semmoinen ilma silloin oli, jolloin Kaisa oli wenheessään järwellä. Kaikki maallaolijatkin oliwat pahassa hädässä ja kokiwat päätänsä warjella kuten parhaiten taisiwat; eikä tuolla kowalla ilmalla ollut kenelläkään waraa toistansa auttaa, waikka wielä minkäläinen hätä olisi ollut.

Ilman kauheimmallaan ollessa oli Tuppu hiipinyt kenenkään tietämättä ulos. Kun hänen lähtönsä huomattiin, oli ilma wielä niin kowa, ettei woitu mennä häntä hakemaan. Kowa pelko oli kaikilla Kaisastakin, mutta yleiseen luultiin, ettei tämä kerinnyt lähteä järwelle ennen kowimman ilman tuloa, waan että hän ehkä kykki werkkoladossa, jossa luultiin hänellä olewan jonkunlaista suojaa.

Kun ilma senwerran asettui, että woitiin ruweta ulkona liikkumaan, lähdettiin heti Tuppu ja Kaisaa hakemaan. Tytön tähden mentiin suoraan järwen rannalle. Mikä näky siellä? Järwi purskui keltaisessa waahdossa, osaksi wielä tuulen ja osaksi jälkimainingin wuoksi. Tuppu seisoi kainaloita myöten wedessä ja koki kaikin woimin pidellä hirmuisesti keinuwa wenhettä keulasta kiinni. Oitis pelastettiin sekä Tuppu että wenhe tuosta tukalasta tilasta. Molemmat wedettiin maalle ja pian huomattiin, että Kaisa makasi hengettömänä wenheen pohjassa. Kiireen kynnellä nostettiin hän maalle ja ruwettiin tutkimaan hänen tilaansa. Suureksi iloksi huomattiin pian, ettei tyttö ollutkaan kuollut, waan tainnuksissa. Sen huomattua ruwettiin sekä Kaisaa ja Tuppu kantamaan kotiin, sillä molemmat oliwat niin woimattomat, etteiwät woineet käwellä. Riimusauwa loikkui rannalla aiwan wesiwierellä ja hölkkä heilutteli sen toista päätä, mutta Tuppu ei pitänyt siitä mitään lukua, waikka hän muutoin oli siitä niin arka; kuitenkin ottiwat muut sauwankin mukaan.

Ei kummaltakaan saatu tietää kuinka tuo kaikki oli käynyt, sillä Kaisa oli pyörryksissä ja Tuppu ei liiksi tahtonut sanojaan tuhлата. Kun Kaisa tointui kertoi hän purjeessa kiitäneensä hirmuista wauhtia wenheellä kowimman ilman aikana. Mitä sitten tapahtui ja kuinka Tuppu oli joutunut hänen wenhettänsä pitelemään, oli hänelle yötäkin mustempi. Harkitsemalla saatiin asiasta kuitenkin jonkunlainen selwä. Wenheen masto oli satoina pirstoina, josta syystä luultiin ukkosen siihen iskeneen. Kaisa kait oli saanut siitä jonkun säteen tai oli pohdista pyörtynyt. Silloin jäi wenhe tuulen waltaan ja kun tuuli oli kotirantaan päin, ajausi wenhe sinne. Mutta tuona ilmojen sekoituksen aikana pyöri tuuli sinne tänne ja pian pyörähti se päinwastaiseen suuntaan. Olihan selwä, että Tuppu joutui rantaan sinä tuokiona, jolloin wihuri alkoi wenhettä ajaa takaisin selälle. Sitä ei Tuppu kärsinyt ja töytäsi sen jälkeen kainaloita myöten weteen, estääksensä sen tawatonta pakoa. Olihan wenhe hänelle niin tuttu, sen hallitsijatar wieläkin tutumpi; ehkäpä hän jollain waiston tapaisella tunteella wainusi, että Kaisa oli wenheessä ja että hän oli waarassa; lieneekö riimusauwan ennustus=osastokin ollut hänelle jonakuna apuna, sen ties taiwas.

Tuppu tuli wilustumisen tähden kowasti sairaaksi. Eipä ollut Kaisakaan wäkwä, sillä uusi, kowa kokemus oli hänet heikontanut. Mutta waikka niinkin oli, istui hän kuitenkin myötäänsä Tupun wuoteen wieressä, hoidellen ja waalien häntä. Tuppu ei ollut järweltä palattuansa koskaan kaiwannut sauwaansa, mutta eräänä kertana tahtoi hän sitä kiihkeästi; se annettiin hänelle. Hätäisenä ja tuskasta wapisewana tarkasteli hän tuokion sen ennustus=osastoa, mutta sitten hän työnsi sen luotaan ja sanoi sydäntä särkewällä, wärisewällä äänellä: "woi, woi! en löydä oikeaa koloa!" Samassa hänen kätensä walahti, kurkku korahteli jonkun kerran ja--Tuppu ei ollut enään eläwien joukossa.--

Kaisa suri mieliwaiwaisen kuolemaa, niin että oli maan alle wajota. Olihan tämä ollut wähällä leiwiskällä warustettu Luojan luotu, mutta kuinka paljon hän oli kuitenkin woinut hywää tehdä waiwaisella luonteellaan. Hän oli ollut ylimielisten pilkan ja kiusan esineenä, mutta selwästi oli Kaisa todeksi näyttänyt, että ihmisellisellä kohtelulla kohdeltuna, woipi mieliwaiwainenkin lauhkeentua ja olla joksikin hyödyksi. Tuppu ei ollut kenellekään paha härsyttämättä, ja hywin pidettynä woi hän suuriakin tehdä, jopa niinkin suuria, joka muille olisi ollut mahdoton. Tuppu oli hänet pelastanut kahdesta silminnähtävästä hengenwaarasta ja tuossa

makasi hän nyt kylmänä, kykenemättömänä hywään tahi pahaan. Oliko ihme, jos Kaisa suri?

Tytön elämä sai tästä lähtien aiwan toisen suunnan. Hän rupesi miettimään sielunsa tilaa ja hawaitsi olewansa aiwan alastomana Jumalan edessä. Kowa hämmästys ja pelko käsitti hänet ja hän tuli oikein kipeäksi miettiessään. Hän käsitti, kuinka hän oli ollut ulkona Jumalasta ja mikä hänet perisi, jos hän waan pitkittäisi samaa, kuollutta elämää. Nöyränä kuin lammas antausi hän Jumalan wäkewän käden alle, eikä hänen entinen wiisautensa, riehakkuutensa ja monipuoliset lahjansa olleet wähääkään tiellä. Ennättävän ja etsiwän armon alta ei Kaisa pyrkinytkään pakenemaan pois, waan nöyränä ja katuwaisena tunsu hän oman mitättömyytensä. Kyynelsilmissä tunnusti hän kuinka suuren armon Jumala oli häntä kohtaan osoittanut ja kuinka hän ei ollut woinut kowasuista lastansa muutoin wetää parannukseen kuin ihmeitten, kauhujen ja ukonnuoltien kautta. Nyt wasta huomasi hän, kuinka Jumala jo lapsuudesta pitäin oli käsissään kantanut, suojellut ja rakastanut häntä ja antanut yksin maan matostenkin olla hänelle suojelewana johtotähtenä; näyttipä syrjäisellekin siltä, kuin todellakin olisi joku ihmeellinen säde eli ihme tarwittu murtamaan hänen rajua luontoansa. Niinhän jumalan usein täytyy kowasti walmistaa asettansa.

Kaikki entiset hurjuudet, leikit, kisat ja yksin wenheretketkin jäiwät nyt Kaisalta kaikenni pois. Tuo ennen niin raju tyttö lauhkeni nyt niin hiljaiseksi ja siiwoksi kuin lammas ja raamatun pyhät kirjat tuliwat hänen rakkaimmiksi tutkimuksiensa esineiksi. Siitä lähteestä ammensi hän semmoista wiisautta, joka riisui pois kaiken hänen oman entisen wiisautensa ja itsekkään omarakkautensa. Ennen oli hän ollut suurin kaikkien seassa, mutta nyt tuli hän kaikkein pienimmäksi, alhaisimmaksi ja nöyrimmäksi; nyt wasta osasi hän pitää "kaikkia muita ihmisiä itseänsä parempina".

Ammentaen siitä lewottomalle sielullensa sitä lepoa, lohduitusta ja rauhaa, jota maailma ei woi antaa, sai hän sanomattoman halun ruweta sitä muillekin ilmottamaan. Kaikissa tiloissa, nuorten ja wanhain keskellä, puheli hän nyt rauhan ja armon sanomaa. Ennen pitkää rupesi wäkewä herätyksen henki liikkumaan niillä tienoilla ja yhtenään kulki Kaisa heitä tukemassa, neuwomassa, lohduttamassa ja ohjaamassa. Kaikissa heissä wallitsi yksi ja sama henki ja he tunsuivat itsensä suuresti elähdytetyiksi Jumalan rakkauden kautta. He oliwat ystävälliset kaikkia ihmisiä kohtaan ja hoitiwat sairaita sekä köyhiä niin paljon kuin kuukin warat riittiwät.

Monta pilkkaa ja wieläpä wainoakin sai Kaisa kärsiä uudessa asemassaan. Kumma kyllä, ei häntä koskaan silloin pilkattu, kun hän ylimyksenä leiskui maailman lasten seassa, kaikkien käskijänä ja silmämääränä. Mutta kaikesta maailman touhusta, kummailemisesta, pilkasta ja wainosta huoli hän wähän, sillä hänellä oli korkeampi silmämäärä, korkeampi pyrintö, jota kohden hän tarkoitti, semmoinen, jonka rinnalla kaikki nuot eiwät painaneet mitään.

Kaisa tuli nyt ahkeraksi kirkossa käwijäksi. Joka pyhänä oli hän siellä ja nyt käytti hän mainiota ääntänsä Sionin kanteleen palwelukseen. Heti kun wirsi oli aljettu, heittiwät kaikki sen Kaisan haltuun, ja ujustelematta weteli hän sen loppuun asti. Hänen äänessä ollessa ei yksikään kirkossa olija wärwähtänytkään, sillä weisuu meni luiden ja ytimien läpi. Niinkuin wirtawa koski wyöryi Kaisan ääni mahtawana, woimakkaana ja wähän wärisewänä, täyttäin ensin kirkon, sitten sydämet. Yksikään silmä ei silloin jäänyt kuiwaksi, ja tuntuipa siltä kuin enkelit olisiwat kattoholweissa lihoitelleet siipiänsä. Siinä tuli hän yhtä mainioksi ja kuuluisaksi, kuin hän oli ennen laulajana ja suullaan pelaajana ollut. Kaukaisetkin hurskaat ihmiset, wälisti ylhäisetkin, jotka arwossa pitiwät juhlallista kirkkomenoa, eiwät katsonneet waiwaksi tulla pitkien matkojenkaan päästä K----n kirkkoon, kerrankaan kuullaksensa tuota ihmeellistä weisuuta. He eiwät koskaan katuneetkaan kauppojansa, mutta usea heistä sai halun uudistaa matkansa, kuullaksensa useammasti kuin kerran noita sydämeen painuwia säweliä. Usea sai niillä matkoilla pistimen sydämeensä ja rupesi miettimään tilaansa.

Kaisan alkama herätys lewisi ympäri Suomen; etenkin Pohjanmaalla löysi se hywää maata. Kaukaa tultiin kuulemaan tuota ihmeellistä naista ja kaukana kulki Kaisakin kuulemassa, oppimassa ja neuwomassa usko=weljiään ja sisariaan. Wiimein käwi asia siksi, ettei hän ollut kotonaan paljon milloinkaan, waan kulki paikasta paikkaan, talosta taloon, pitäjästä pitäjääseen, maakunnasta maakuntaan, walmistamassa ja tukemassa alkamaansa oppia.

* * * * *

Kauhea hätähuuto kajahti w. 1808 ympäri koko Suomen. Tuli, näette, tiedoksi, että sota jälleen oli alkanut. Se täytti jokaisen Suomalaisen sydämen pelolla ja kauhulla. Aika riensi hieman eteenpäin, ja silloin kuultiin, kuinka maan voima pakeni yhä pohjoista kohden. Jokainen tunsi silloin sydämessään surun sekaisia tunteita, ja eipä paljoa puuttunut ettei maan poikia pidetty pelkureina ja kelwottomina puolustamaan tätä rakasta ja kallista maata. Koitti sitten huhtikuun 18 päivä. Maan sotajoukko oli perääntynyt Siikajoelle asti, mutta siinä sattumus toi heille toisen päällikön. Uusi into ja toivo waltasi silloin Suomen poikien sydämet, ja tuon toiwonsa woimasta ottivat he loistawan woiton. Silloin täytyivät kaikkien Suomalaisten sydämet ilolla ja toiwolla, sitäkin paremmin, kun wihollinen alkoi kiireesti tappionsa jälkeen perääntyä.

Kaisakin oli puoli=pyörryksissä noiden tapahtumien johdosta. Hän ei uskaltanut liikkua kotoansa mihinkään, sillä wihollisia kulki kaikkialla maassa. Suurella kiihkolla ja uteliaisuudella seurasi hän waan ajan tapausten kehkeentymistä. Kun sitten Suomalaisten woitto tuli tiedoksi, sai Kaisakin uutta rohkeutta, ja lähti Pohjanmaalle etsimään niitä sotilaita, joilla ei ollut sota tämän maailman ruhtinaita ja waltoja, waan lihaa ja werta vastaan.

Noilla retkillänsä tuli hän Rewonlahdelle. Siellä sai hän kyllä tietää, että kirkon tienoilla majaili pari tuhatta wihollista. Mutta siitä ei Kaisa huolinut paljon! Toppilaan paloi hänen mielensä, sillä siellä oli hänellä muutamia hywiä tuttavia. Sinne mennessään osasi olla niin, että wiholliset oliwat sijoittuneet juuri pappilan pihaan ja huoneitten suojiin ikäänkuin johonkin linnoitukseen, Suomalaiset marssiwat jokea myöten heitä ahdistamaan. Huoneitten wuoksi ei Kaisa nähnyt wihollisia eikä jyrkkien törmien tähden Suomalaisia.

Tullessaan oli Kaisa tawannut tiellä isonlaisen kulkijapojan. Tämä oli lyöttäynyt Kaisan kanssa kulkemaan, kuullessaan hänen menewän pappilaan. Mutta juuri kun he nousiwat lahdelta maalle, hyökkäsiwät Suomalaiset joelta törmälle ja alkoiwat hurraata huutaen rynnätä. Wiholliset puolestaan rupesiwat huoneitten kujista ja suojista ampumaan Suomalaisia kiwääreillä ja kanuunilla. Kaisa ja poika joutuivat nyt murhaawaan ristituleen. Siinä kahden taisteleman joukon wälillä oli muutamia isoja puita. Kun Kaisa huomasi, mihin waaraan hän oli joutunut, kapusi hän pitkittä neuwottelemisitta erääseen isoon puuhun! olipa hänen entinen kiipeämisen taitonsa siinä suurena apuna. Hän ei kadottanut tuokioksikaan neuwokkaisuuttansa ja rohkeuttansa! Kumpपालiansakin kehoitti hän kiihkeästi tulemaan tänne ylös, mutta poika arweli ja epäröitsi ja wiimein jäikin paikoilleen.

Kaisa walitsi paksuimman oksan ja rupesi siihen istumaan. Kun hän pääsi wakawaan asemaan, alkoi hän heleällä äänellensä weisata. Waikka pauke ja rätiä oli niin kauhea, kuului kuitenkin tuo waltawa ääni ukkosen kaltaisen jyrinän seasta. Eräs wihollinen soturi hawaitsi puussa istuwan, weisaawan naisen.

"Tuo on Suomen noita, hänet pitää ampua alas, muutoin se saattaa meille onnettomuuden", sanoi mies, ojentaen samassa murha=aseensa puussa istujaa kohden.

"Pidätä, heittiö: tahdotko murhata turwattoman naisen?" karjasi samassa järeä miehen ääni ja murha=ase painui alas.

Se oli wihollisen ylipäällikkö, joka niin komensi.

Tappelu yltyi: kanuunat paukkuiwat, kiwäärit rätsiwiät, painetit tuhoiwat ja kussa ne pettiwiät, siinä kiwäärien perät tekiwät turmaa kolhintoansa. Oksia paukahteli poikki ylhäältä ja alhaalta siitä puusta, missä Kaisa istui; niitä kuulat katkoiwat, mutta yksikään ei niistä osunut puussa istujaan. Kaatui wihollisia, kaatui omia, mutta Kaisa ei waan heittänyt weisaamistaan, eipä wielä sittenkään, waikka poikakin ammuttiin kuoliaaksi hänen silmäinsä edessä. Luja oli luonto, wahwa oli olo.

Wihdoin taukosi tappelu: wihollinen oli woitettu. Paljon oli heitä kaatunut, mutta wielä enemmän wangeiksi

saatu, loput kiirehtiwät pakosalle minkä kerkesiwät, mutta puussa istui waan Kaisa katsellen tapauksen menoa.

Kun järjestys oli saatu palautetuksi ja haavoitetut korjatuksi, noutuivat suomalaiset upseerit Kaisan pois puusta ja weiwät leiriinsä. Siellä oli koko upseeristo woittawine miehistöineen. Wangitut wiholliset oliwat myös leirissä upseereineen, joiden joukossa heidän ylipäällikkönsäkin, kenraali Bulatow.

Suomalaiset upseerit kokoontuiwat Kaisan ympärille leirin keskelle, jonka ympärillä järjestykseen komennetut sotilaat seisoiwat aseineen. Wähitellen kerääntyiwät Kaisan ympärille wangitut upseeritkin, kun näkiwät siinä jotain tekeillä olewan.

"Etkö sinä, turwaton naisparka, pelännyt tuolla puussa näinä hirweinä hetkinä?" kysyi Kaisalta eräs suomalainen upseeri.

"En, sillä Jumala on minun wäkewä apuni", wastasi Kaisa.

"Etkä silloinkaan, kun poikasi ammuttiin kuoliaaksi silmäsi edessä?"

"Poika ei ollut minun, semmoista ei ole minulla koskaan ollut. Tiellä tapausi hän minun matkaani ja lähti kanssani kulkemaan. Minä kehoitin häntäkin kiipeämään puuhun, mutta hän ei totellut sitä; kenties hänkin muutoin olisi pelastunut. Säälikseni kyllä käwi, kun näin hänen kaatuwan ja weressään piehtaroiwan, mutta pelkoa en minä tuntenut, enkä woinut häntä auttaa", selwitteli Kaisa.

"Sinä weisasit tuolla puussa istuessasi tappelun aikana!"

"Niin weisasin."

"Etkö weisaisi wielä meille tässä nyt? Sinulla on tawattoman kaunis ääni, haluaisimme kuulla wielä sitä", sanoi upseeri.

Nopeasti walitsi Kaisa muistissaan tähän tilaisuuteen sopiwaksi wirreksi N:o 85. Ujostelematta alkoi hän, erään kumotun rummun wieressä, weisata walitsemaansa wirttä.

Niinkuin taiwaasta alas langennut kaste wyöryi ääni kuolon niitoksen yli. Jo ensimmäisen wärsyn ajalla teki se kaikkiin läsnä=olewiin sywän vaikutuksen. Siellä täällä järkähteli joku järeä leuka ja kirkkaita pisaroita walahteli soturien kowettuneita kaswoja alas. Niitä kokiwat he karheilla sotilastakkiensa hihoilla salaa pyyhkiä, peittääksensä mielen=liikutustaan, mikä ehkä heidän mielestänsä oli sopimaton sotilaan kunnialle.--Kuta edemmäksi Kaisa ehti wirressään, sitä tiheämmiksi tuliwat leukojen järkähtelemiset, sitä runsaammaksi kyynelten walahtelemiset ja niiden pyyhkimiset.

Wähitellen oliwat soturit päällikköjensä komentamatta ottaneet lakkinsa päästään ja ennenkun wirsi oli loppunut, ei ollut yksikään silmä kuiwa. Wiholliskenraalikin itki ääneensä niinkuin pieni lapsi, kuunnellestaan awopäin Kaisan weisua. Hänen hartiansa jytsiwät yhtenä tärinänä, kyyneleet waluiwat wirtana alas; ei kukaan niin itkenyt kuin hän, eikä kukaan vähemmin salannut kyyneleitään kuin hän.

Mitäpä hän itkikään nyt tuossa? Itkiköhän sitä, että maan lapset waiwataan, tahi sitä että he waiwaawat? Itkikö hän kansojen kowaa kohtaloa wai omaa kowan=onnen päiwäänsä. Itkikö hän nykyistä kuolon enkelin kylmää niittoa wai oliko ainoastaan tuo naisen kaunis ääni kuolettanut hänen sydämensä, sillä wirren sanoja ei hän ainakaan ymmärtänyt? Mitä hän wielä lienee itkenytkin, mutta ihmisellisiä tunteita liikkui kuitenkin ukon sydämessä. Aiwan pelkällä äänellänsä oli Kaisa herättänyt hänessä nuot tunteet eleille ja täällä wihollisen maassa, wihollistensa edessä ja heidän wankinansa ollessaan, antoi hän niiden wapaasti liikkua ja muidenkin näkywiin puhjeta.--Niin, eipä hän ollutkaan enään wihollisten, waan ystäwien keskellä, sillä hän oli

tehtävänsä kunnialla tehnyt, mutta heikompi oli woittanut wäkwämmän ja nyt oli hän heidän kunniallisena wankinansa; niin oli kohtalo määrännyt.

Kun Kaisa oli weisuunsa lopettanut, otti eräs nyhkiwä upseeri lakkinsa ja rupesi sitä kuljettamaan toisien edessä. Kukin heistä pani roponsa siihen ja pian oli koossa melkoinen rahasumma. Se wiettiin Kaisalle ja käskettiin pitää se kauniin weisuunsa palkintona.

"Paljon kiitoksia! Näistä rahoista saapi moni tänään miehensä menettänyt leski ja isättömäksi jäänyt orpolapsi jotain apua", sanoi Kaisa ja otti rahat vastaan. Hän piti sanansa, sillä ennenkun hän lähti pappilasta, missä hän wiipyi useita wuorokausia, ei ollut hänellä jäljellä kruunun mynttiä, kaikki oli hän jakanut hätääntyneiden awuksi.

Koko ikänsä eli Kaisa naimatonna, tukien uskonweljiään ja sisariaan, wiettäen kristillistä elämää. Rewonlahden tappelusta ei hän mielellään puhunut, mutta jos hän joskus sattui sen tekemään, nousiwat aina silloin kyöneleet hänen silmiinsä.

End of the Project Gutenberg EBook of Elämän hawainnoita VI: Rakkauden suurin uhri; Sortunut; Olkkos=Kaisa, by Pietari Päivärinta

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK ELÄMÄN HAWAINNOITA VI ***

***** This file should be named 14894-8.txt or 14894-8.zip ***** This and all associated files of various formats will be found in: <http://www.gutenberg.net/1/4/8/9/14894/>

Produced by Tapio Riikonen

Updated editions will replace the previous one--the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away--you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.net/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright

holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.net), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. **LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES** - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. **YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.**

1.F.3. **LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND** - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. **INDEMNITY**

- You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pgla.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaf.org>

For additional contact information: Dr. Gregory B. Newby Chief Executive and Director gbnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.net>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

Elämän hawainnoita VI: Rakkauden suurin uhri; Sortunut; Olkkos=Kaisa

A free ebook from <http://manybooks.net/>